

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 98 S

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale
mellom EFTA-statene og Kosovo
av 22. januar 2025

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 98 S

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale
mellom EFTA-statene og Kosovo
av 22. januar 2025

Innhold

1	Innledning og sammendrag	5	4	Nærmere om de enkelte bestemmelsene i frihandelsavtalen	12
2	EFTAs frihandelsforhandlinger med Kosovo	6	4.1	Innledende bestemmelser	12
2.1	Forhandlingsprosessen	6	4.2	Handel med varer	12
2.2	Norges handel med Kosovo	6	4.3	Handel med tjenester	15
2.3	Forholdet mellom Norge og Kosovo	6	4.4	Vern av immaterialrettigheter	16
2.4	Norsk bistand	7	4.5	Konkurransen	16
2.5	Den økonomiske utviklingen i Kosovo	7	4.6	Handel og bærekraftig utvikling ...	16
2.6	Den politiske utviklingen i Kosovo	7	4.7	Institusjonelle bestemmelser	18
			4.8	Tvisteløsning	18
			4.9	Avsluttende bestemmelser	19
3	De viktigste forhandlingsresultatene	9	5	Vedleggene til frihandelsavtalen	21
3.1	Generelt	9	6	Gjennomføring i norsk rett	22
3.2	Avtalens fortale	9	7	Økonomiske og administrative konsekvenser	23
3.3	Handel med varer	9	8	Konklusjon og tilrådning	24
3.4	Opprinnelsesregler og handelsfasilitering	10		Forslag til vedtak om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Kosovo av 22. januar 2025	25
3.5	Handel med tjenester	10		Vedlegg	
3.6	Vern av immaterialrettigheter	10		1	Frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Republikken Kosovo ...
3.7	Konkurransen	11			26
3.8	Handel og bærekraftig utvikling ...	11			
3.9	Institusjonelle bestemmelser	11			
3.10	Tvisteløsning	11			
3.11	Avsluttende bestemmelser	11			

Digitalt vedlegg

Vedlegg til frihandelsavtalen mellom Kosovo og EFTA-statene

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 98 S

(2024–2025)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Kosovo av 22. januar 2025

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 4. april 2025,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Støre)*

1 Innledning og sammendrag

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Kosovo ble undertegnet 22. januar 2025 i Davos, Sveits.

Frihandelsavtalen omfatter bestemmelser om handel med varer – herunder opprinnelsesregler, tekniske handelshindre, veterinære og plante-sanitære bestemmelser, handelsfasilitering og handelstiltak (inkludert antidumping), handel med tjenester, konkurranse, immaterielle rettigheter, handel og bærekraftig utvikling, institusjonelle bestemmelser og tvisteløsning.

Hovedmålsettingen med avtalen er å stimulere til økt samhandel, investeringer og økonomisk samarbeid mellom partene, for å fremme økt verdiskapning og bærekraftig utvikling. Avtalen vil i tillegg påskynde Kosovos økonomiske og poli-

tiske integrering i Europa, og dermed bidra til stabilitet og økonomisk vekst i Vest-Balkan.

EFTA-statene har opptrådt som en samlet gruppe i forhandlingene og har forhandlet på basis av omforente forhandlingsposisjoner.

Da frihandelsavtalen anses som en sak av særlig stor viktighet er Stortingets samtykke til ratifikasjon nødvendig etter Grunnlovens § 26 annet ledd.

Frihandelsavtalens hoveddel i engelsk originalversjon med oversettelse til norsk følger som trykte vedlegg til proposisjonen. Avtalens vedlegg overleveres Stortinget som utrykte vedlegg. Vedleggene i engelsk originalversjon er også tilgjengelig elektronisk på <http://www.efta.int>.

2 EFTAs frihandelsforhandlinger med Kosovo

2.1 Forhandlingsprosessen

Forhandlingene om en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Kosovo ble lansert i juni 2022. Sveits opptrådte som talsperson på vegne av EFTA-statene. Det ble avholdt fire forhandlingsrunder og flere ekspertmøter mellom forhandlingsrundene. Forhandlingene ble avsluttet i september 2024.

Nærings- og fiskeridepartementet har ledet den norske forhandlingsdelegasjonen, og Norge har hatt talspersonansvaret for forhandlingene om handel med landbruksvarer, opprinnelsesregler og handelsfasilitering. Forhandlingsdelegasjonen har hatt medlemmer fra andre departementer, etater og direktorater som har bidratt i arbeidet. Delegasjonsmedlemmer fra andre departementer, etater og direktorater har bidratt særskilt i gjennomføringen av forhandlingene på følgende områder:

- Bestemmelsene om toll- og opprinnelses spørsmål, administrativt samarbeid og handelsfasilitering: Finansdepartementet ved Toll-etaten
- Kapitlet om handel med varer: Landbruks- og matdepartementet og Landbruksdirektoratet
- Bestemmelsene om veterinære og plante-sanitære tiltak: Landbruks- og matdepartementet
- Bestemmelsene om handel med tjenester: Finansdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- Bestemmelsene om handel og bærekraftig utvikling: Klima- og miljødepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet
- Rettslige og horisontale bestemmelser: Utenriksdepartementet
- Bestemmelsene om immaterielle rettigheter: Justis- og beredskapsdepartementet og Patentstyret

Forhandlingene har blitt ført på grunnlag av omforente norske posisjoner, og forhandlingsdelegasjonen har trukket på innspill fra berørte departementer. Forhandlingsresultatet er i over-

ensstemmelse med føringer gitt i mandatet fra regjeringen og instruksene som er gitt til de enkelte forhandlingsrundene.

EFTAs råd i Genève og EFTA-ministrene har vært holdt orientert om utviklingen i forhandlingene. På norsk side har hovedspørsmål under forhandlingene vært avklart fortløpende mellom departementene og i forberedelsesmøter til hver enkelt forhandlingsrunde. Det har også vært redegjort for forhandlingene i møter med sivilsamfunnsorganisasjoner, EFTAs konsultative komité og EFTAs parlamentariske komité.

2.2 Norges handel med Kosovo

Varehandelen mellom Norge og Kosovo er relativt beskjedent, men i stadig vekst. I 2023 var den totale handelen mellom landene på rundt 375 millioner kroner. Norsk eksport bestod i all hovedsak av kjøretøy mens Norge importerer stål og jern, aluminium, tekstiler, såpe, møbler og kaffe/te/krydder fra Kosovo. Kosovo markerer seg som en tjenesteøkonomi og det er antatt at tjenestehandelen også er voksende, særlig innen IKT-relaterte tjenester. Det er forventet at Kosovos tettere integrering med EU og ikrafttredelsen av frihandelsavtalen vil styrke samhandelen mellom Norge og Kosovo.

2.3 Forholdet mellom Norge og Kosovo

Kosovo erklærte sin uavhengighet 17. februar 2008. Norge anerkjente Kosovos selvstendighet 28. mars 2008 og etablerte en ambassade i Prishtina samme år. Ambassaden ble lagt ned 31. juli 2023, og Kosovo er i dag sideakkreditert fra ambassaden i Ankara. Kosovo er representert i Norge med en ambassade i Oslo.

Det bilaterale forholdet mellom Norge og Kosovo er godt. Siden krigen i Kosovo på slutten av 1990-tallet, har Norge hatt tett kontakt med kosoviske myndigheter og organisasjoner. Flere enn 6 000 nordmenn deltok i det norske militære

bidraget i Kosovo frem til 2020, og opp mot 20 000 personer i Norge har familiebakgrunn fra Kosovo.

Norge støtter prinsipielt opp om Kosovos ambisjoner om økt internasjonal anerkjennelse, herunder medlemskap i internasjonale organisasjoner når staten innfrir betingelsene for dette.

2.4 Norsk bistand

Norge har i perioden fra 1999 til 2023 bidratt med en milliard kroner i øremerket bistand for Kosovo. I tillegg kommer norsk bistand til Kosovo gjennom ulike regionale og globale programmer. Disse bidragene har støttet arbeidet med å bygge opp institusjoner, en rettsstat, demokrati, sosioøkonomisk utvikling og respekt for grunnleggende menneskerettigheter og et fungerende sivilsamfunn i Kosovo.

Norge har støttet prosjekter for økt effektivitet og transparens ved domstolene i Kosovo, vært en viktig bidragsyter til jobbskaping innen IKT og grønn energi gjennom opprettelsen av Innovation Centre Kosovo, og finansiert prosjekter for bevaring av religiøs kulturarv i Kosovo. Statens Kartverk har bidratt i å etablere et adresseregister og styrket kompetansen innen kartverket i Kosovo.

I de senere årene har norsk bistand til Kosovo hatt som overordnet målsetting å støtte Kosovos integrasjon i europeiske samarbeidsstrukturer og bidra til stabilitet. Norge har bidratt gjennom finansiering av eksperter til strategisk viktige institusjoner, støttet infrastrukturutvikling gjennom EUs Western Balkans Investment Framework (WBIF), og støttet Kosovos reformagenda gjennom blant annet støtte til Europarådets handlingsplan i Kosovo. Støtte til et sterkt og uavhengig sivilsamfunn har hele veien vært et satsingsområde. I 2023 bidro Norge med 23,8 millioner kroner øremerket til ulike prosjekter i Kosovo.

2.5 Den økonomiske utviklingen i Kosovo

Mange av de økonomiske makroindikatorerne for Kosovo går i riktig retning. Veksten i 2023 var 3,3 pst og inflasjonen 4,9 pst. Økonomien er samtidig liten og svært avhengig av overføringer fra diasporaen og det internasjonale samfunnet. Lite av produksjonen er eksportorientert, og uformell sektor utgjør fremdeles en stor del av økonomien.

2.6 Den politiske utviklingen i Kosovo

Kosovo har langt på vei bygget en stat bestående av fungerende institusjoner siden krigen i 1998–99 og selvstendighetserklæringen i 2008. Selv om FNs sikkerhetsråd i 1999 vedtok å overføre det sivile styret av Kosovo til FN gjennom resolusjon 1244, forholder stater som har anerkjent Kosovo seg i dag til statens valgte regjering. Den NATO-ledede fredsbevarende styrken KFOR er imidlertid fremdeles garantisten for sikkerheten i Kosovo med et mandat som utgår av resolusjon 1244.

Kosovo har siden krigen i 1999 vært sterkt provestlig, og det er bred enighet i Kosovo om at europeisk og euroatlantisk integrasjon er det eneste alternativet for staten. Et viktig mål for Kosovo er å oppnå økt internasjonal anerkjennelse og medlemskap i internasjonale organisasjoner, herunder FN, EU, NATO og Europarådet. Kosovo søkte om medlemskap i Europarådet 12. mai 2022 og EU-medlemskap 15. desember 2022. Det største hinderet for medlemskap er at mange land, herunder fem EU-medlemsstater (Kypros, Hellas, Romania, Spania og Slovakia) ikke har anerkjent Kosovo som selvstendig stat. Veien mot økt internasjonal anerkjennelse går gjennom en normalisering av forholdet til Serbia, som avstod jurisdiksjon over Kosovo i lys av resolusjon 1244 i 1999, men uten å anerkjenne Kosovos uavhengighet. Normalisering av forholdet mellom Kosovo og Serbia vil kunne gi positive ringvirkninger for Kosovos medlemskap i internasjonale organisasjoner.

Den EU-ledede normaliseringsdialogen mellom Kosovo og Serbia er den viktigste rammen for normaliseringsprosessen. Kosovo og Serbia ble i februar og mars 2023 enige om hovedpunktene, i hovedsak bygd på avtalene fra 2013 og 2015. Et viktig moment i avtalene er Kosovos forpliktelse til å etablere et «forbund for de serbiske majoritetskommunene» (ASM) i Kosovo. EU har stilt normalisering av forholdet mellom Kosovo og Serbia som en forutsetning for EU-medlemskap, men i skrivende stund er det ingen fremgang å spore når det gjelder gjennomføring av normaliseringsavtalene.

Fraværet av fremgang i normaliseringsprosessen har påvirket sikkerhetssituasjon i Nord-Kosovo negativt. I 2022 trakk kosovoserbere seg fra de kosoviske institusjonene i Nord-Kosovo, etterfulgt av flere alvorlige sikkerhetshendelser i 2023 og 2024.

Vetëvendosje-bevegelsen ledet av statsminister Albin Kurti vant parlamentsvalget i 2021, med lovnader om å gjennomføre omfattende

reformer og ta et oppgjør med korrupsjon og nepotisme. Utfallet av parlamentsvalget 9. februar 2025 er i skrivende stund ikke klart.

3 De viktigste forhandlingsresultatene

3.1 Generelt

EFTA-statene fikk gjennomslag for alle sentrale krav i forhandlingene, og frihandelsavtalen ble ferdigstilt med gode resultat på samtlige forhandlingsområder. Dette gjelder for markedsadgang for varer. For industrivarer og fisk avvikles all importtoll senest 5 år etter avtalens ikrafttredelse. For landbruksvarer avvikler Kosovo all toll fra avtalens ikrafttredelse. Videre sikres norske tjenesteytere gode ikke-diskriminerende og stabile rammebetingelser i Kosovo, som tilsvarer det de har gitt til EU. Klima- og miljøhensyn og arbeidstakerrettigheter er ivarettatt blant annet gjennom kapitlet om handel og bærekraftig utvikling, som er blant de mest ambisiøse kapitler EFTA har fått gjennomslag for på området.

3.2 Avtalens fortale

I avtalens fortale stadfester partene blant annet sine forpliktelser til prinsipper om demokrati, rettsstaten, menneskerettigheter og fundamentale friheter i samsvar med FN-pakten og FNs menneskerettighetserklæring, arbeidstakerrettigheter, herunder prinsippene i relevante ILO-konvensjoner som statene er parter i, næringslivets samfunnsansvar, bærekraftig utvikling og anti-korrupsjon.

3.3 Handel med varer

Frihandelsavtalens bestemmelser knyttet til handel med varer er nedfelt i kapittel 2. Forhandlingsresultatet innebærer at Kosovo eliminerer toll for industrivarer, inkludert fisk og sjømat senest 5 år etter avtalens ikrafttredelse. EFTA-statene gir nulltoll på industrivarer og fisk fra avtalens ikrafttredelse.

Når det gjelder jordbruksvarer er Norges sensitive jordbruksinteresser ivarettatt, samtidig

som Kosovo har fått forbedret og tollfri markedsadgang for de fleste jordbruksvarer som de eksporterer til Norge i dag. Dette omfatter bedre markedsadgang, tollreduksjoner eller tollfrihet, for blant annet sopp, vin, øl, krydder, noe grønnsaker og enkelte bearbejdede produkter som syltetøy og bakevarer. Kosovo har i hovedsak fått de samme tollreduksjonene som er gitt til EU. Norge har lite eksport av landbruksvarer til Kosovo, men har fått tollfrihet for alle landbruksvarer fra avtalens ikrafttredelse. Kosovos og Norges varetillbud er nedfelt i henholdsvis vedlegg II og IV til avtalen.

Avtalen innebærer et forbud mot eksportavgifter. For tekniske handelshindre inneholder avtalen plussselementer i forhold til WTO, blant annet ved at partene forplikter seg til å holde tekniske konsultasjoner dersom en part anser en annen part å handle i strid med WTO-avtalen. For veterinære og plantesanitære tiltak (SPS) fastslår avtalen blant annet at partene har plikt til å konsultere om SPS-tiltak innført av en part, som en annen part mener strider mot WTOs SPS-avtale eller denne artikkelen og som innvirker på handelen mellom partene. Konsultasjonene skal gjennomføres innen 30 dager. For både SPS og TBT forplikter Kosovo seg til å forhandle med EFTA-statene om å gi dem samme behandling som de eventuelt gir EU i fremtiden.

For utjevningstiltak og antidumpingtiltak er det innført tilleggselementer til WTO-regelverket i form av notifikasjonskrav og konsultasjoner. For antidumping er det i tillegg disiplinert som innebærer at antidumpingtiltak må avsluttes etter maksimalt fem år, og at det ikke kan iverksettes nye undersøkelser for dette produktet før tidligst ett år etter at enten tiltak er avsluttet eller en beslutning om å ikke iverksette tiltak er fattet. Videre inneholder avtalen bestemmelser om beskyttelsestiltak som kan tas i en overgangsperiode, dersom avtalen medfører en stor økning i importen fra en avtalepart slik at innenlandsk industri blir skadelidende.

3.4 Opprinnelsesregler og handelsfasilitering

Frihandelsavtalens bestemmelser om opprinnelsesregler og tilhørende administrativt samarbeid er nedfelt i avtalens artikkel 2.4 og avtalens vedlegg I. Opprinnelsesreglene går ut på at det settes bestemte krav for at varene skal regnes for å ha opprinnelse i en av EFTA-statene eller Kosovo, slik at det kun er varer med tilknytning til frihandelsavtalens parter som får fordeler av de tollreduksjoner som frihandelsavtalen gir. Opprinnelsesreglene presiserer de krav til produksjon og bruk av innsatsmaterialer fra stater som ikke er en del av frihandelsområdet.

Frihandelsavtalens bestemmelser om handelsfasilitering er nedfelt i avtalens artikkel 2.14 og i avtalens vedlegg VI. Bestemmelsene er bygget på WTO-avtalen om handelsfasilitering, med de tilpassinger som følger av partenes ønske om å gjøre flere av WTO-avtalens utviklingsklausuler bindende i handelen mellom EFTA-statene og Kosovo.

Da både Kosovo og EFTA har tiltrådt PEM-konvensjonens opprinnelsesregler, er det disse opprinnelsesreglene som er inntatt som tillegg til vedlegg 1 om opprinnelsesregler. Dette innebærer at det er de samme reglene som gjelder for å få opprinnelse i henhold til denne frihandelsavtalen som i flere andre frihandelsavtaler som både norsk næringsliv og offentlig administrasjon er godt kjent med allerede.

3.5 Handel med tjenester

Avtalens kapittel 3 om handel med tjenester bygger på de samme hovedprinsipper og struktur som WTOs Generalavtale om handel med tjenester (GATS). Partene forplikter seg til å gi hverandre minst like gode vilkår som andre handelspartnere. Unntak gjelder der bedre behandling følger av andre frihandelsavtaleforpliktelser som partene har påtatt seg, eksempelvis EØS-avtalen for Norges del, og der partene har ført inn eksplisitte unntak. Partene påtar seg videre forpliktelser om likebehandling sammenlignet med egne tjenesteytere på de sektorer som de fører inn i sine respektive bindingslister.

Foruten bestemmelsene om likebehandling, inneholder avtalen en rekke generelle regler som blant annet sikrer tilgang til nødvendig informasjon og uhindret adgang til betalinger og overføringer. Videre inneholder avtalen sektorspesi-

fikke vedlegg om blant annet finansielle tjenester, telekommunikasjon og midlertidige personbevegelser. Bestemmelsene i disse vedleggene gir blant annet rett til rask saksbehandling av lisenssøknad og tillatelser, informasjon om saksgang for slike søknader, herunder behov for mer informasjon, notifikasjon når søknaden er ferdigbehandlet og begrunnelse dersom søknad avslås.

Generelt innebærer avtalen like fordelaktige betingelser som EU har i sin frihandelsavtale med Kosovo, hvilket var en viktig målsetting i forhandlingene for å sikre at norske bedrifter ikke skal få dårligere vilkår på Kosovos marked sammenlignet med konkurrenter fra EU-stater.

Forhandlingsresultatet svarte i all hovedsak til de norske forventningene og sikrer norsk næringsliv gode og ikke-diskriminerende rammebetingelser for prioriterte sektorer som telekommunikasjon, ingeniørtjenester, forretnings-tjenester, distribusjonstjenester og energirelaterte tjenester.

3.6 Vern av immaterialrettigheter

Frihandelsavtalens bestemmelser om immaterialrettigheter er nedfelt i avtalens kapittel 4, og reguleres av avtalens vedlegg XIII og de konvensjoner som det er vist til i vedlegget. Bestemmelsene i kapitlet sikrer ikke-diskriminerende vilkår for beskyttelse av immaterielle rettigheter. Det nærmere innholdet i beskyttelsen av de forskjellige kategoriene av immaterialrettigheter fremgår av vedlegg XIII.

Bestemmelsene om immaterialrettigheter sikrer effektivt vern av norske aktørers rettigheter til åndsverk, patenter, varemerke og design mv. Forhandlingsresultatet innebærer en bedre beskyttelse for immaterialrettigheter enn det som følger av TRIPS-avtalen på flere områder, og gjenspeiler i hovedsak EFTAs modelltekst.

Når det gjelder patenter, likestilles import med lokal fremstilling som utnyttelse av patenter. Bestemmelsen om patenter i vedleggets artikkel 6 bygger på Den europeiske patentkonvensjonen (EPC).

Like viktig som en god beskyttelse for immaterialrett, er det å sikre effektiv håndheving av rettighetene. Avtalen inneholder derfor flere bestemmelser om håndheving, blant annet bestemmelser i vedleggets artikkel 14 om grensekontroll, for å holde tilbake fra import eller eksport varer som innebærer et inngrep i en immaterialrettighet.

3.7 Konkurransen

Frihandelsavtalens bestemmelser om konkurranse er nedfelt i avtalens kapittel 5. I tråd med vanlig EFTA-modell inneholder kapitlet beskrivelse av hva slags adferd som regnes for å være konkurransebegrensende, og dermed uforenlig med avtalen i den utstrekning slik adferd påvirker handelen mellom avtalepartene. Kapitlet inneholder i tillegg mekanismer for samarbeid og konsultasjon mellom partene, for å motvirke konkurransebegrensende adferd. Avtalen gir adgang til at partene skal kunne kreve konsultasjoner i Den blandede komité for å løse tvister under kapitlet.

3.8 Handel og bærekraftig utvikling

Kapittel 6 omhandler handel og bærekraftig utvikling. Kapitlet er det mest omfattende EFTA har fått gjennomslag for på området, og bidrar til en bevisstgjøring og aksept for at handel skal foregå på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling.

I tråd med EFTAs nye modellkapittel, inneholder kapitlet blant annet bestemmelser om bærekraftig forvaltning av skog, bærekraftig fiskeriforvaltning, bærekraftig landbruk, bevaring av naturmangfold, gjennomføring av FNs klimakonvensjon og Parisavtalen, fremme av likestilling, fremme av ansvarlig næringsliv, håndheving av miljø- og arbeidstakerlovgivning og internasjonale arbeidsstandarder og -avtaler. Videre bekrefter partene sine forpliktelser under miljøavtaler og i ILOs erklæringer og kjernekonvensjoner.

Kapitlet inneholder også informasjon om kontaktpunkter og har en egen konsultasjonsmekanisme. Det gis anledning til at relevante spørsmål som ikke blir løst gjennom disse prosedyrene kan tas videre til konsultasjoner og megling under avtalens ordinære tvisteløsningsmekanisme. Dersom partene ikke kommer til enighet om en tilfredsstillende løsning gjennom konsultasjoner, gis det anledning til å be om at saken undersøkes av et uavhengig ekspertpanel.

3.9 Institusjonelle bestemmelser

Avtalens institusjonelle bestemmelser er nedfelt i avtalens kapittel 7. Det opprettes en blandet komité, som blant annet skal administrere og overvåke gjennomføringen av avtalen. Den blandede komité skal bestå av representanter fra hver av EFTA-statene og Kosovo. Komiteen skal normalt møtes hvert annet år.

En av komiteens viktigste funksjoner er å treffe beslutninger om eventuelle endringer i avtalens vedlegg, jf. artikkel 7.5. Slike endringer vil normalt være av teknisk art, for eksempel som følge av endringer i det WTO-regelverket som avtalen bygger på. Komiteen skal også undersøke muligheten for ytterligere reduksjon av handelsbarrierer og andre handelsrestriktive tiltak mellom partene.

Den blandede komité er konsultasjonsorgan i handelstvister under avtalen. Hittil har det ikke vært handelstvister under en EFTA-frihandelsavtale.

3.10 Tvisteløsning

Avtalen inneholder bestemmelser om løsning av tvister om partenes rettigheter og forpliktelser etter avtalen. Disse er nedfelt i avtalens kapittel 8. Etter at tvistepartene har avholdt konsultasjoner er det åpnet for adgang til voldgift. Dersom den tapende part ikke gjennomfører voldgiftspanelet avgjørelse innen en nærmere angitt tidsfrist, er det gitt adgang til mottiltak.

3.11 Avsluttende bestemmelser

Avtalens avsluttende bestemmelser nedfelt i kapittel 9 regulerer prosedyrene for endringer i avtalen, tiltredelser til avtalen, oppsigelse og opphør, avtalens ikrafttredelse samt depositar for avtalen.

4 Nærmere om de enkelte bestemmelsene i frihandelsavtalen

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Kosovo består av ni kapitler og 13 vedlegg (I–XIII). Vedleggene utgjør en integrert del av frihandelsavtalen.

4.1 Innledende bestemmelser

Avtalens *fortale* redegjør for partene i avtalen og de forhold partene legger vekt på i gjennomføringen av frihandelsavtalen. EFTA-statene og Kosovo ønsker å styrke båndene seg imellom ved å etablere tette og varige forbindelser. Videre stadfester partene sin hensikt om å fremme og ytterligere styrke det multilaterale handelssystemet ved å bygge på sine rettigheter og forpliktelser under avtaleverket i WTO. Fortalen vektlegger betydningen av demokrati, rettsstat, menneskerettigheter, bærekraftig utvikling (herunder miljø og arbeidstakerrettigheter), bedrifters samfunnsansvar, åpenhet, god offentlig styring og arbeid mot korrupsjon. Både når det gjelder arbeidstakerrettigheter, menneskerettigheter og bedrifters samfunnsansvar, vises det til partenes internasjonale forpliktelser på disse områdene.

Artikkel 1.1 fastslår at partene til frihandelsavtalen oppretter et frihandelsområde i samsvar med bestemmelsene i avtalen, basert på handelsforbindelser mellom markedsøkonomier, respekt for demokratiske prinsipper og menneskerettigheter, med siktemål om å bidra til velstand og en bærekraftig utvikling. Videre fastslås det at formålene med frihandelsavtalen er å liberalisere handel med varer og tjenester, øke investeringsmulighetene, forhindre og redusere unødvendige tekniske handelshindre og veterinære og plante-sanitære tiltak, fremme konkurranse, sikre tilstrekkelig og effektiv beskyttelse av immaterielle rettigheter i tråd med internasjonale standarder, utvikle internasjonal handel og handelssamarbeidet mellom partene i tråd med målet om bærekraftig utvikling og bidra til en harmonisk utvikling og utvidelse av verdenshandelen.

Artikkel 1.2 fastslår avtalens geografiske virkeområde. Avtalen omfatter ikke Svalbard, med unntak for handel med varer.

Artikkel 1.3 fastslår at avtalen gjelder handel og økonomiske forhold mellom de enkelte EFTA-statene på den ene siden og Kosovo på den andre, og ikke handelsrelasjonene mellom de enkelte EFTA-statene. Artikkelen fastslår videre at Sveits skal representere Liechtenstein i saker som er omfattet av traktaten av 29. mars 1923, som etablerer en tollunion mellom disse to statene.

Artikkel 1.4 bekrefter partene WTO-avtalens prinsipper og regler og øvrige avtaler forhandlet under WTO som de er part i, og andre internasjonale avtaler som de er part i. Dersom en av partene mener at opprettholdelsen eller opprettelsen av en tollunion, frihandelsområde, grensehandelsordning eller annen preferensiell avtale endrer handelsregimet som følger av frihandelsavtalen, kan denne parten be om konsultasjoner.

Artikkel 1.5 fastslår partenes plikt til å iverksette nødvendige tiltak for å oppfylle sine forpliktelser under avtalen, og fastslår partenes plikt til å sikre at sine respektive sentrale, regionale og lokale administrative enheter eller myndigheter, samt ikke-statlige organer i utøvelsen av delegert offentlig myndighet, overholder avtalens forpliktelser.

Artikkel 1.6 omhandler åpenhet, og viser til at partene skal kunngjøre, eller på annen måte gjøre offentlig tilgjengelig, lover, forskrifter, rettsavgjørelser, forvaltningsvedtak som får generell anvendelse og partenes internasjonale avtaler som kan påvirke anvendelsen av frihandelsavtalen. Partene forplikter seg også til omgående å besvare spørsmål og ved forespørsel utlevere informasjon som gjelder forannevnte, med forbehold om informasjon som er fortrolig.

4.2 Handel med varer

Artikkel 2.1 viser til at kapitlet omfatter handel med varer mellom partene.

Artikkel 2.2 viser til at partenes tollkonsesjoner overfor hverandre er beskrevet i vedlegg II til IV. Ingen av partene skal introdusere nye eller øke tollsatser overfor hverandre, med mindre annet er spesifisert i avtalen. Importtoll defineres,

og omfatter ikke avgifter innført i henhold til artikkel III (internbeskatning) eller VIII (Gebyrer og formaliteter) av GATT 1994 eller artiklene om handelstiltak (artiklene 2.14, 2.15, 2.16 eller 2.17) i denne avtalen.

Artikkel 2.3 omhandler eliminering av eksporttoll og eksportavgifter. Når avtalen trer i kraft, skal partene eliminere all eksporttoll eller -avgift og de forplikter seg til å ikke introdusere ny eksporttoll eller -avgift overfor hverandre.

Artikkel 2.4 viser til at avtalens bestemmelser om opprinnelsesregler og administrativt samarbeid om tollspørsmål reguleres i vedlegg I (opp-rinnelsesregler).

Artikkel 2.5 fastslår at artikkel VII i GATT 1994 (beregning av tollverdi) og første del av avtalen om gjennomføring av artikkel VII i GATT 1994, innlemmes i og gjøres til en del av avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 2.6 slår fast at varer skal klassifiseres i henhold til det harmoniserte varebeskrivelses- og kodesystemet («HS») utarbeidet i regi av Verdens tollorganisasjon (WCO).

Artikkel 2.7 slår fast at når partene endrer sine tolltariffer som et resultat av endringer i HS-nomenklaturen eller av andre grunner, skal endringene gjennomføres uten å svekke eksisterende tollforpliktelser eller produktspesifikke regler.

Artikkel 2.8 fastslår at WTOs avtale om veterinære og plantesanitære tiltak (SPS-avtalen) innlemmes i og gjøres til en del av avtalen, med de nødvendige tilpasninger. Partene skal styrke deres samarbeid innenfor området for SPS, med formål om å øke forståelsen for hverandres systemer og tilrettelegge for tilgang til hverandres markeder. Partenes veterinære og plantesanitære tiltak (SPS) skal være vitenskapelig begrunnet og baseres på standarder, retningslinjer og anbefalinger fra relevante internasjonale organisasjoner. Videre fastslås det regler for partenes kontroll av varer importert fra en annen part. Bestemmelsen fastslår at partene har plikt til å konsultere om SPS-tiltak innført av en part som en annen part mener strider mot WTOs SPS-avtale eller denne artikkelen og som innvirker på handelen mellom partene. Konsultasjonene skal gjennomføres innen 30 dager. På forespørsel skal partene gi hverandre lik behandling, som den behandling hver avtalepart gir til EU på det veterinære og plantesanitære området. Til slutt fastslås det at partene skal utveksle kontaktpunkter for å legge til rette for kommunikasjon om SPS-relaterte spørsmål.

Artikkel 2.9 fastslår at WTOs avtale om tekniske handelshindringer (TBT-avtalen) innlem-

mes i og gjøres til en del av avtalen, med de nødvendige tilpasninger. Partene skal holde konsultasjoner når en part anser at en annen part har innført eller vurderer å innføre et tiltak som ikke er i tråd med TBT-avtalen. På anmodning fra en part skal partene forhandle frem en ordning som sikrer at fordelaktig behandling knyttet til tekniske forskrifter, standarder og samsvarsvurderinger som alle parter har avtalt med Den europeiske union (EU), også skal gjelde mellom partene. Videre skal partene utveksle kontaktpunkter for å forenkle kommunikasjon og informasjonsutveksling om tekniske handelshindre.

Artikkel 2.10 fastslår at WTO-avtalen om importlisensieringsprosedyrer kommer til anvendelse og innlemmes i frihandelsavtalen, med mindre annet er spesifisert i avtalen.

Artikkel 2.11 fastslår at artikkel XI i GATT 1994 (kvantitative restriksjoner) innlemmes i og gjøres til en del av avtalen, med de nødvendige tilpasninger. En part som innfører et tiltak i samsvar med avsnitt 2 i artikkel XI i GATT 1994, skal omgående notifisere Den blandede komité. Tiltak som treffes skal være midlertidige, ikke-diskriminerende, åpne og ikke gå lenger enn det som er nødvendig for å håndtere forholdene som dekkes av unntaksbestemmelsene i avsnitt 2 under GATT artikkel XI. Tiltakene skal heller ikke skape unødvendige handelshindringer mellom partene.

Artikkel 2.12 fastslår at artikkel VIII i GATT 1994 (gebyrer og formaliteter) innlemmes i og gjøres til en del av avtalen, med de nødvendige tilpasninger, og at den er gjenstand for artikkel 7 (gebyrer og formaliteter) i vedlegg VI (handelsfasilitering).

Artikkel 2.13 fastslår at partene skal gi nasjonal behandling for varer fra en annen part i samsvar med artikkel III i GATT 1994, som innlemmes i og gjøres til en del av avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 2.14 viser til at bestemmelser om handelsfasilitering reguleres i vedlegg VI (handelsfasilitering).

Artikkel 2.15 fastslår at WTO-avtalen om jordbruk innlemmes i og gjøres til en del av avtalen, med nødvendige tilpasninger.

Artikkel 2.16 fastslår at partenes rettigheter og forpliktelser relatert til subsidier og utjevningstiltak reguleres av artikkel VI og XVI i GATT 1994 og av WTO-avtalen om subsidier og utjevningstiltak. Før en part iverksetter undersøkelser for å fastslå eksistensen, graden og effekten av påståtte subsidier i en annen part, skal den skriftlig underrette den parten som kan bli gjenstand for undersøkelse og sette av minst

45 dager til konsultasjoner med sikte på å finne en omforent løsning.

Artikkel 2.17 fastslår at partene skal avstå fra å treffe antidumpingtiltak mot hverandre, med mindre det er påvist at dumping finner sted. Før en part iverksetter en undersøkelse angående varer importert fra en annen part, skal parten underrette den andre parten hvis produkter angivelig blir dumpet, og i en 45-dagers periode åpne for konsultasjoner med sikte på å finne en gjensidig akseptabel løsning. Partene forplikter seg videre til å avslutte tiltak etter tre år, og ikke iverksette ny undersøkelse mot samme vare før tidligst ett år etter at forrige tiltak ble avsluttet. Partene forplikter seg også til visse prosedyrekrav for antidumping undersøkelser, som alle bidrar til å dempe negative virkninger av slike tiltak. Fem år etter avtalens ikrafttredelse skal Den blandede komité vurdere om det er behov for å opprettholde muligheten for å anvende antidumpingtiltak.

Artikkel 2.18 stadfester at globale beskyttelsestiltak mellom partene reguleres av artikkel XIX i GATT 1994 og WTO-avtalen om beskyttelsestiltak. Import fra en eller flere av partene skal forsøkes unntatt globale beskyttelsestiltak, dersom denne importen ikke forårsaker eller truer med å forårsake alvorlig skade. En part som har til hensikt å vedta endelige globale beskyttelsestiltak mot en eller flere parter, skal informere dem og tilby konsultasjoner i en periode på minst 45 dager, med sikte på å finne en omforent løsning før endelige globale beskyttelsestiltak kan vedtas.

Artikkel 2.19 fastslår at en part kan iverksette bilaterale beskyttelsestiltak hvis partens industri blir eller står i fare for å bli alvorlig skadelidende på grunn av økt import av en vare, enten i absolute termer eller relativt i forhold til partens industri, som følge av de reduserte eller eliminerte tollsatser i denne avtalen. Slike beskyttelsestiltak kan kun iverksettes på bakgrunn av en undersøkelse gjennomført i tråd med WTO-avtalen om beskyttelsestiltak. Beskyttelsestiltak kan bestå i å øke tollsatsen for det gjeldende produktet. En part som ønsker å iverksette bilaterale beskyttelsestiltak under denne artikkelen, må øyeblikkelig underrette de andre partene og fremlegge relevant informasjon, inkludert bevis på alvorlig skade eller trussel derav. En part som rammes av beskyttelsestiltaket skal tilbys kompensasjon i form av ekvivalent tollreduksjon for andre varer. Parten som har til formål å innføre beskyttelsestiltak, må gi adekvat mulighet for konsultasjoner med mål om å komme til enighet om kompensasjon. Dersom partene ikke kommer til enighet om kompensasjon, kan parten

som er mål for beskyttelsestiltakene treffe kompensatoriske tiltak. I utgangspunktet kan ikke bilaterale beskyttelsestiltak opprettholdes lenger enn ett år, men i unntakstilfeller kan tiltaket forlenges med to år. Midlertidige beskyttelsestiltak kan iverksettes i kritiske situasjoner. Ethvert midlertidig beskyttelsestiltak skal avsluttes innen 200 dager. Partene skal fem år etter avtalens ikrafttredelse vurdere om det er behov for å opprettholde muligheten til å treffe beskyttelsestiltak. Dersom partene bestemmer seg for å opprettholde adgangen, skal bestemmelsene vurderes med toårige intervaller av Den blandede komité.

Artikkel 2.20 stadfester at artikkel XVII i GATT 1994 (statlige handelsforetak) og avtalen om fortolkning av artikkel XVII i GATT 1994, kommer til anvendelse og innlemmes i avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 2.21 fastslår at artikkel XX i GATT 1994 (generelle unntak) kommer til anvendelse og innlemmes i frihandelsavtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 2.22 fastslår artikkel XXI i GATT 1994 (nasjonal sikkerhet) kommer til anvendelse og innlemmes i frihandelsavtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 2.23 fastslår at en part som har alvorlige vanskeligheter med betalingsbalansen, eller dersom det er umiddelbar fare for at slike vanskeligheter vil oppstå, kan innføre handelsrestriktive tiltak i tråd med vilkårene i GATT 1994 og WTO-overenskomsten om betalingsbalanse bestemmelsen i GATT 1994. Slike tiltak skal være tidsbegrensede og ikke-diskriminerende, og ikke være mer omfattende enn nødvendig. En part som iverksetter slike tiltak, skal notifisere Den blandede komité umiddelbart.

Artikkel 2.24 fastslår at partene, for å overvåke avtalens implementering og beregne utnyttelsen av tollpreferansene gitt under avtalen, årlig skal utveksle importstatistikk og preferansetollsatser samt anvendte mestbegunstigelses-tollsatser (MFN) for de tre foregående år.

Artikkel 2.25 slår fast at etter anmodning fra en av partene skal partene foreta en gjennomgang av bestemmelsene knyttet til varehandel og undersøke mulighetene for ytterligere liberalisering av varehandelen, inkludert muligheten for ytterligere tollreduksjoner. Partenes landbrukspolitikk og mulige sensitive produkter skal tas i betraktning ved en slik gjennomgang

Artikkel 2.26 fastslår at det opprettes en underkomité for handel med varer. Mandat for komiteen er nedfelt i vedlegg VII.

4.3 Handel med tjenester

Artikkel 3.1 fastslår at kapitlet gjelder partenes tiltak som påvirker handel med tjenester. Artikkelen definerer at parter i dette kapitlet inkluderer sentrale, regionale eller lokale administrative enheter eller myndigheter, samt ikke-statlige organer i utøvelsen av myndighet delegert til dem av sentrale, regionale eller lokale administrative enheter eller myndigheter. Artikkelen fastslår videre at kapitlet ikke skaper forpliktelser for partene med hensyn til lufttransporttjenester utover hva som følger av avsnitt 3 i GATS-vedlegget om lufttransporttjenester, samt at definisjoner i avsnitt 6 i GATS-vedlegget innlemmes i og gjøres til en del avtalen.

Artikkelen slår videre fast at artiklene om bestevilkårsbehandling, markedsadgang og nasjonal behandling, ikke får virkning for lovgivning som regulerer det offentliges kjøp av tjenester som ikke benyttes i kommersiell virksomhet.

Artikkel 3.2 spesifiserer hvordan visse begreper i WTOs Generalavtale om handel med tjenester (GATS) skal forstås i avtalen der hvor GATS-bestemmelser innlemmes i og gjøres til en del av kapitlet.

Artikkel 3.3. definerer en rekke begreper som er sentrale for forståelsen av kapitlet.

Artikkel 3.4 forplikter partene, med unntak gitt i listen over unntak fra bestevilkårsbehandling (MFN) i vedlegg IX (Unntak fra bestevilkårsbehandling), til å gi hverandres tjenester og tjenestetilbydere minst like gode vilkår, med hensyn til alle tiltak som påvirker tilbudet av tjenester, som gis tilsvarende tjenester og tjenestetilbydere fra stater som ikke er part i avtalen. Dette gjelder ikke vilkår en part gir på grunnlag av andre avtaler som er rapportert under GATS artikkel V eller avtaler om felles arbeidsmarked i henhold til GATS artikkel V *bis*. Dersom en part inngår en ny slik avtale, skal den på forespørsel av en annen part til denne frihandelsavtalen gi den andre parten tilstrekkelig anledning til å forhandle om å motta tilsvarende forpliktelser.

Artikkel 3.5 fastslår at GATS artikkel XVI (markedsadgang) innlemmes i og gjøres til en del av avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 3.6 fastslår at GATS artikkel XVII (nasjonal behandling) innlemmes i og gjøres til en del av avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 3.7 fastslår at GATS artikkel XVIII (tilleggsforpliktelser) innlemmes i og gjøres til en del av avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 3.8 fastslår at myndighetstiltak som påvirker handel med tjenester skal forvaltes på en

rimelig, objektiv og upartisk måte. Artikkelen pålegger partene at kvalifikasjonskrav og -prosedyrer, tekniske standarder og lisenskrav, skal være basert på objektive og transparente kriterier.

Artikkel 3.9 forplikter parter som gjennom avtale eller på eget initiativ innrømmer godkjenning av utdanning, krav eller kvalifikasjoner med stater som ikke er part i avtalen, å gi partene til frihandelsavtalen anledning til å forhandle tilsvarende ordninger. Enhver slik avtale eller godkjenning skal være i samsvar med WTO-avtalen, derunder GATS artikkel VII (godkjenninger) avsnitt 3.

Artikkel 3.10 gjelder tiltak for personer som er en av partenes tjenestetilbydere og personer som er ansatt hos en tjenestetilbyder for å kunne tilby tjenesten. Artikkelen slår fast at personer som er omfattet av spesifikke forpliktelser skal gis adgang til å tilby tjenester i henhold til disse forpliktelsene. Artikkelen slår videre fast at kapitlet ikke gjelder tiltak angående personers adgang til å søke arbeid eller statsborgerskap, bosetting eller oppholdstillatelse på permanent basis.

Artikkel 3.11 fastslår at avsnitt 1 og 2 av GATS artikkel III samt GATS artikkel III *bis* (åpenhet) innlemmes i og gjøres til en del av kapitlet. Dette innebærer at partene pålegges å publisere alle relevante tiltak som får generell anvendelse som angår eller påvirker kapitlets virkemåte, inkludert internasjonale avtaler som angår eller påvirker handel med tjenester.

Artikkel 3.12 fastslår at partenes avsnitt 1, 2 og 5 i artikkel VIII i GATS (monopoler og eksklusive tjenestetilbydere) innlemmes i og gjøres til en del av avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 3.13 fastslår at artikkel IX i GATS (forretningsskikk) innlemmes i og gjøres til en del av avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 3.14 fastslår at med unntak for de omstendigheter som er nevnt i artikkel 3.15, skal en part ikke legge restriksjoner på internasjonale overføringer og betalinger for løpende transaksjoner med en annen part. Ingenting i dette kapitlet skal innvirke på partenes rettigheter og plikter under avtalen som regulerer det Internasjonale pengefondet (IMF).

Artikkel 3.15 fastslår at partene adgangen til å anvende restriksjoner for å beskytte betalingsbalansen skal reguleres av GATS artikkel XII (restriksjoner for å beskytte betalingsbalansen), avsnitt 1 til 3, som innlemmes i og gjøres til en del av kapitlet, med de nødvendige tilpasninger. Partene skal umiddelbart varsle Den blandede komité dersom slike restriksjoner innføres eller opprettholdes.

Artikkel 3.16. fastslår at dersom en av partene mener seg negativt påvirket av en subsidie i en annen part, kan den anmode om konsultasjoner. Partene skal vurdere bestemmelser som det er oppnådd enighet om under artikkel XV i GATS, med tanke på å innta disse i avtalen.

Artikkel 3.17 fastslår at GATS artikkel XIV og avsnitt 1 av GATS artikkel XIV *bis* (unntak) innlemmes i og gjøres til en del av avtalen, med de nødvendige tilpasninger. Dette gjelder generelle unntak fra avtalens bestemmelser, under henvisning til blant annet beskyttelse av offentlig moral og menneskers, dyrs og planters liv og helse samt sikkerhetstiltak.

Artikkel 3.18 fastslår at hver parts spesifikke forpliktelser etter artikkel 3.5 (markedsadgang), 3.6 (nasjonal behandling) og 3.7 (tilleggsforpliktelser) fremgår av vedlegg VIII (bindingslister).

Artikkel 3.19 fastslår at partene, dersom en av partene retter skriftlig forespørsel om det, innen tre måneder skal holde konsultasjoner for å vurdere endringer eller tilbaketrekkning av en spesiell forpliktelse i den forespørrende partens bindingsliste. Siktemålet for konsultasjonene skal være å sikre et generelt nivå på forpliktelsene, som er minst like godt som det var før konsultasjonene. Artikkelen fastslår videre at artikkel 10.1 (Den blandede komité) og artikkel 12.2 (endringer) kommer til anvendelse ved endring av bindingslistene.

Artikkel 3.20 forplikter partene til jevnlig å gjennomgå sine bindingslister og lister over unntak fra bestevilkårsbehandling, med sikte på ytterligere liberalisering av handelen med tjenester mellom partene. Den første gjennomgangen skal finne sted senest tre år etter avtalens ikrafttredelse.

Artikkel 3.21 fastslår at vedleggene VIII (bindingslister), IX (unntak fra bestevilkårsbehandling), X (finansielle tjenester), XI (telekommunikasjonstjenester), XII (personbevegelser), XII (maritim transport og relaterte tjenester) utgjør en integrert del av dette kapitlet.

4.4 Vern av immaterialrettigheter

Artikkel 4.1 forplikter partene til å sikre effektiv og ikke-diskriminerende beskyttelse og håndheving av immaterialrettigheter samsvar med artikkelen selv, vedlegg XIII og de internasjonale avtaler som det er vist til i vedlegget. Det er presisert at dette gjelder både nasjonal behandling og bestevilkårsbehandling, med slike unntak som WTO-avtalen om handelsrelaterte sider ved

immaterialrettigheter (TRIPS) åpner for. Bestemmelsene i vedlegg XIII fastsetter det nærmere innholdet i beskyttelsen av de forskjellige kategoriene av immaterialrettigheter. Dersom en part inngår en avtale med en tredjepart som gir bedre vilkår på dette området, skal disse rettighetene også gis til partene i denne avtalen. Partene er enige om, på oppfordring fra en part i Den blandede komité, å vurdere muligheten for å videreutvikle partenes forpliktelser i dette kapitlet og vedlegg XIII.

4.5 Konkurransen

Artikkel 5.1 fastslår at konkurransebegrensende adferd vil være uforenlig med avtalens funksjon, i den utstrekning den kan påvirke handelen mellom avtalepartene. Konkurransbegrensende adferd defineres som (a) avtaler mellom foretak, alle beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak og alle former for samordnet praksis mellom foretak som har som formål eller virkning å hindre, innskrenke eller redusere konkurransen og (b) utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling som forhindrer eller begrenser konkurranse. Med foretak regnes også offentlige foretak og foretak som av partene er gitt særlige eller eksklusive rettigheter, med mindre konkurranse forhindrer deres utførelse av de offentlige oppgavene de er tillagt. Artikkelen understreker at bestemmelsene i kapitlet ikke pålegger noen direkte forpliktelser for foretakene selv.

Artikkel 5.2 fastslår at partene skal samarbeide om å hindre konkurransebegrensende adferd i strid med denne avtale, med mål om å eliminere de uheldige effektene dette har for handel. Ingen part pålegges å utgi informasjon som er konfidensiell etter sin nasjonale lovgivning.

Artikkel 5.3 understreker at en part kan be om konsultasjoner gjennom Den blandede komité for å ta opp saker som faller under dette kapitlet. Den blandede komité skal i løpet av 60 dager vurdere den mottatte informasjonen og legge til rette for en gjensidig akseptabel løsning av spørsmålet.

Artikkel 5.4 slår fast at avtalens tvisteløsningskapittel ikke gjelder for dette kapitlet.

4.6 Handel og bærekraftig utvikling

Artikkel 6.1 stadfester kapitlets kontekst og formål. Artikkelen viser til sentrale, internasjonale erklæringer med generelle prinsipper for miljø, sosiale rettigheter og arbeidstakerrettigheter.

Den bekrefter videre sammenhengen mellom økonomisk utvikling, sosial utvikling og miljøvern. Artikkelen forplikter partene til å fremme internasjonal handel på en måte som bidrar til bærekraftig utvikling. Videre stadfester artikkelen at partene vil fremme dialog og samarbeid på handelsrelaterte arbeids- og miljø saker, som en del av en global tilnærming til handel og bærekraftig utvikling.

Artikkel 6.2 viser til partenes rett til å fastsette sitt beskyttelsesnivå for miljø og arbeidsliv. Videre bindes partene til å søke å sikre at deres lovgivning, politikk og praksis bidrar og oppmuntrer til et høyt beskyttelsesnivå i overensstemmelse med standarder, prinsipper og avtaler referert til i kapitlet, og til å etterstrebe et ytterligere forbedret beskyttelsesnivå for miljø og arbeidsstandarder. Partene anerkjenner også viktigheten av å legge vitenskapelig informasjon og relevante internasjonale standarder og retningslinjer til grunn for sitt arbeid med miljø og arbeidstakerrettigheter, som innvirker på handel og investeringer mellom partene.

Artikkel 6.3 forplikter partene til å håndheve sin lovgivning innen miljø og arbeidsliv, samt til ikke å redusere nivået på sin miljø- og arbeidstakerbeskyttelse, for å oppmuntre til handel eller investeringer fra en annen part, eller for å oppnå konkurransefortrinn for produsenter som opererer i partenes territorium; eller unnlate å anvende eller å gi unntak fra relevant lovgivning for å oppnå samme effekt.

Artikkel 6.4 stadfester at partene bekrefter sine forpliktelser til å effektivt fremme og etterleve multilaterale avtaler og konvensjoner om arbeidsstandarder og arbeidstakerrettigheter som følger av ILO-medlemskap. Artikkelen stadfester at brudd på grunnleggende prinsipper og rettigheter for arbeidsliv ikke skal brukes som legitime komparative fortrinn eller benyttes for proteksjonistiske formål. Artikkelen stadfester at partene forplikter seg til å opprettholde et velfungerende system for håndheving av arbeidslivsbestemmelser, og fremme utvikling og forbedring av tiltak for å oppnå anstendige arbeidsvilkår for alle og tilknyttede arbeidsrettigheter, herunder med hensyn til lønn og inntekt, arbeidstid, helse og sikkerhet på arbeidsplassen og andre arbeidsvilkår.

Artikkel 6.5 fastslår at partene erkjenner at det er viktig å innlemme et likestillingsperspektiv når en inkluderende økonomisk utvikling fremmes, og at politikk som tar hensyn til kjønnsbalanse, er viktig. Artikkelen stadfester at hver part bekrefter at de forplikter seg til å gjennomføre de inter-

nasjonale avtalene om likestilling mellom kjønnene eller likebehandling som de er part i.

Artikkel 6.6 stadfester at partene bekrefter sin forpliktelse til å effektivt iverksette og etterleve multilaterale miljøavtaler og konvensjoner som de er en avtalepart til, samt sin etterlevelse av prinsipper som det refereres til i artikkel 6.1.

Artikkel 6.7 anerkjenner viktigheten av effektiv lovgivning og styresett for å sikre bærekraftig forvaltning av skog og skogrelaterte økosystemer og derigjennom redusere utslipp av klimagasser som stammer fra avskoging og skogforringelse, blant annet som følge av landbruks- og gruvevirksomhet. Videre fastslår partene blant annet at de vil fremme handel med produkter som stammer fra bærekraftig forvaltede skoger og skogrelaterte økosystemer, bekjempe ulovlig hogst og sikre at det bare handles med lovlig hogd tømmer mellom partene.

Artikkel 6.8 fastslår at partene anerkjenner viktigheten av å oppnå formålene til FNs klimakonvensjon og Parisavtalen. For å nå dette målet, forplikter partene seg til å blant annet effektivt gjennomføre FNs klimakonvensjon og Parisavtalen.

Artikkel 6.9 fastslår at partene anerkjenner viktigheten av bevaring og bærekraftig bruk av naturmangfold. Videre forplikter partene seg til å fremme at arter som er truet, eller som kan bli truet med utryddelse, listes i CITES-avtalen, å iverksette effektive tiltak for å bekjempe ulovlig handel med dyre- og planteliv og å hindre eller kontrollere spredningen av fremmede arter.

Artikkel 6.10 fastslår at partene anerkjenner viktigheten av bærekraftig forvaltning av levende marine ressurser og det marine økosystemet. Videre fastslår bestemmelsen at partene skal iverksette tiltak for å bekjempe ulovlig, uregulert og urapportert fiske (UUU-fiske), samarbeide i relevante fora for å bekjempe UUU-fiske og å fortsette å delta i fiskeri-subsidieforhandlingene i WTO for å ferdigstille forhandlingene om temaet. Endelig forplikter partene seg til å fremme utvikling av en bærekraftig og ansvarlig akvakultur

Artikkel 6.11 fastslår at partene anerkjenner viktigheten av bærekraftige landbruks- og næringsmiddelssystemer og handelens rolle når det gjelder å nå dette målet. For å nå dette målet forplikter partene seg til å fremme bærekraftig landbruk og tilknyttet handel, samt å fremme bærekraftige næringsmidler og å samarbeide.

Artikkel 6.12 fastslår at partene vil etterstrebe og legge til rette for investeringer og fremme handel med varer og tjenester som bidrar til bærekraftig utvikling. Artikkelen fastslår videre at partene vil fremme og stimulere til utvikling og bruk

av sertifiseringsordninger for bærekraftig utvikling og fremme bærekraftig innkjøpspraksis. Artikkelen fastslår videre partenes enighet om å utveksle synspunkter og vurdere samarbeid på området, herunder oppfordre til samarbeid mellom foretak.

Artikkel 6.13 stadfester at partene forplikter seg til å fremme ansvarlig næringsliv, herunder ved å oppmuntre til relevante praksiser, for eksempel ansvarlig forvaltning av forsyningskjeder i foretak. Partene anerkjenner i denne forbindelse at det er viktig å formidle, slutte seg til, gjennomføre og følge internasjonalt anerkjente prinsipper og retningslinjer, som OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, ILOs tre partserklæring om prinsipper for flernasjonale selskaper og sosialpolitikk, FNs Global Compact-initiativ og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.

Artikkel 6.14 fastslår at partene skal etterstrebe å styrke samarbeid når det gjelder handel og bærekraftig utvikling i relevante internasjonale fora der de deltar.

Artikkel 6.15 fastslår at partene skal opprette kontaktpunkter og at partene gjennom disse kontaktpunktene kan be om konsultasjoner om spørsmål knyttet til dette kapitlet. Artikkelen fastslår videre at partene har adgang til artikkel 8.2 og 8.3, samt at partene ikke har adgang til voldgift i tvisteløsningskapitlet.

Artikkel 6.16 fastslår at dersom partene ikke kommer fram til en gjensidig tilfredsstillende løsning på et spørsmål som oppstår i forbindelse med dette kapitlet gjennom konsultasjoner, kan en berørt part anmode om at et ekspertpanel etableres for å undersøke saken, ved å sende en skriftlig anmodning til kontaktpunktet partene har oppnevnt iht. artikkel 6.15. Artikkelen fastslår videre prosedyrereglene for et slik ekspertpanel. Ekspertpanelet skal utarbeide en rapport til partene om sitt syn på saken og anbefalinger til partene innenfor en fastsatt frist. Partene skal diskutere passende tiltak for å følge opp rapporten.

Artikkel 6.17 fastslår at partene gjennom Den blandede komité jevnlig skal gjennomgå fremdrift i oppnåelsen av målsettingene i kapitlet og vurdere relevant internasjonal utvikling, for å identifisere ytterligere områder der samarbeid kan fremme kapitlets målsettinger.

4.7 Institusjonelle bestemmelser

Artikkel 7.1 etablerer Den blandede komité, bestående av representanter fra alle partene. Den

blandede komité har til oppgave å administrere og overvåke gjennomføringen av avtalen. Beslutninger fattes ved konsensus. Komiteen kan foreslå endringer i avtalen og beslutte endringer i avtalens vedlegg og tillegg. Det kan tas forbehold om gjennomføring av interne nasjonale prosedyrer ved beslutninger i komiteen. Komiteen bestemmer sine egne prosedyreregler og kan beslutte å opprette de underkomiteer og arbeidsgrupper den anser som nødvendige for å bistå med å gjennomføre de pålagte oppgaver. Komiteen skal møtes ved behov, men normalt hvert annet år. Komiteen kan også møtes ekstraordinært når en avtalepart ber om det.

4.8 Tvisteløsning

Artikkel 8.1 fastslår at dette kapitlet skal gjelde for løsning av alle tvister mellom partene om tolkningen og anvendelsen av avtalen. Artikkelen fastslår videre at klager velger hvilket forum tvisten skal løses i, ved eventuelle tvister som oppstår både under frihandelsavtalen og WTO-avtalen. Samme sak kan ikke bringes inn for tvisteløsning i begge fora.

Artikkel 8.2 fastslår at partene ved enighet kan benytte vennskapelig mellomkomst, forlik og megling. Disse prosedyrene skal være konfidensielle, og skal ikke ha konsekvenser for partenes rettigheter under videre tvisteløsningsprosedyrer.

Artikkel 8.3 etablerer prosedyrer for konsultasjoner mellom partene. Artikkelen fastslår at partene skal etterstrebe enighet om tolkningen og anvendelsen av frihandelsavtalen, samt at partene gjennom samarbeid og konsultasjoner skal gjøre alt de kan for å nå frem til en gjensidig tilfredsstillende løsning på spørsmål som oppstår. En part kan skriftlig anmode om konsultasjoner dersom den anser et tiltak for å være uforenlig med avtalen. De øvrige partene skal motta en skriftlig notifikasjon.

Konsultasjoner skal finne sted i Den blandede komité, med mindre partene blir enige om noe annet. Konsultasjoner skal begynne innen 30 dager fra konsultasjonsanmodningen blir mottatt, men for hastesaker settes en kortere frist på 15 dager. Dersom konsultasjoner ikke er avholdt innen disse tidsfristene, eller dersom den part som mottok konsultasjonsanmodningen ikke har svart innen ti dager, kan den part som ba om konsultasjoner anmode om opprettelsen av et voldgiftspanel i henhold til artikkel 8.4. Partene i tvisten har plikt til å fremlegge tilstrekkelig informasjon for å få saken fullstendig belyst. Konsulta-

sjonene skal være konfidensielle, og skal ikke ha konsekvenser for partenes rettigheter i videre tvisteløsningsprosedyrer. De øvrige partene skal informeres om en eventuell gjensidig tilfredsstillende løsning.

Artikkel 8.4 fastslår at den klagende part kan be om at det opprettes et voldgiftspanel dersom tvisten ikke er løst gjennom konsultasjoner innen 60 dager, eller 30 dager for hastesaker. Anmodningen om voldgift skal være skriftlig og identifisere tiltaket det gjelder, samt gi en kort oversikt over det rettslige og faktiske grunnlaget for klagen. De øvrige avtalepartene skal motta en kopi av anmodningen slik at de kan bestemme hvorvidt de ønsker å delta i voldgiftsprosessen.

Artikkelen fastsetter videre at oppnevning av voldgiftspanelet, som skal bestå av tre medlemmer, skal skje i tråd med Den faste voldgiftsdomstolen i Haags regler for voldgiftsbehandling (PCA Rules 2012), med de nødvendige tilpasninger. Den gir også en avtalepart som ikke er part i tvistesaken rett til å inngi skriftlige og muntlige innlegg til voldgiftspanelet, motta skriftlige innlegg fra partene og delta på høringer.

Artikkel 8.5 fastslår prosedyrene for voldgiftspanelet. Med mindre partene i tvisten blir enige om noe annet, eller annet er bestemt i avtalen, skal tvisteløsningspanelets prosedyrer reguleres av PCA Rules 2012 med nødvendige tilpasninger. Alle forhandlinger skal føres på engelsk. Høringene for voldgiftspanelet skal være åpne for allmennheten, med mindre partene blir enige om noe annet. Voldgiftspanelet skal fatte sine beslutninger ved flertallsvedtak.

Artikkel 8.6 fastslår at voldgiftspanelet skal levere to rapporter, en første rapport, som tvistepartene gis adgang til å kommentere, og en endelig rapport. Bestemmelsen angir tidsfrister for fremleggelsen av disse. Etter å ha blitt oversendt tvistepartene skal den endelige rapporten offentliggjøres, med mindre partene blir enige om noe annet. Enhver kjennelse som panelet kommer frem til under dette kapitlet er endelig og bindende for partene.

Artikkel 8.7 fastsetter regler for suspensjon og avslutning av en tvistesak for et voldgiftspanel.

Artikkel 8.8 beskriver kravene til gjennomføring av voldgiftspanelets avgjørelse. Uenighet om gjennomføringen av voldgiftspanelets avgjørelse skal avgjøres av det samme voldgiftspanelet før kompensasjon kan etterspørres eller mottiltak igangsettes.

Artikkel 8.9 fastsetter regler for det tilfelle at den innklagede part ikke gjennomfører voldgiftspanelets avgjørelse, herunder konsultasjoner hvor

partene kan bli enige om kompensasjon. Dersom det har blitt anmodet om slike konsultasjoner og slik enighet ikke oppnås, kan visse ensidige tiltak iverksettes på nærmere vilkår. Voldgiftspanelet skal ved forespørsel avgjøre spørsmål om mottiltakene er i tråd med avtalens bestemmelser samt spørsmål om korrekt gjennomføring av avgjørelsen etter at mottiltak er iverksatt.

Artikkel 8.10 fastsetter at partene ved enighet kan endre tidsfristene i kapitlet. Voldgiftspanelet skal informere partene hvis tidsfrister som fastsatt av avtalen ikke kan overholdes av panelet og angi hvor mye lengre tid som er nødvendig. Panelet kan uansett ikke oversitte en frist med mere enn 30 dager.

Artikkel 8.11 fastslår at hver part bærer sine egne sakskostnader og at kostnadene for voldgiftspanelet i utgangspunktet skal deles likt mellom partene. Voldgiftspanelet kan beslutte en annen fordeling av kostnadene i særlige tilfeller.

4.9 Avsluttende bestemmelser

Artikkel 9.1 fastslår at vedleggene og tilleggene til frihandelsavtalen er en integrert del av avtalen.

Artikkel 9.2 fastslår at enhver part kan fremme forslag om endringer av avtalen til Den blandede komité, som eventuelt kommer med anbefalinger av avtaleendringer for ratifikasjon, godtakelse eller godkjennelse hos partene. Endringer av vedlegg og tillegg kan besluttes av Den blandede komité, etter bestemmelsene i artikkel 7.1. Med mindre annet er besluttet av partene, trer endringene i kraft på den første dagen i den tredje måneden etter at Kosovo og minst én av EFTA-statene har deponert sine ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjennelsesinstrumenter.

Artikkel 9.3 åpner for at enhver stat som blir medlem av EFTA, kan tiltre avtalen på vilkår besluttet mellom den tiltredende staten og partene i frihandelsavtalen.

Artikkel 9.4 gir partene anledning til å si opp avtalen med seks måneders varsel. Avtalen opphører dersom Kosovo eller alle EFTA-statene sier opp avtalen.

Artikkel 9.5 fastslår at avtalen skal ratifiseres, godtas eller godkjennes i overensstemmelse med partenes respektive rettslige krav. Avtalen trer i kraft på den første dagen i den tredje måneden etter at Kosovo og minst én EFTA-stat har deponert sine ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsinstrumenter. For den enkelte EFTA-stat trer avtalen ikke i kraft før på den første dagen i den tredje måneden etter at denne har deponert

sitt ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjen-
ningsinstrument. Det gis adgang til midlertidig
anvendelse av avtalen i tråd med nasjonale krav.

Artikkel 9.6 fastslår at Norge skal være deposi-
tar for frihandelsavtalen.

5 Vedleggene til frihandelsavtalen

Avtalen inneholder 13 vedlegg (vedlegg I – XIII) som er en integrert del av frihandelsavtalen.

Vedlegg I inneholder opprinnelsesreglene.

Vedlegg II inneholder Kosovos konsesjonsliste for varer med opprinnelse i EFTA-statene.

Vedlegg III inneholder Islands konsesjonsliste for varer med opprinnelse i Kosovo.

Vedlegg IV inneholder Norges konsesjonsliste for varer med opprinnelse i Kosovo.

Vedlegg V inneholder Sveits' konsesjonsliste for varer med opprinnelse i Kosovo.

Vedlegg VI omhandler partenes forpliktelser når det gjelder handelsfasilitering.

Vedlegg VII omhandler mandatet til underkomiteen for varer.

Vedlegg VIII inneholder bindingslister for tjenester.

Vedlegg IX inneholder unntak fra MFN-forpliktelser for tjenester.

Vedlegg X inneholder bestemmelser om finansielle tjenester.

Vedlegg XI inneholder bestemmelser om telekommunikasjonstjenester.

Vedlegg XII inneholder bestemmelser om personbevegelser.

Vedlegg XIII inneholder bestemmelser om immaterialrettigheter.

6 Gjennomføring i norsk rett

I Prop. 1 LS (2024–2025) *Skatter og avgifter 2025*, gis Finansdepartementet fullmakt til å iverksette tollreduksjoner og andre tollmessige forhold som følger av frihandelsavtaler fremforhandlet med en annen stat for budsjettperioden 2024–2025. Fri-

handelsavtalen med Kosovo vil bli gjennomført ved endring av tolltariffen. Nødvendige endringer vil også bli gjennomført i både vareførselsforskriften og tollavgiftsforskriften.

7 Økonomiske og administrative konsekvenser

Avtalen mellom EFTA-statene og Kosovo vil legge til rette for økt handel mellom Norge og Kosovo, og dette vil gi samfunnsøkonomiske gevinster for begge stater.

Det ventes at det årlige provenytapet som følge av tollkonesjonene i frihandelsavtalen med Kosovo er marginalt. En frihandelsavtale medfører heller ikke andre nevneverdige budsjettmessige konsekvenser for Norge.

Ut over vanlige oppgaver i forbindelse med toll- og opprinnelsesrelaterte oppgaver og forber-

delser til og gjennomføring av møter i Den blandede komité og i underkomiteer, vil ikke avtalen ha administrative konsekvenser.

En frihandelsavtale med Kosovo vil få positive konsekvenser for norske eksportører idet den sørger for forbedret og mer forutsigbar markedsadgang for deres varer og tjenester. Det er ikke gitt vesentlige tollreduksjoner for sensitive norske jordbruksprodukter.

8 Konklusjon og tilråding

Frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Kosovo vil bidra til økt handel og verdiskaping. Avtalen vil i tillegg bidra til å støtte opp om Kosovos økonomiske og politiske integrering i Europa og bidra til stabilitet og utvikling på Vest-Balkan.

Frihandelsavtalen er forelagt samtlige departementer som alle anbefaler at ratifikasjon av avtalen finner sted.

Da frihandelsavtalen med tilhørende vedlegg må anses å være en sak av særlig stor viktighet etter Grunnlovens § 26 annet ledd, er Stortingets samtykke til ratifikasjon nødvendig.

Nærings- og fiskeridepartementet tilrår at frihandelsavtalen mellom EFTA-statene og Kosovo ratifiseres. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et fremlagt forslag til proposisjon til Stortinget om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Kosovo av 22. januar 2025.

Vi **HARALD**, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Kosovo av 22. januar 2025, i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

**til vedtak om samtykke til ratifikasjon av en frihandelsavtale
mellom EFTA-statene og Kosovo av 22. januar 2025**

I

Stortinget samtykker i ratifikasjon av en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Kosovo av 22. januar 2025.

Vedlegg 1

Free Trade Agreement Between the EFTA States and the Republic of Kosovo

Preamble

Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway and the Swiss Confederation (EFTA States),

and

the Republic of Kosovo,

hereinafter each individually referred to as a «Party» or collectively as the «Parties»,

RECOGNISING the common wish to strengthen the links between the Parties by establishing close and lasting relations;

DESIRING to create favourable conditions for the development and diversification of trade between the Parties and for the promotion of commercial and economic cooperation in areas of common interest on the basis of equality, mutual benefit, non-discrimination and international law;

DETERMINED to promote and further strengthen the multilateral trading system, building on the principles and rules of the Marrakesh Agreement establishing the World Trade Organization (WTO Agreement) and the other agreements negotiated thereunder, thereby contributing to the harmonious development and expansion of world trade;

REAFFIRMING their commitment to democracy, the rule of law, human rights and fundamental freedoms in accordance with the principles of international law, including as set out in the United Nations Charter and the Universal Declaration of Human Rights;

AIMING to create new employment opportunities, improve living standards and ensure high levels of protection of health and safety and of the environment;

REAFFIRMING their commitment to pursue the objective of sustainable development and recognising the importance of coherent and mutually supportive trade, environmental and labour policies in this respect;

Frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Republikken Kosovo

Fortale

Island, Fyrstedømmet Liechtenstein, Kongeriket Norge og Det sveitsiske edsforbund (EFTA-statene)

og

Republikken Kosovo

hver enkelt stat heretter kalt «part» eller samlet kalt «partene»,

SOM ERKJENNER at det er et felles ønske å styrke båndene mellom partene ved å etablere nære og varige forbindelser,

SOM ØNSKER å skape gunstige vilkår for å utvikle og diversifisere handelen mellom partene og for å fremme handelsmessig og økonomisk samarbeid på områder av felles interesse på grunnlag av likhet, gjensidig nytte, likebehandling og folkerett,

SOM ER FAST BESTEMT PÅ å fremme og ytterligere styrke det multilaterale handels-systemet ved å bygge på prinsippene og reglene etter Marrakech-avtalen om opprettelse av Verdens handelsorganisasjon (WTO-avtalen) og de øvrige avtalene som er forhandlet fram innenfor rammen av den, og derved medvirke til en harmonisk utvikling og utvidelse av verdenshandelen,

SOM PÅ NYTT BEKREFTER sin oppslutning om demokratiet, rettsstaten, menneskerettighetene og de grunnleggende friheter i samsvar med folkerettens prinsipper, slik de er nedfelt blant annet i De forente nasjoners pakt og Verdenserklæringen om menneskerettighetene,

SOM HAR SOM MÅL å skape nye arbeidsplasser, heve levestandarden og sikre et godt vern av helse, miljø og sikkerhet,

SOM PÅ NYTT BEKREFTER at de forplikter seg til å søke å nå målet om en bærekraftig utvikling, og som i den forbindelse anerkjenner betydningen av en samstemt og gjensidig støttende handels-, miljø- og arbeidslivspolitik,

DETERMINED to implement this Agreement in line with the objectives to preserve and protect the environment through sound environmental management and to promote an optimal use of the world's resources in accordance with the objective of sustainable development;

RECALLING their rights and obligations under multilateral environmental agreements to which they are a party, and the respect for the fundamental principles and rights at work, including the principles set out in the relevant International Labour Organisation (ILO) Conventions to which they are a party;

RECOGNISING the importance of ensuring predictability for the trading communities of the Parties;

REAFFIRMING their commitment to promote inclusive economic growth by ensuring equal opportunities for all;

AFFIRMING their commitment to prevent and combat corruption in international trade and investment and to promote the principles of transparency and good public governance;

ACKNOWLEDGING the importance of good corporate governance and corporate social responsibility for sustainable development, and affirming their aim to encourage enterprises to observe internationally recognised guidelines and principles in this respect, such as the OECD Guidelines for Multinational Enterprises, the OECD Principles of Corporate Governance and the UN Global Compact;

CONVINCED that this Agreement will enhance the competitiveness of their firms in global markets and create conditions encouraging economic, trade and investment relations between the Parties;

HAVE AGREED, in pursuit of the above, to conclude the following Free Trade Agreement (Agreement):

Chapter 1

General Provisions

Article 1.1

Objectives

1. The Parties hereby establish a free trade area in accordance with the provisions of this Agreement, based on trade relations between market economies and on the respect for democratic principles and human rights, with a

SOM ER FAST BESTEMT PÅ å gjennomføre denne avtalen i tråd med målet om å bevare og verne om miljøet gjennom god miljøstyring og å fremme en best mulig utnyttelse av verdens ressurser i samsvar med målet om en bærekraftig utvikling,

SOM MINNER OM sine rettigheter og forpliktelser i henhold til multilaterale miljøavtaler de er part i, og om respekt for grunnleggende prinsipper og rettigheter på arbeidsplassen, herunder prinsippene fastsatt i relevante konvensjoner fra Den internasjonale arbeidsorganisasjon (ILO) som de er part i,

SOM ERKJENNER at det er viktig å skape forutsigbarhet for partenes handelsinteresser,

SOM PÅ NYTT BEKREFTER at de forplikter seg til å fremme inkluderende økonomisk vekst ved å sikre like muligheter for alle,

SOM BEKREFTER at de forplikter seg til å forebygge og bekjempe korrupsjon i internasjonal handel og internasjonale investeringer og å fremme prinsippene om åpenhet og god offentlig styring,

SOM ERKJENNER at god foretaksledelse og foretakens samfunnsansvar er viktig for en bærekraftig utvikling, og som bekrefter at de har som mål å stimulere foretak til i så måte å følge internasjonalt anerkjente retningslinjer og prinsipper, som OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, OECDs prinsipper for foretaksledelse og UN Global Compact-initiativ,

SOM ER OVERBEVIST om at denne avtalen vil styrke foretakens konkurranseevne i globale markeder og skape vilkår som stimulerer de økonomiske forbindelsene og handels- og investeringsforbindelsene mellom partene,

ER ENIGE OM, for å nå ovennevnte mål, å inngå følgende frihandelsavtale (avtalen):

Kapittel 1

Alminnelige bestemmelser

Artikkel 1.1

Formål

1. Partene oppretter herved et frihandelsområde i samsvar med bestemmelsene i denne avtalen, basert på handelsforbindelser mellom markedsøkonomier og på respekt for demokratiske prinsipper og menneskerettig-

view to spurring prosperity and sustainable development.

2. The objectives of this Agreement are:
  - (a) to liberalise trade in goods, in conformity with Article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (GATT 1994);
  - (b) to liberalise trade in services, in conformity with Article V of the General Agreement on Trade in Services (GATS);
  - (c) to mutually enhance investment opportunities;
  - (d) to prevent, eliminate or reduce unnecessary technical barriers to trade and unnecessary sanitary and phytosanitary measures;
  - (e) to promote competition in their economies, particularly as it relates to the economic relations between the Parties;
  - (f) to ensure adequate and effective protection of intellectual property rights, in accordance with international standards;
  - (g) to develop international trade in such a way as to contribute to the objective of sustainable development and to ensure that this objective is integrated and reflected in the Parties' trade relations; and
  - (h) to contribute to the harmonious development and expansion of world trade.

Article 1.2

Geographical Scope

1. Except as otherwise specified in Annex I (Rules of Origin and Administrative Cooperation) this Agreement applies to:
  - (a) the land territory, internal waters and the territorial sea of a Party, and the air-space above the territory of a Party, in accordance with international law; and
  - (b) the exclusive economic zone and the continental shelf of a Party, in accordance with international law.
2. This Agreement shall not apply to the Norwegian territory of Svalbard, with the exception of trade in goods.

Article 1.3

Trade and Economic Relations Governed by this Agreement

1. This Agreement applies to the trade and economic relations between, on the one side, the individual EFTA States and, on the other side, the Republic of Kosovo. This Agreement shall

heter, med sikte på å fremme velstand og en bærekraftig utvikling.

2. Formålet med denne avtalen er
  - a) å liberalisere handelen med varer i samsvar med artikkel XXIV i Generalavtalen om tolltariffer og handel 1994 (GATT 1994),
  - b) å liberalisere handelen med tjenester i samsvar med artikkel V i Generalavtalen om handel med tjenester (GATS),
  - c) på gjensidig grunnlag å styrke investeringsmulighetene,
  - d) å forhindre, fjerne eller minske unødige tekniske handelshindringer og unødige veterinære og plantesanitære tiltak,
  - e) å fremme konkurranse i partenes økonomier, særlig hva angår de økonomiske forbindelser dem imellom,
  - f) å sikre tilstrekkelig og effektivt vern av immaterielle rettigheter, i samsvar med internasjonale standarder,
  - g) å sikre at internasjonal handel utvikles på en slik måte at den bidrar til målet om en bærekraftig utvikling, og at dette målet innarbeides og kommer til uttrykk i partenes handelsforbindelser, og
  - h) å medvirke til en harmonisk utvikling og utvidelse av verdenshandelen.

Artikkel 1.2

Geografisk virkeområde

1. Med mindre noe annet er fastsatt i vedlegg I (Opprinnelsesregler og administrativt samarbeid), får denne avtalen anvendelse på
  - a) en parts landterritorium, indre farvann og sjøterritorium samt luftrommet over partens territorium, i samsvar med folkeretten, og
  - b) en parts eksklusive økonomiske sone og kontinentalsokkel, i samsvar med folkeretten.
2. Denne avtalen får ikke anvendelse på det norske territoriet Svalbard, med unntak av handel med varer.

Artikkel 1.3

Handelsforbindelser og økonomiske forbindelser regulert av denne avtalen

1. Denne avtalen får anvendelse på handelsforbindelsene og de økonomiske forbindelsene mellom den enkelte EFTA-stat på den ene siden og Republikken Kosovo på den

not apply to the economic relations between individual EFTA States, unless otherwise provided in this Agreement.

2. In accordance with the Customs Treaty of 29 March 1923 between Switzerland and Liechtenstein, Switzerland shall represent Liechtenstein in matters covered thereby.

Article 1.4

Relation to Other International Agreements

1. The Parties confirm the principles and rules of the WTO Agreement and the other agreements negotiated thereunder to which they are a party, and any other international agreement to which they are a party.
2. If a Party considers that the maintenance or establishment of a customs union, free trade area, arrangement for frontier trade, or another preferential agreement by another Party has the effect of altering the trade regime provided for by this Agreement, it may request consultations. The Party concluding such agreement shall afford adequate opportunity for consultations with the requesting Party.

Article 1.5

Fulfilment of Obligations

1. Each Party shall take any general or specific measures required to fulfil its obligations under this Agreement.
2. Each Party shall ensure the observance of all obligations and commitments under this Agreement by its respective central, regional and local governments and authorities, and by non-governmental bodies in the exercise of governmental powers delegated to them by central, regional and local governments or authorities.

Article 1.6

Transparency

1. Each Party shall publish, or otherwise make publicly available, their laws, regulations, judicial decisions, administrative rulings of general application as well as their respective international agreements, that may affect the operation of this Agreement.
2. Each Party shall promptly respond to specific questions and provide, upon request, information to the other Parties on matters referred to in paragraph 1.

andre siden. Denne avtalen får ikke anvendelse på de økonomiske forbindelsene mellom de enkelte EFTA-statene, med mindre noe annet er fastsatt i denne avtalen.

2. I samsvar med tolltraktaten av 29. mars 1923 mellom Sveits og Liechtenstein skal Sveits representere Liechtenstein i spørsmål som omfattes av den.

Artikkel 1.4

Forholdet til andre internasjonale avtaler

1. Partene stadfester prinsippene og reglene etter WTO-avtalen og de øvrige avtalene som er forhandlet fram innenfor rammen av den, og som de er part i, samt enhver annen internasjonal avtale de er part i.
2. Dersom en part anser at en annen parts opprettholdelse eller opprettelse av tollunioner, frihandelsområder, ordninger for grensehandel eller andre preferanseavtaler endrer handelsregimet som er fastsatt ved denne avtalen, kan den be om konsultasjoner. Parten som inngår en slik avtale, skal gi den anmodende parten tilstrekkelig anledning til konsultasjon.

Artikkel 1.5

Oppfyllelse av forpliktelser

1. Hver part skal treffe alle generelle eller særlige tiltak som er nødvendige for å oppfylle sine forpliktelser etter denne avtalen.
2. Hver part skal sikre at alle forpliktelser etter denne avtalen overholdes av dens respektive sentrale, regionale og lokale administrative enheter og myndigheter og av ikke-statlige organer når disse utøver offentlig myndighet delegert til dem av sentrale, regionale og lokale administrative enheter og myndigheter.

Artikkel 1.6

Åpenhet

1. Hver part skal kunngjøre, eller gjøre offentlig tilgjengelig på annen måte, lover, forskrifter, rettsavgjørelser og forvaltningsvedtak som får generell anvendelse hos dem, samt sine respektive internasjonale avtaler dersom de kan ha betydning for hvordan denne avtalen virker.
2. Partene skal omgående besvare konkrete spørsmål og på anmodning gi hverandre opplysninger om forhold nevnt i nr. 1.

3. Nothing in this Agreement shall require a Party to disclose confidential information, the disclosure of which would impede law enforcement, or otherwise be contrary to the public interest, or which would prejudice the legitimate commercial interests of any economic operator.
  4. In case of any inconsistency between this Article and provisions relating to transparency in other parts of this Agreement, the latter shall prevail to the extent of the inconsistency.
3. Ingen bestemmelse i denne avtalen skal tolkes slik at en part kan pålegges å utlevere konfidensiell informasjon dersom dette vil hindre rettshåndheving eller på annen måte være i strid med offentlighetens interesser eller være til skade for en markedsdeltakers rettmessige forretningsinteresser.
  4. Ved motstrid mellom denne artikkelen og bestemmelser om åpenhet i andre deler av denne avtalen, skal sistnevnte ha forrang i den grad det foreligger motstrid.

Chapter 2

Trade in Goods

Article 2.1

Scope

This Chapter applies to trade in goods between the Parties.

Article 2.2

Import Duties

1. Unless otherwise provided for in this Agreement, the Parties shall apply import duties on goods originating in another Party in accordance with Annex I (Rules of Origin and Administrative Cooperation) and Annexes II to V (Schedules of Tariff Commitments).
2. Unless otherwise provided for in this Agreement, no Party shall introduce new import duties, or increase those already applied on goods originating in another Party in accordance with its Schedule of Tariff Commitments.
3. For the purposes of this Agreement, «import duties» means any duties, taxes or charges imposed in connection with the importation of goods, except those imposed in conformity with:
  - (a) Article III of the GATT 1994, including the interpretative notes thereon;
  - (b) Articles 2.16 (Subsidies and Countervailing Measures), 2.17 (Anti-Dumping), 2.18 (Global Safeguard Measures) or 2.19 (Bilateral Safeguard Measures); or
  - (c) Article VIII of the GATT 1994, including the interpretative notes thereon.

Kapittel 2

Handel med varer

Artikkel 2.1

Virkeområde

Dette kapittelet får anvendelse på handel med varer mellom partene.

Artikkel 2.2

Importavgifter

1. Med mindre annet er fastsatt i denne avtalen, skal partene anvende importavgifter på varer med opprinnelse i en annen part i samsvar med vedlegg I (Opprinnelsesregler og administrativt samarbeid) og vedlegg II til V (Bindingslister over tollavgiftsforpliktelser).
2. Med mindre annet er fastsatt i denne avtalen, skal ingen part innføre noen nye importavgifter eller øke dem som allerede anvendes på varer med opprinnelse i en annen part i samsvar med partens bindingsliste over tollavgiftsforpliktelser.
3. I denne avtalen menes med «importavgifter» tollavgifter, skatter eller andre avgifter uansett art som ilægges i forbindelse med innførsel av varer, med unntak av dem ilagt i samsvar med
  - a) artikkel III i GATT 1994, herunder dens fortolkningsnoter,
  - b) artikkel 2.16 (Subsidier og utjevningstiltak), 2.17 (Antidumping), 2.18 (Globale beskyttelsestiltak) eller 2.19 (Bilaterale beskyttelsestiltak), eller
  - c) artikkel VIII i GATT 1994, herunder dens fortolkningsnoter.

*Article 2.3***Export Duties**

No Party shall adopt or maintain any duties, taxes or charges in connection with the exportation of goods to another Party.

*Article 2.4***Rules of Origin and Administrative Cooperation**

The rules of origin and administrative cooperation are set out in Annex I (Rules of Origin and Administrative Cooperation).

*Article 2.5***Customs Valuation¹**

Article VII of the GATT 1994 and Part I of the Agreement on Implementation of Article VII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

*Article 2.6***Classification of Goods**

The classification of goods shall be in conformity with the International Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System (Harmonized System) or (HS), as regularly amended in the framework of the World Customs Organisation.

*Article 2.7***Technical Amendments**

1. The Parties shall, as a result of amendments to the HS nomenclature or other technical amendments to a Party's customs tariff, amend Annexes II-V (Schedules of Tariff Commitments).
2. Amendments subject to paragraph 1 shall be carried out without impairing existing tariff commitments or product specific rules. Consequently, the customs duty applicable to the corresponding goods under a new tariff line shall be equal to or lower than the customs duty of the corresponding original tariff line and any other agreed tariff commitments, such as tariff dismantling periods, shall not deteriorate. Product specific rules applicable to the corresponding goods under the new HS

¹ Switzerland applies customs duties based on weight and quantity rather than *ad valorem* duties.

*Artikkel 2.3***Eksportavgifter**

Ingen part skal vedta eller opprettholde tollavgifter, skatter eller andre avgifter i forbindelse med eksport av varer til en annen part.

*Artikkel 2.4***Opprinnelsesregler og administrativt samarbeid**

Opprinnelsesreglene og reglene for administrativt samarbeid er fastsatt i vedlegg I (Opprinnelsesregler og administrativt samarbeid).

*Artikkel 2.5***Fastsettelse av tollverdi¹**

Artikkel VII i GATT 1994 og del ? i Avtalen om gjennomføring av artikkel VII i Generalavtalen om tolltariffer og handel 1994 får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av denne avtalen, *med de nødvendige tilpasninger*.

*Artikkel 2.6***Klassifisering av varer**

Klassifiseringen av varer skal være i samsvar med Den internasjonale konvensjonen om det harmoniserte systemet for beskrivelse og koding av varer (Det harmoniserte systemet) eller (HS), med de regelmessige endringer som foretas innenfor rammeverket til Verdens tollorganisasjon.

*Artikkel 2.7***Tekniske endringer**

1. Partene skal, som følge av endringer i HS-nomenklaturen eller andre tekniske endringer i en parts tolltariff, endre vedlegg II til V (Bindingslister over tollavgiftsforpliktelser).
2. Endringer som omfattes av nr. 1 skal utføres uten å svekke eksisterende tollavgiftsforpliktelser eller produktspesifikke regler. Følgelig skal tollavgiften som gjelder for de tilsvarende varene under et nytt varenummer, være lik eller lavere enn tollavgiften for det tilsvarende opprinnelige varenummeret og eventuelle andre avtalte tollavgiftsforpliktelser, for eksempel nedtrappingsperioder, skal ikke forringes. Produktspesifikke regler som gjelder for de tilsvarende varene under den nye HS-

¹ Sveits anvender tollavgifter basert på vekt og mengde i stedet for tollavgifter etter verdi (*ad valorem*-toll).

classification shall be equal to or less stringent than the product specific rule of the corresponding original HS classification.

3. In Annexes II-V (Schedules of Tariff Commitments), the version of the Harmonized System and the year shall be indicated.

Article 2.8

Sanitary and Phytosanitary Measures

1. With respect to sanitary and phytosanitary measures, the WTO Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures applies and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
2. The Parties shall strengthen their cooperation in the field of sanitary and phytosanitary measures, with a view to increasing the mutual understanding of their respective systems and facilitating access to their respective markets.
3. Upon request of a Party, which considers that a sanitary or phytosanitary measure of another Party is likely to create, or has created, an obstacle to trade, or that the other Party has not fulfilled its obligations under this Article, consultations shall be held with the objective of finding a mutually acceptable solution. The consultations shall take place within 30 days from the receipt of the request and may be conducted by any method agreed by the consulting Parties. In case of perishable goods, consultations between the competent authorities shall be held without undue delay. The Joint Committee shall be informed thereof.
4. Upon request of a Party, the Parties shall without undue delay agree on an arrangement extending to each other treatment related to sanitary and phytosanitary measures which all Parties have agreed with the European Union.
5. The Parties shall exchange names and addresses of contact points with sanitary and phytosanitary expertise in order to facilitate communication and the exchange of information.

Article 2.9

Technical Regulations

1. With respect to technical regulations, standards and conformity assessments, the WTO Agreement on Technical Barriers to Trade (TBT Agreement) applies and is hereby incor-

klassifiseringen, skal være like strenge eller mindre strenge enn den produktspesifikke regelen i den tilsvarende opprinnelige HS-klassifiseringen.

3. I vedlegg II til V (Bindingslister over tollavgiftsforpliktelser) skal versjonen av det harmoniserte systemet og årstallet angis.

Artikkel 2.8

Veterinære og plantesanitære tiltak

1. Med hensyn til veterinære og plantesanitære tiltak får WTO-avtalen om anvendelse av veterinære og plantesanitære tiltak anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av denne avtalen, med de nødvendige tilpassninger.
2. Partene skal styrke sitt samarbeid på området veterinære og plantesanitære tiltak, med sikte på å øke den gjensidige forståelsen av deres respektive systemer og å lette adgangen til deres respektive markeder.
3. På anmodning fra en part som anser at en annen parts veterinære eller plantesanitære tiltak sannsynligvis vil skape, eller har skapt, en handelshindring, eller at den andre parten ikke har oppfylt sine forpliktelser etter denne artikkelen, skal det holdes konsultasjoner med sikte på å finne en løsning som begge parter kan godta. Konsultasjonene skal finne sted innen 30 dager etter mottak av anmodningen og kan holdes ved bruk av enhver metode som de konsulterende partene er blitt enige om. Gjelder saken bederfulge varer, skal konsultasjoner mellom de vedkommende myndighetene holdes uten unødige opphold. Den blandede komité skal underrettes om dette.
4. På anmodning fra en part skal partene uten unødige opphold bli enige om en ordning der de gir hverandre behandling med hensyn til veterinære og plantesanitære tiltak som hver av dem gir Den europeiske union.
5. Partene skal utveksle navn på og adresser til kontaktpunkter med veterinær og plantesanitær ekspertise for å lette kommunikasjonen og utvekslingen av informasjon.

Artikkel 2.9

Tekniske forskrifter

1. Med hensyn til tekniske forskrifter, standarder og samsvarsvurderinger, får WTO-avtalen om tekniske handelshindringer (TBT-avtalen) anvendelse og blir herved innlemmet i og

- porated and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
2. The Parties shall strengthen their cooperation in the field of technical regulations, standards and conformity assessment, with a view to increasing the mutual understanding of their respective systems and facilitating access to their respective markets.
  3. Upon request of a Party, which considers that a technical regulation, standard or conformity assessment procedure of another Party is likely to create, or has created, an obstacle to trade, consultations shall be held with the objective of finding a mutually acceptable solution. Consultations shall take place within 30 days from the receipt of the request and may be conducted by any method agreed by the consulting Parties. The Joint Committee shall be informed thereof.
  4. Upon request of a Party, the Parties shall without undue delay agree on an arrangement extending to each other treatment related to technical regulations, standards and conformity assessments which all Parties have agreed with the European Union.
  5. The Parties shall exchange names and addresses of contact points for this Article in order to facilitate communication and the exchange of information.
  6. The extent of the Parties' obligations to notify draft technical regulations shall be governed by the provisions of the TBT Agreement. The Republic of Kosovo shall notify draft technical regulations, draft national standards and conformity assessment procedures to the EFTA States.
- gjort til en del av denne avtalen, *med de nødvendige tilpasninger*.
2. Partene skal styrke sitt samarbeid på området tekniske forskrifter, standarder og samsvars-vurdering med sikte på å øke den gjensidige forståelsen av sine respektive systemer og lette adgangen til sine respektive markeder.
  3. På anmodning fra en part som anser at en teknisk forskrift, standard eller samsvars-vurderingsprosedyre til en annen part sannsynligvis vil skape, eller har skapt, en handelshindring, skal det holdes konsultasjoner med sikte på å finne en løsning som begge parter kan godta. Konsultasjoner skal finne sted innen 30 dager etter at anmodningen er mottatt, og kan gjennomføres på en hvilken som helst måte som de konsulterende partene blir enige om. Den blandede komité skal underrettes om dette.
  4. På anmodning fra en part skal partene uten unødig opphold bli enige om en ordning der de gir hverandre samme behandling med hensyn til tekniske forskrifter, standarder og samsvars-vurderinger som hver av dem gir Den europeiske union.
  5. Partene skal utveksle navn på og adresser til kontaktpunkter for denne artikkelen for å lette kommunikasjonen og utvekslingen av informasjon.
  6. Omfanget av partenes forpliktelser til å underrette om utkast til tekniske forskrifter skal reguleres av bestemmelsene i TBT-avtalen. Republikken Kosovo skal underrette EFTA-statene om utkast til tekniske forskrifter, utkast til nasjonale standarder og samsvars-vurderingsprosedyrer.

*Article 2.10***Import Licensing**

The WTO Agreement on Import Licensing Procedures applies and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

*Article 2.11***Quantitative Restrictions**

1. Article XI of the GATT 1994 applies and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
2. A Party introducing a measure in accordance with paragraph 2 of Article XI of the GATT 1994 shall promptly notify the Joint Committee. A notification by a Party in accordance

*Artikkel 2.10***Importlisensiering**

WTO-avtalen om importlisensieringsprosedyrer får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av denne avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

*Artikkel 2.11***Kvantitative restriksjoner**

1. Artikkel XI i GATT 1994 får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av denne avtalen, med de nødvendige tilpasninger.
2. En part som iverksetter et tiltak i samsvar med artikkel XI nr. 2 i GATT 1994, skal omgående underrette Den blandede komité. En underretning som er gitt av en part i samsvar med artik-

with Article XI of the GATT 1994 shall be deemed equivalent to a notification under this Agreement.

- Any measure applied in accordance with this Article shall be of limited duration, non-discriminatory, transparent and may not go beyond what is necessary to remedy circumstances described in paragraph 2 of Article XI of the GATT 1994 and may not create unnecessary obstacles to trade between the Parties.

Article 2.12

Fees and Formalities

Article VIII of the GATT 1994, including the interpretative notes thereon, apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*, subject to Article 7 (Fees and Charges) of Annex VI (Trade Facilitation).

Article 2.13

National Treatment on Internal Taxation and Regulations

Article III of the GATT 1994 applies and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.14

Trade Facilitation

The provisions on trade facilitation are set out in Annex VI (Trade Facilitation).

Article 2.15

WTO Agreement on Agriculture

The WTO Agreement on Agriculture applies and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.16

Subsidies and Countervailing Measures

- Articles VI and XVI of the GATT 1994 and the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
- Before a Party initiates an investigation to determine the existence, degree and effect of any alleged subsidy in another Party, as provided for in Article 11 of the WTO Agreement

kel XI i GATT 1994, skal anses som likeverdig med en underretning etter denne avtalen.

- Alle tiltak som anvendes i samsvar med denne artikkelen, skal være av begrenset varighet, ikke-diskriminerende og transparente, og må ikke være mer omfattende enn det som er nødvendig for å rette opp omstendigheter beskrevet i artikkel XI nr. 2 i GATT 1994, og må ikke skape unødige hindringer for handelen mellom partene.

Artikkel 2.12

Gebyrer og formaliteter

Artikkel VIII i GATT 1994, herunder dens fortolkningsnoter, får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av denne avtalen, med de nødvendige tilpasninger, og med forbehold for artikkel 7 (Gebyrer og avgifter) i vedlegg VI (Handelsfasilitering).

Artikkel 2.13

Nasjonal behandling ved intern skattlegging og regulering

Artikkel III i GATT 1994 får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av denne avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 2.14

Handelsfasilitering

Bestemmelsene om handelsfasilitering er fastsatt i vedlegg VI (Handelsfasilitering).

Artikkel 2.15

WTO-avtalen om landbruk

WTO-avtalen om landbruk får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av denne avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 2.16

Subsidier og utjevningstiltak

- Artikkel VI og XVI i GATT 1994 og WTO-avtalen om subsidier og utjevningstiltak får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av denne avtalen, med de nødvendige tilpasninger.
- Før en part setter i gang en undersøkelse for å fastslå eksistensen, omfanget og effekten av en angivelig subsidie i en annen part, slik det er fastsatt i artikkel 11 i WTO-avtalen om sub-

on Subsidies and Countervailing Measures, the Party considering initiating an investigation shall notify in writing the Party whose products are subject to an investigation and allow for a 45-day period for consultations with a view to finding a mutually acceptable solution. Consultations shall take place in the Joint Committee, unless the Parties making and receiving the request for consultations agree otherwise.

Article 2.17

Anti-dumping

1. The Parties shall refrain from initiating anti-dumping procedures under Article VI of the GATT 1994 and the Agreement on Implementation of Article VI of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (WTO Anti-dumping Agreement) against each other, unless there is proven evidence dumping is taking place.
2. When a Party receives a properly documented application and before initiating an investigation concerning imports of another Party, the Party shall immediately notify in writing the other Party whose products are allegedly being dumped and allow for a 45-day period for consultations with a view to finding a mutually acceptable solution. Consultations shall take place in the Joint Committee, unless the Parties making and receiving the notifications agree otherwise, within 20 days from the receipt of the notification.
3. If an anti-dumping measure is applied by a Party, the measure shall be terminated no later than three years from its imposition.
4. A Party shall not initiate an anti-dumping investigation with regard to the same product from the same Party within one year from the termination of an anti-dumping measure or a determination which resulted in the non-application or revocation of anti-dumping measures.
5. The «de minimis level» referred to in Article 5.8 of the WTO Anti-dumping Agreement shall be 5%, expressed as a percentage of the export price. The volume of dumped imports shall be regarded as negligible, and no measure shall be applied, if the volume of imports from a Party is 5% or less of total imports of the like product.
6. An anti-dumping investigation shall not be initiated unless the application has been made by or on behalf of the domestic industry. The

sidier og utjevningstiltak, skal parten som vurderer å sette i gang undersøkelsen, skriftlig underrette parten hvis produkter er gjenstand for undersøkelse, og gi en frist på 45 dager for konsultasjoner med sikte på å finne en løsning som begge parter kan godta. Konsultasjonene skal finne sted i Den blandede komité, med mindre partene som fremmer og mottar anmodningen om konsultasjoner, blir enige om noe annet.

Artikkel 2.17

Antidumping

1. Partene skal avstå fra å iverksette antidumpingprosedyrer i henhold til artikkel VI i GATT 1994 og avtalen om gjennomføring av artikkel VI i Generalavtalen om tolltariffer og handel 1994 (antidumpingavtalen) mot hverandre, med mindre det foreligger bevis for at dumping finner sted.
2. Når en part mottar en behørig dokumentert henvendelse, og før det igangsettes en undersøkelse om en annen parts import, skal parten umiddelbart skriftlig underrette den andre parten hvis varer angivelig blir dumpet, og gi en frist på 45 dager til konsultasjon for å finne en løsning som begge parter kan godta. Konsultasjonene skal finne sted i Den blandede komité, med mindre partene som fremmer og mottar underretningene, blir enige om noe annet, innen 20 dager etter at underretningen er mottatt.
3. Dersom en part anvender antidumpingtiltak, skal tiltaket avvikles senest tre år etter at det ble innført.
4. En part skal ikke igangsette en antidumpingundersøkelse med hensyn til den samme varen fra den samme parten før tidligst ett år etter at et antidumpingtiltak er avviklet, eller etter at det er truffet avgjørelse om at antidumpingtiltak ikke skal anvendes eller skal oppheves.
5. «De minimis»-marginen nevnt i artikkel 5.8 i antidumpingavtalen skal være 5 %, uttrykt som en prosentandel av eksportprisen. Dumpingimporten skal anses som ubetydelig, og det skal ikke iverksettes tiltak, dersom importvolumet fra en part utgjør 5 % eller mindre av den totale importen av samme vare.
6. Det skal ikke iverksettes antidumpingundersøkelse med mindre anmodningen er fremmet av eller på vegne av innenlandsk industri.

application shall be considered to be made «by or on behalf of the domestic industry» if it is supported by those domestic producers whose collective output constitutes more than 50 percent of the total production of the like product produced by the domestic industry. For the purpose of this Article, «domestic industry» means the domestic producers as a whole of the like products. In the case of an application made or supported by a trade association, only the production of those member producers who support the application shall count towards the standing threshold.

7. When anti-dumping margins are established, assessed or reviewed under Articles 2, 9.3, 9.5, and 11 of the WTO Anti-dumping Agreement regardless of the comparison bases under Article 2.4.2 of the WTO Anti-dumping Agreement, all individual margins, whether positive or negative, shall be counted toward the average.
8. If a Party decides to apply an anti-dumping duty, the Party shall apply the «lesser duty» rule if such lesser duty would be adequate to remove the injury to the domestic industry.
9. Five years from the entry into force of this Agreement, the Joint Committee shall review whether there is a need to maintain the possibility to apply anti-dumping measures between the Parties. If the Parties decide after the first review to maintain this possibility, biennial reviews shall thereafter be conducted in the Joint Committee.

Article 2.18

Global Safeguard Measures

1. The rights and obligations of the Parties with respect to global safeguards shall be governed by Article XIX of the GATT 1994 and the WTO Agreement on Safeguards. In taking measures under these WTO provisions, a Party shall, consistent with the obligations under the WTO agreements, exclude imports of an originating product from one or several Parties if such imports do not in and of themselves cause or threaten to cause serious injury.
2. A Party intending to adopt definitive global safeguard measures against one or several Parties, shall inform them and offer consultations. It shall allow for a 45-day period from the date of the offer to hold consultations before

Anmodningen skal anses for å være fremmet «av eller på vegne av innenlandsk industri» dersom den støttes av innenlandske produsenter med en produksjon som til sammen utgjør mer enn 50 prosent av den totale produksjonen av tilsvarende varer som produseres av den innenlandske industrien. Med «innenlandsk industri» menes i denne artikkelen innenlandske produsenter av tilsvarende varer som et samlet hele. Dersom anmodningen fremmes eller støttes av en bransjeorganisasjon, er det kun produksjonen til de medlemmene som støtter anmodningen, som tas med i beregningsgrunnlaget.

7. Når antidumpingmarginene innføres, vurderes eller gjennomgås i henhold til artikkel 2, 9.3, 9.5 og 11 i antidumpingavtalen, uavhengig av sammenligningsgrunnlag etter artikkel 2.4.2 i antidumpingavtalen, skal alle individuelle marginer, både positive og negative, medregnes i gjennomsnittet.
8. Dersom en part beslutter å anvende en antidumpingavgift, skal parten anvende regelen om «lavere sats» dersom en slik lavere tollavgiftssats vil være tilstrekkelig til å oppveie skaden for den innenlandske industrien.
9. Fem år etter ikrafttredelsen av denne avtalen skal Den blandede komité gjennomgå om det er behov for å opprettholde adgangen til å anvende antidumpingtiltak seg imellom. Dersom partene etter den første gjennomgangen beslutter at denne adgangen skal opprettholdes, skal Den blandede komité deretter gjennomgå saken på nytt hvert annet år.

Artikkel 2.18

Globale beskyttelsestiltak

1. Partenes rettigheter og forpliktelser med hensyn til globale beskyttelsestiltak skal reguleres av artikkel XIX i GATT 1994 og WTO-avtalen om beskyttelsestiltak. Når en part treffer tiltak etter disse WTO-bestemmelsene, skal den, i samsvar med forpliktelsene etter WTO-avtalene, unnta import av produkter med opprinnelse i en eller flere parter dersom slik import i seg selv ikke volder eller truer med å volde alvorlig skade.
2. En partpart som har til hensikt å iverksette definitive globale beskyttelsestiltak mot en eller flere partparter, skal underrette dem om det og tilby konsultasjoner. Den skal gi en frist på 45 dager fra datoen for tilbudet for å holde

adopting any definitive global safeguard measures.

3. A Party adopting global safeguard measures shall impose them in a way that least affects bilateral trade.

Article 2.19

Bilateral Safeguard Measures

1. Where, as a result of the reduction or elimination of a customs duty under this Agreement, any product originating in a Party is imported into the territory of another Party in such increased quantities, in absolute terms or relative to domestic production, and under such conditions as to constitute a substantial cause of serious injury or threat thereof to the domestic industry of like or directly competitive products in the territory of the importing Party, the importing Party may take bilateral safeguard measures to the minimum extent necessary to remedy or prevent the injury, subject to paragraphs 2 to 10.
2. Bilateral safeguard measures shall only be taken upon clear evidence that increased imports have caused or are threatening to cause serious injury pursuant to an investigation in accordance with the procedures laid down in the WTO Agreement on Safeguards.
3. The Party intending to take a bilateral safeguard measure pursuant to this Article shall immediately, and in any case before taking a measure, notify the other Parties. The notification shall contain all pertinent information, including evidence of serious injury or threat thereof caused by increased imports, a precise description of the product concerned, and the proposed measure, as well as the proposed date of introduction, expected duration and timetable for the progressive removal of the measure. A Party that may be affected by the bilateral safeguard measure shall be offered compensation in the form of substantially equivalent trade liberalisation in relation to the imports from any such Party.
4. If the conditions set out in paragraph 1 are met, the importing Party may take measures consisting in increasing the rate of customs duty for the product to a level not to exceed the lesser of:
  - (a) the most-favoured-nation (MFN) rate of duty applied at the time the bilateral safeguard measure is taken; or

konsultasjoner, før den eventuelt iverksetter definitive globale beskyttelsestiltak.

3. En partpart som iverksetter globale beskyttelsestiltak, skal anvende dem på en slik måte at samhandelen påvirkes minst mulig.

Artikkel 2.19

Bilaterale beskyttelsestiltak

1. Dersom, som et resultat av redusering eller fjerning av en tollavgift etter denne avtalen, ethvert produkt med opprinnelse i en partpart importeres inn på en annen partparts territorium i en slik økt mengde, i absolutte tall eller i forhold til den innenlandske produksjonen, og under slike forhold at det i vesentlig grad volde eller truer med å volde alvorlig skade for innenlandsk industri som produserer tilsvarende eller direkte konkurrerende produkter på den importerende partpartens territorium, kan den importerende partparten treffe bilaterale beskyttelsestiltak i den grad det er absolutt nødvendig for å rette opp eller hindre skaden, med forbehold for nr. 2 til 10.
2. Bilaterale beskyttelsestiltak skal treffes kun dersom det foreligger klare bevis for at økt import har voldt eller truer med å volde alvorlig skade ifølge en undersøkelse gjennomført i samsvar med prosedyrene fastsatt i WTO-avtalen om beskyttelsestiltak.
3. Parten som har til hensikt å treffe et bilateralt beskyttelsestiltak i henhold til denne artikkelen, skal umiddelbart, og i alle tilfeller før den treffer et tiltak, underrette de øvrige partpartene. Underretningen skal inneholde alle relevante opplysninger, herunder bevis for at økt import har voldt eller truer med å volde alvorlig skade, en nøyaktig beskrivelse av det aktuelle produktet og det planlagte tiltaket samt planlagt dato for innføring, forventet varighet og tidsplan for en gradvis avvikling av tiltaket. En partpart som kan være berørt av det bilaterale beskyttelsestiltaket, skal tilbys kompensasjon i form av en stort sett likeverdig handelsliberalisering med hensyn til import fra enhver slik partpart.
4. Dersom vilkårene fastsatt i nr. 1 er oppfylt, kan den importerende partparten treffe tiltak som består i å øke tollavgiftssatsen for produktet til et nivå som ikke overstiger det laveste av
  - (a) tollavgiftssatsen etter bestevilkårsprinsippet (MFN-satsen) som gjelder på det tidspunktet det bilaterale beskyttelsestiltaket treffes, eller

- (b) the MFN rate of duty applied on the day immediately preceding entry into force of this Agreement.
5. Bilateral safeguard measures shall be taken for a period not exceeding one year. In very exceptional circumstances, after a review by the Joint Committee, measures may be taken up to a total maximum period of three years. No bilateral safeguard measures shall be applied to the import of a product, which has previously been subject to such a measure.
  6. The Joint Committee shall, within 30 days from the receipt of the notification, examine the information provided under paragraph 3 in order to facilitate a mutually acceptable solution. In the absence of such solution, the importing Party may adopt a bilateral safeguard measure pursuant to paragraph 4 to remedy the problem, and, in the absence of mutually agreed compensation, the Party against whose product the bilateral safeguard measure is taken may take compensatory action. The bilateral safeguard measure and the compensatory action shall be immediately notified to the other Parties. In the selection of the bilateral safeguard measure and the compensatory action, priority must be given to the action or measure which least disturbs the functioning of this Agreement. The Party taking compensatory action shall apply the action only for the minimum period necessary to achieve the substantially equivalent trade effects and in any event, only while the bilateral safeguard measure under paragraph 4 is being applied.
  7. Upon the termination of the bilateral safeguard measure, the rate of customs duty shall be the rate which would have been in effect but for the measure.
  8. In critical circumstances, where delay would cause damage which would be difficult to repair, a Party may take a provisional bilateral safeguard measure pursuant to a preliminary determination that there is clear evidence that increased imports constitute a substantial cause of serious injury, or threat thereof, to the domestic industry. The Party intending to take such a measure shall immediately notify the other Parties thereof. Within 30 days from the receipt of the notification, the procedures set out in paragraphs 2 to 6, including for compensatory action, shall be initiated. Any compensation shall be based on the total period of application of the provisional bilateral safe-
- (b) den gjeldende MFN-satsen på dagen umiddelbart før ikrafttreddelsen av denne avtalen.
5. Bilaterale beskyttelsestiltak skal ikke ha mer enn ett års varighet. Under helt spesielle omstendigheter og etter vurdering av Den blandede komité kan tiltak treffes for et samlet tidsrom av høyst tre år. Et bilateralt beskyttelsestiltak skal ikke anvendes på nytt ved import av et produkt som tidligere har vært gjenstand for et slikt tiltak.
  6. Den blandede komité skal senest 30 dager etter at den har mottatt underretning, undersøke de opplysningene som er gitt i henhold til nr. 3, med sikte på å legge til rette for en løsning som begge parter kan godta. Dersom det ikke lykkes å finne en slik løsning, kan den importerende partparten innføre et bilateralt beskyttelsestiltak i henhold til nr. 4 for å løse problemet, og, dersom det ikke oppnås enighet om kompensasjon, kan partparten hvis produkt er gjenstand for beskyttelsestiltaket, iverksette kompensasjonstiltak. De øvrige partpartene skal umiddelbart underrettes om det bilaterale beskyttelsestiltaket og kompensasjonstiltaket. Ved valg av bilaterale beskyttelsestiltak og kompensasjonstiltak skal det gis prioritet til tiltak som griper minst mulig forstyrrende inn i gjennomføringen av denne avtalen. Parten som treffer kompensasjonstiltak, skal anvende tiltaket bare så lenge det er absolutt nødvendig for å oppnå stort sett likeverdig virkning på handelen, og under alle omstendigheter bare så lenge det bilaterale beskyttelsestiltaket i henhold til nr. 4 varer.
  7. Ved avvikling av det bilaterale beskyttelsestiltaket skal tollavgiftssatsen være satsen som ville vært anvendt hadde det ikke vært for tiltaket.
  8. I kritiske omstendigheter der forsinkelse vil medføre skade som det vil være vanskelig å rette opp, kan en partpart treffe et midlertidig bilateralt beskyttelsestiltak i henhold til en foreløpig påvisning av at det foreligger klare bevis for at økt import i vesentlig grad volder eller truer med å volde alvorlig skade for innenlandsk industri. Parten som har til hensikt å treffe et slikt tiltak, skal umiddelbart underrette de øvrige partpartene om dette. Prosedyrene angitt i nr. 2 til 6, herunder for kompensasjonstiltaket, skal være iverksatt innen 30 dager etter at underretningen er mottatt. Enhver kompensasjon skal være basert på den totale anvendelsesperioden for det midler-

guard measure and of the bilateral safeguard measure.

9. Any provisional bilateral safeguard measure shall be terminated within 200 days at the latest. The period of application of any such provisional bilateral safeguard measure shall be counted as part of the duration, and any extension thereof, of the bilateral safeguard measure, set out in paragraphs 4 and 5 respectively. Any tariff increases shall be promptly refunded if the investigation described in paragraph 2 does not result in a finding that the conditions of paragraph 1 are met.
10. Five years from entry into force of this Agreement, the Parties shall review whether there is a need to maintain the possibility to take safeguard measures between them. Following the review, the Parties may decide whether they want to apply this Article any longer. If the Parties decide after the first review to maintain this possibility, biennial reviews shall thereafter be conducted by the Joint Committee.

Article 2.20

State Trading Enterprises

Article XVII of the GATT 1994 and the Understanding on the Interpretation of Article XVII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.21

General Exceptions

For the purposes of this Chapter, Article XX of the GATT 1994 and its interpretative notes apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.22

Security Exceptions

For the purposes of this Chapter, Article XXI of the GATT 1994 and its interpretative notes apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.23

Balance-of-Payments

1. A Party in serious balance-of-payments difficulties, or under imminent threat thereof, may, in accordance with the conditions as set out in

tidige bilaterale beskyttelsestiltaket og for det bilaterale beskyttelsestiltaket.

9. Et midlertidig bilateralt beskyttelsestiltak skal avvikles senest innen 200 dager. Anvendelsesperioden for ethvert slikt midlertidig bilateralt beskyttelsestiltak skal regnes som en del av varigheten, og enhver forlengelse, av det bilaterale beskyttelsestiltaket, fastsatt i henholdsvis nr. 4 og 5. Enhver økning av tollavgiftssatsene skal refunderes omgående dersom undersøkelsen omtalt i nr. 2 ikke konkluderer med at vilkårene i nr. 1 er oppfylt.
10. Fem år etter ikrafttredelsen av denne avtalen skal partpartene gjennomgå om det er behov for å opprettholde adgangen til å treffe beskyttelsestiltak seg imellom. Etter gjennomgangen kan partpartene avgjøre om de vil fortsette å anvende denne artikkelen. Dersom partpartene etter den første gjennomgangen beslutter at denne adgangen skal opprettholdes, skal Den blandede komité deretter gjennomgå saken på nytt hvert annet år.

Artikkel 2.20

Statlige handelsforetak

Artikkel XVII i GATT 1994 og avtalen om fortolkning av artikkel XVII i Generalavtalen om tolltariffer og handel 1994 får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av denne avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 2.21

Generelle unntak

For dette kapitlets formål får artikkel XX i GATT 1994 og dens fortolkningsnoter anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av denne avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 2.22

Sikkerhetsunntak

For dette kapitlets formål får artikkel XXI i GATT 1994 dens fortolkningsnoter anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av denne avtalen, med de nødvendige tilpasninger.

Artikkel 2.23

Betalingsbalanse

1. En part som har, eller som står i umiddelbar fare for å få, alvorlige problemer med betalingsbalansen, kan i samsvar med vilkårene

GATT 1994 and the WTO Understanding on the Balance-of-Payments Provisions of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994, adopt trade restrictive measures, which shall be of limited duration and non-discriminatory, and may not go beyond what is necessary to remedy the balance-of-payments situation.

2. The Party introducing a measure under this Article shall promptly notify the Joint Committee.

Article 2.24

Preference Utilisation

1. For the purposes of monitoring the functioning of this Agreement and calculating preference utilisation rates, the Parties shall annually exchange import statistics, tariff rates under this Agreement, and MFN² tariff rates.
2. Import statistics comprise all imports from the Party concerned, including trade values and volumes listed at the most detailed level of the national tariff structure. Each Party shall exchange separate statistics for imports from the other Parties:
  - (a) benefiting from preferential treatment under this Agreement;
  - (b) benefiting from any other reduced tariff rates; or
  - (c) under MFN tariff rates.

The Parties shall exchange import statistics on the trade with the individual Parties. Import statistics shall pertain to the three most recent years available.

3. The tariff rates exchanged shall include preferential tariff rates under this Agreement as well as applied MFN tariff rates. They shall pertain to the same year as the import statistics.
4. Upon request, the Parties shall exchange additional information and explanations related to this data exchange in English.
5. The exchange of import statistics and tariff rates shall start in the year following the first full calendar year after the entry into force of this Agreement.
6. Notwithstanding paragraphs 1 and 2, no Party shall be obliged to exchange data that is confi-

fastsatt i GATT 1994 og i WTO-avtalen om bestemmelsene om betalingsbalanse i Generalavtalen om tolltariffer og handel 1994, innføre handelsrestriksjoner som skal være av begrenset varighet og ikke-diskriminerende, og som ikke må være mer omfattende enn det som er nødvendig for å rette opp situasjonen i betalingsbalansen.

2. Den parten som iverksetter et tiltak etter denne artikkelen, skal omgående underrette Den blandede komité.

Artikkel 2.24

Preferanseutnyttelse

1. For å overvåke hvordan denne avtalen fungerer, og beregne graden av preferanseutnyttelse, skal partene årlig utveksle importstatistikk og tollavgiftssatser i henhold til denne avtalen og MFN-satser.²
2. Importstatistikk omfatter all import fra den aktuelle parten, herunder handelsverdier og -volumer oppført på det mest detaljerte nivået i den nasjonale tariffstrukturen. Partene skal utveksle separate statistikker for import fra de andre partpartene
  - (a) som nyter godt av preferansetollbehandling i henhold til denne avtalen,
  - (b) som nyter godt av andre reduserte tollavgiftssatser, eller
  - (c) etter MFN-tollavgiftssatser.

Partene skal utveksle importstatistikk over handelen med de enkelte partene. Importstatistikken skal gjelde tre siste tilgjengelige årene

3. Tollavgiftssatsene som utveksles, skal inneholde preferansetollavgiftssatser i henhold til denne avtalen samt anvendte MFN-satser. De skal gjelde for samme år som importstatistikken.
4. På anmodning skal partene utveksle ytterligere informasjon og forklaringer til denne datautvekslingen på engelsk.
5. Utvekslingen av importstatistikk og tollavgiftssatser skal starte året etter det første hele kalenderåret etter ikrafttreddelsen av denne avtalen.
6. Uten hensyn til nr. 1 og 2 skal ingen part være forpliktet til å utveksle opplysninger som er

² In the case of the Republic of Kosovo «MFN» refers to the Standard Rate, until the Republic of Kosovo becomes a member of WTO.

² Når det gjelder Republikken Kosovo, refererer «MFN» til standardsatsen inntil Republikken Kosovo blir medlem av WTO.

dential in accordance with its domestic laws and regulations.

Article 2.25

Review Clause

Five years from the entry into force of this Agreement, at the request of a Party, the Parties shall conduct a review of the provisions relating to trade in goods and explore opportunities for further liberalisation of trade in goods, including the possibility of additional tariff reductions. The review shall take account of the pattern of trade between the Parties, the sensitivities of such products, and the development of agricultural policy on either side.

Article 2.26

Sub-Committee on Trade in Goods

1. A Sub-Committee on Trade in Goods (Sub-Committee) is hereby established.
2. The mandate of the Sub-Committee is set out in Annex VII (Mandate of the Sub-Committee on Trade in Goods).

Chapter 3

Trade in Services

Article 3.1

Scope and Coverage

1. This Chapter applies to measures by Parties affecting trade in services and taken by central, regional or local governments and authorities as well as by non-governmental bodies in the exercise of powers delegated by central, regional or local governments or authorities. It applies to all services sectors.
2. This Chapter does not apply to air services, including domestic and international air transportation services, whether scheduled or non-scheduled, or to related services in support of air services, other than the following:
  - (a) aircraft repair and maintenance services;
  - (b) the selling and marketing of air transport services;
  - (c) computer reservation system (CRS) services;
  - (d) ground handling services; and

fortrolige i henhold til nasjonale lover og forskrifter.

Artikkel 2.25

Gjennomgangsklausul

Fem år etter ikrafttredelsen av denne avtalen skal partene, på anmodning fra en part, foreta en gjennomgang av bestemmelsene om handel med varer og undersøke mulighetene for ytterligere liberalisering av handelen med varer, herunder muligheten for ytterligere tollavgiftsreduksjoner. Ved gjennomgangen skal det tas hensyn til handelsmønsteret mellom partene, sensitiviteten ved slike varer og utviklingen av den enkelte partens landbrukspolitik.

Artikkel 2.26

Underkomité for handel med varer

1. Det nedsettes herved en underkomité for handel med varer (heretter kalt «underkomiteen»).
2. Underkomiteens mandat er beskrevet i vedlegg VII (Mandatet til underkomiteen for handel med varer).

Kapittel 3

Handel med tjenester

Artikkel 3.1

Virkeområde og dekning

1. Dette kapittelet får anvendelse på tiltak partene treffer som har innvirkning på handel med tjenester, og som treffes av sentrale, regionale eller lokale administrative enheter og myndigheter samt av ikke-statlige organer når disse utøver myndighet delegert til dem av sentrale, regionale eller lokale administrative enheter eller myndigheter. Det får anvendelse på alle tjenestesektorer.
2. Dette kapittelet får ikke anvendelse på lufttrafikk, herunder innenlands og internasjonale lufttransporttjenester, uansett om det dreier seg om ruteflyging eller ikke-regelbundet flyging, eller på tilknyttede tjenester til støtte for lufttrafikk, med unntak av følgende:
  - a) Reparasjons- og vedlikeholdstjenester for luftfartøyer
  - b) Salg og markedsføring av lufttransporttjenester
  - c) Tjenester for databaserte reservasjonssystemer
  - d) Bakketjenester, og

- (e) airport operation services.
3. Articles 3.4 (Most-Favoured-Nation Treatment), 3.5 (Market Access) and 3.6 (National Treatment) shall not apply to domestic laws and regulations governing the procurement by governmental agencies of services purchased for governmental purposes and not with a view to commercial resale or with a view to use in the supply of services for commercial sale.

Article 3.2

Incorporation of Provisions from the GATS

Where a provision of this Chapter provides that a provision of the GATS is incorporated into and made part of this Chapter, the meaning of the terms used in the GATS provision shall be understood as follows:

- (a) «Member» means Party;
- (b) «Schedule» means a Schedule referred to in Article 3.18 (Schedules of Specific Commitments) and contained in Annex VIII (Schedules of Specific Commitments); and
- (c) «specific commitment» means a specific commitment in a Schedule referred to in Article 3.18 (Schedules of Specific Commitments).

Article 3.3

Definitions

1. The following definitions of Article I of the GATS are hereby incorporated into and made part of this Chapter:
- (a) «trade in services»;
- (b) «services»; and
- (c) «a service supplied in the exercise of governmental authority».
2. For the purposes of this Chapter:
- (a) «service supplier» means any person that supplies, or seeks to supply, a service;³
- (b) «natural person of another Party» means a natural person who, under the legislation of that other Party, is:

- e) Lufthavnsdrift

3. Artikkel 3.4 (Bestevilkårsbehandling), 3.5 (Markedsadgang) og 3.6 (Nasjonal behandling) får ikke anvendelse på nasjonale lover og forskrifter som regulerer offentlige organers anskaffelse av tjenester som er kjøpt inn for offentlige formål uten henblikk på kommersielt videresalg eller på bruk i ytelse av tjenester for kommersielt salg.

Artikkel 3.2

Innlemmelse av bestemmelser fra GATS

Når en bestemmelse i dette kapitlet fastslår at en bestemmelse i GATS blir innlemmet i og gjort til en del av dette kapitlet, skal begrepene brukt i GATS-bestemmelsen forstås slik:

- a) med «medlem» menes part,
- b) med «bindingsliste» menes en bindingsliste omtalt i artikkel 3.18 (Bindingslister over spesifikke forpliktelser) og inntatt i vedlegg VIII (Bindingslister over spesifikke forpliktelser), og
- c) med «spesifikk forpliktelse» menes en spesifikk forpliktelse i en bindingsliste omtalt i artikkel 3.18 (Bindingslister over spesifikke forpliktelser).

Artikkel 3.3

Definisjoner

1. Følgende definisjoner i artikkel I i GATS blir herved innlemmet i og gjort til en del av dette kapitlet:
- a) «handel med tjenester»,
- b) «tjenester», og
- c) «en tjeneste som ytes under utøvelse av statsmyndighet».
2. I dette kapitlet:
- a) betyr «tjenesteyter» enhver person som yter eller søker å yte en tjeneste,³
- b) betyr «fysisk person fra en annen part» en fysisk person som i henhold til den andre partens lovgivning

³ Where the service is not supplied or sought to be supplied directly by a juridical person but through other forms of commercial presence such as a branch or a representative office, the service supplier (i.e. the juridical person) shall, nonetheless, through such commercial presence be accorded the treatment provided for service suppliers under this Chapter. Such treatment shall be extended to the commercial presence through which the service is supplied or sought to be supplied and need not be extended to any other parts of the service supplier located outside the territory where the service is supplied or sought to be supplied.

³ Når tjenesten ikke ytes eller søkes ytet direkte av en juridisk person, men gjennom andre former for kommersiell tilstedeværelse, for eksempel en filial eller et representasjonskontor, skal tjenesteyteren (dvs. den juridiske personen) gjennom denne kommersielle tilstedeværelsen like fullt gis den behandlingen som er fastsatt for tjenesteytere i dette kapitlet. Behandlingen skal gis til den kommersielle tilstedeværelsen som tjenesten ytes eller søkes ytet gjennom, men behøver ikke å gis til andre deler av tjenesteyteren som befinner seg utenfor territoriet der tjenesten ytes eller søkes ytet.

- (i) a national of that other Party who resides in the territory of a Party or in the territory of any Member of the WTO; or
- (ii) a permanent resident of that other Party who resides in the territory of a Party, if that other Party accords substantially the same treatment to its permanent residents as to its nationals in respect of measures affecting trade in services. For the purpose of the supply of a service through presence of natural persons (Mode 4), this definition covers a permanent resident of that other Party who resides in the territory of a Party or in the territory of any Member of the WTO;
- (c) «juridical person of another Party» means a juridical person which is either:
- (i) constituted or otherwise organised under the law of that other Party, and is engaged in substantive business operations in the territory of:
- (aa) a Party; or
- (bb) any Member of the WTO and is owned or controlled by natural persons of that other Party or by juridical persons that meet all the conditions of subparagraph (i) (aa); or
- (ii) in the case of the supply of a service through commercial presence, owned or controlled by:
- (aa) natural persons of that other Party; or
- (bb) juridical persons of that other Party identified under subparagraph (c) (i).
3. The following definitions of Article XXVIII of the GATS are hereby incorporated into and made part of this Chapter:
- (a) «measure»;
- (b) «supply of a service»;
- (c) «measures by Members affecting trade in services»;
- (d) «commercial presence»;
- (e) «sector» of a service;
- (f) «service of another Member»;
- (g) «monopoly supplier of a service»;
- (h) «service consumer»;
- (i) «person»;
- (j) «juridical person»;
- (k) «owned», «controlled» and «affiliated»; and
- (l) «direct taxes».
- (i) er borger av den andre parten, men oppholder seg på territoriet til en part eller på territoriet til en hvilken som helst medlemsstat i WTO, eller
- (ii) har fast opphold i den andre parten, men oppholder seg på territoriet til en part, dersom denne andre parten gir personer med fast opphold i det vesentlige samme behandling som den gir sine egne borgere, med hensyn til tiltak som berører handelen med tjenester. Dersom en tjeneste ytes gjennom fysiske personers tilstedeværelse (type 4), omfatter denne definisjonen en person som har fast opphold i denne andre parten, men som oppholder seg på territoriet til en part eller på territoriet til en medlemsstat i WTO,
- c) betyr «juridisk person fra en annen person» en juridisk person som enten
- (i) er opprettet eller på annen måte organisert i henhold til den andre partens lovgivning, og som driver en vesentlig forretningsvirksomhet på territoriet til
- aa) en part, eller
- bb) en medlemsstat i WTO og er eid eller kontrollert av fysiske personer fra den andre parten eller av juridiske personer som oppfyller alle vilkårene etter punkt i) aa), eller
- (ii) når det gjelder yting av en tjeneste gjennom kommersiell tilstedeværelse, er eid eller kontrollert av
- aa) fysiske personer fra den andre parten, eller
- bb) juridiske personer fra den andre parten som nevnt under punkt c) i).
3. Følgende definisjoner i artikkel XXVIII i GATS blir herved innlemmet i og gjort til en del av dette kapittelet:
- a) «tiltak»,
- b) «ytelse av en tjeneste»,
- c) «tiltak medlemmene treffer som har innvirkning på handel med tjenester»,
- d) «kommersiell tilstedeværelse»,
- e) en tjenestes «sektor»,
- f) «annet medlems tjeneste»,
- g) «tjenesteyter med monopol»,
- h) «tjenesteforbruker»,
- i) «person»,
- j) «juridisk person»,
- k) «eid», «kontrollert» og «tilsluttet», og
- l) «direkte skatter».

*Article 3.4***Most-Favoured-Nation Treatment**

1. Without prejudice to measures taken in accordance with Article 3.9 (Recognition), and except as provided for in its List of MFN Exemptions contained in Annex IX (List of MFN Exceptions) each Party shall accord immediately and unconditionally, in respect of all measures affecting the supply of services, to services and service suppliers of another Party treatment no less favourable than the treatment it accords to like services and service suppliers of any non-Party.
2. Treatment granted under other existing or future agreements concluded by a Party and in compliance with the requirements of paragraph 1 of Article V or Article V bis paragraph (a), *mutatis mutandis*, of the GATS shall not be subject to paragraph 1.
3. If a Party enters into an agreement in compliance with the requirements of paragraph 1 of Article V or Article V bis paragraph (a), *mutatis mutandis*, of the GATS, it shall, upon request from another Party, afford adequate opportunity to that Party to negotiate the benefits granted therein.
4. Nothing in this Chapter shall be so construed as to prevent any Party from conferring or according advantages to adjacent countries in order to facilitate exchanges limited to contiguous zones of services that are both locally produced and consumed.

*Article 3.5***Market Access**

Article XVI of the GATS applies and is hereby incorporated into and made part of this Chapter.

*Article 3.6***National Treatment**

Article XVII of the GATS applies and is hereby incorporated into and made part of this Chapter.

*Article 3.7***Additional Commitments**

Article XVIII of the GATS applies and is hereby incorporated into and made part of this Chapter.

*Artikkel 3.4***Bestevilkårsbehandling**

1. Uten at det berører tiltak truffet i samsvar med artikkel 3.9 (Anerkjennelse), og med unntak for det som er fastsatt i dens liste over unntak fra bestevilkårsklausulen i vedlegg IX (Lister over MFN-unntak), skal hver part med hensyn til ethvert tiltak som har innvirkning på ytelse av tjenester, uten opphold og uten vilkår gi en annen parts tjenester og tjenesteytere en behandling som ikke er mindre gunstig enn den behandlingen den gir tilsvarende tjenester og tjenesteytere fra en ikke-part.
2. Behandling i henhold til andre eksisterende eller framtidige avtaler som en part har inngått, og i samsvar med kravene i artikkel V nr. 1 eller artikkel V bis bokstav a), med de nødvendige tilpasninger, i GATS, skal ikke omfattes av bestemmelsen i nr. 1.
3. Dersom en part inngår en avtale i samsvar med kravene i artikkel V nr. 1 eller artikkel V bis bokstav a), med de nødvendige tilpasninger, i GATS, skal vedkommende part på anmodning fra en annen part gi sistnevnte tilstrekkelige muligheter til å forhandle seg fram til de samme fordelene som er gitt i nevnte avtale.
4. Ingen bestemmelse i dette kapitlet skal tolkes slik at det hindrer en part i å tildele eller gi tilgrensende land fordeler for å legge til rette for utveksling som er begrenset til tilstøtende soner, av tjenester som både produseres og forbrukes lokalt.

*Artikkel 3.5***Markedsadgang**

Artikkel XVI i GATS får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av dette kapitlet.

*Artikkel 3.6***Nasjonal behandling**

Artikkel XVII i GATS får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av dette kapitlet.

*Artikkel 3.7***Tilleggsforpliktelser**

Artikkel XVIII i GATS får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av dette kapitlet.

*Article 3.8***Domestic Regulation**

1. Each Party shall ensure that all measures of general application affecting trade in services are administered in a reasonable, objective and impartial manner.
2. Each Party shall maintain or institute, as soon as practicable, judicial, arbitral or administrative tribunals or procedures which provide, at the request of an affected service supplier of another Party, for the prompt review of, and where justified, appropriate remedies for, administrative decisions affecting trade in services. Where such procedures are not independent of the agency entrusted with the administrative decision concerned, the Party shall ensure that the procedures in fact provide for an objective and impartial review.
3. Where authorisation is required by a Party for the supply of a service, the competent authorities of that Party shall, within a reasonable period of time after the submission of an application is considered complete under that Party's domestic laws and regulations, inform the applicant of the decision concerning the application. At the request of the applicant, the competent authorities of that Party shall provide, without undue delay, information concerning the status of the application.
4. Each Party shall ensure that measures relating to qualification requirements and procedures, technical standards and licensing requirements and procedures, in all services sectors, are based on objective and transparent criteria, such as competence and the ability to supply the service.
5. With a view to ensuring that measures relating to qualification requirements and procedures, technical standards and licensing requirements and procedures do not constitute unnecessary barriers to trade in services, the Joint Committee shall take a decision aiming at incorporating into this Agreement any disciplines developed in the WTO in accordance with paragraph 4 of Article VI of the GATS. The Parties may also, jointly or bilaterally, decide to develop further disciplines.
  - (a) In sectors in which a Party has undertaken specific commitments, pending the entry into force of a decision incorporating WTO disciplines for these sectors pursuant to paragraph 5, and, if agreed between Parties, disciplines developed jointly or bilaterally

*Artikkel 3.8***Innenlandsk regulering**

1. Hver part skal sikre at alle tiltak med generell anvendelse som har innvirkning på handel med tjenester, håndheves på en rimelig, objektiv og upartisk måte.
2. Hver part skal opprettholde eller opprette, så snart det er praktisk mulig, domstoler, voldgiftsretter eller forvaltningsdomstoler eller tilsvarende prosedyrer som sørger for, på anmodning fra en berørt tjenesteyter fra en annen part, omgående gjennomgang av og, dersom det er berettiget, omgjøring av forvaltningsvedtak som har innvirkning på handel med tjenester. Når slike prosedyrer ikke er uavhengige av det organet som er betrodd det aktuelle forvaltningsvedtaket, skal parten sikre at prosedyrene i realiteten innebærer en objektiv og upartisk gjennomgang.
3. Dersom det kreves tillatelse fra en part for å yte en tjeneste, skal vedkommende myndigheter hos denne parten innen en rimelig frist etter at det er innlevert en søknad som anses for å være fullstendig i henhold til partens nasjonale lover og forskrifter, underrette søkeren om utfallet av søknaden. På anmodning fra søkeren skal vedkommende myndighet hos parten uten unødig opphold opplyse om søknadens status.
4. Hver part skal sikre at tiltak som gjelder kvalifikasjonskrav og -prosedyrer, tekniske standarder og lisensieringskrav og -prosedyrer i alle tjenestesektorer, baseres på objektive og åpne kriterier, slik som kompetanse og evne til å yte tjenesten.
5. For å sikre at tiltak som gjelder kvalifikasjonskrav og -prosedyrer, tekniske standarder og lisensieringskrav og -prosedyrer, ikke utgjør unødige hindringer for handelen med tjenester, skal Den blendede komité treffe en beslutning med sikte på å innlemme i denne avtalen eventuelle retningslinjer som utarbeides innenfor WTO i samsvar med artikkel VI nr. 4 i GATS. Partene kan også, enten i fellesskap eller bilateralt, bli enige om å utarbeide flere retningslinjer.
  - a) I sektorer der en part har påtatt seg spesielle forpliktelser, i påvente av ikrafttredelsen av en beslutning i henhold til nr. 5 om å innlemme WTO-retningslinjer for disse sektorene og, dersom partene er enige om det, retningslinjer utarbeidet i fellesskap eller

ally under this Agreement pursuant to paragraph 5, the Party shall not apply qualification requirements and procedures, technical standards and licensing requirements and procedures that nullify or impair such specific commitments in a manner which is:

- (i) more burdensome than necessary to ensure the quality of the service; or
- (ii) in the case of licensing procedures, in itself a restriction on the supply of the service.

(b) In determining whether a Party is in conformity with the obligation under subparagraph (a), account shall be taken of international standards of relevant international organisations⁴ applied by that Party.

6. Each Party shall provide for adequate procedures to verify the competence of professionals of any other Party.

bilateralt innenfor rammen av denne avtalen i henhold til nr. 5, skal parten ikke anvende kvalifikasjonskrav og -prosedyrer, tekniske standarder og lisensieringskrav og -prosedyrer som opphever eller svekker slike spesifikke forpliktelser på en måte som

- (i) er mer byrdefull enn nødvendig for å sikre tjenestens kvalitet, eller
- (ii) når det dreier seg om lisensieringsprosedyrer, i seg selv innebærer en restriksjon på ytelsen av tjenesten.

(b) For å kunne avgjøre om en part opptrer i samsvar med forpliktelsen etter bokstav a), skal det tas hensyn til relevante internasjonale organisasjoners⁴ internasjonale standarder som anvendes av den parten.

6. Hver part skal sørge for egnede prosedyrer for å verifisere kompetansen til yrkesutøvere fra en annen part.

Article 3.9

Recognition

1. For the purposes of the fulfilment of its relevant standards or criteria for the authorisation, licensing or certification of service suppliers, each Party shall give due consideration to any requests by another Party to recognise the education or experience obtained, requirements met, or licences or certifications granted in that other Party. Such recognition may be based upon an agreement or arrangement with that other Party, or otherwise be accorded autonomously.
2. Where a Party recognises, by agreement or arrangement, the education or experience obtained, requirements met, or licences or certifications granted, in the territory of a non-Party, that Party shall afford another Party adequate opportunity to negotiate its accession to such an agreement or arrangement, whether existing or future, or to negotiate a comparable agreement or arrangement with it. Where a Party accords recognition autonomously, it shall afford adequate opportunity for another Party to demonstrate that the education or experience obtained, requirements met, or licences or certifications granted, in the territory of that other Party should also be recognised.

⁴ The term «relevant international organisations» refers to international bodies whose membership is open to the relevant bodies of at least all Parties.

Artikkel 3.9

Anerkjennelse

1. For å kunne oppfylle sine relevante standarder eller kriterier for autorisasjon, lisensiering eller sertifisering av tjenesteytere, skal hver part behørig vurdere enhver anmodning fra en annen part om å anerkjenne gjennomgått utdanning eller oppnådd erfaring, oppfylte krav eller lisenser eller sertifiseringer som er gitt hos den andre parten. Slik anerkjennelse kan være basert på en avtale eller ordning med den andre parten eller på annen måte gis på frittstående grunnlag.
2. Når en part, gjennom en avtale eller ordning, anerkjenner gjennomgått utdanning eller oppnådd erfaring, oppfylte krav eller lisenser eller sertifiseringer som er gitt på territoriet til en ikke-part, skal vedkommende part gi en annen part tilstrekkelig mulighet til å forhandle om tiltredelse til en slik avtale eller ordning, enten den allerede er trådt i kraft eller skal tre i kraft på et senere tidspunkt, eller til å forhandle seg fram til en tilsvarende avtale eller ordning med vedkommende part. Når en part gir slik anerkjennelse på frittstående grunnlag, skal den gi en annen part tilstrekkelig mulighet til å godtgjøre at også gjennomgått utdanning eller oppnådd erfaring, oppfylte krav eller lisenser eller sertifiseringer som er gitt på territoriet til denne andre parten, bør anerkjennes.

⁴ Med «relevante internasjonale organisasjoner» menes internasjonale organer som er åpne for medlemskap fra de relevante organer hos minst samtlige parter.

3. Any such agreement or arrangement or autonomous recognition shall be in conformity with the relevant provisions of the WTO Agreement, in particular paragraph 3 of Article VII of the GATS.

Article 3.10

Movement of Natural Persons

1. This Article applies to measures affecting natural persons who are service suppliers of a Party, and natural persons of a Party who are employed by a service supplier of a Party, with respect to the supply of a service.
2. This Chapter shall not apply to measures affecting natural persons seeking access to the employment market of a Party, nor shall it apply to measures regarding nationality, residence or employment on a permanent basis.
3. Natural persons covered by a specific commitment shall be allowed to supply the service in accordance with the terms of that commitment.
4. This Chapter shall not prevent a Party from applying measures to regulate the entry of natural persons of another Party into, or their temporary stay in, its territory, including those measures necessary to protect the integrity of, and to ensure the orderly movement of natural persons across its borders, provided that such measures are not applied in such a manner as to nullify or impair the benefits accruing to any Party under the terms of a specific commitment.⁵

Article 3.11

Transparency

Paragraphs 1 and 2 of Article III and Article III *bis* of the GATS apply and are hereby incorporated into and made part of this Chapter.

Article 3.12

Monopolies and Exclusive Service Suppliers

Paragraphs 1, 2 and 5 of Article VIII of the GATS apply and are hereby incorporated into and made part of this Chapter.

⁵ The sole fact of requiring a visa for natural persons shall not be regarded as nullifying or impairing benefits under a specific commitment.

3. Enhver slik avtale eller ordning eller anerkjennelse på frittstående grunnlag skal være i samsvar med de relevante bestemmelsene i WTO-avtalen, særlig artikkel VII nr. 3 i GATS.

Artikkel 3.10

Bevegelsesfrihet for fysiske personer

1. Denne artikkelen får anvendelse på tiltak som har innvirkning på fysiske personer som er tjenesteytere fra en part, og fysiske personer fra en part som er ansatt av en tjenesteyter fra en part, i forbindelse med ytelse av en tjeneste.
2. Dette kapitlet får ikke anvendelse på tiltak som har innvirkning på fysiske personer som søker adgang til en parts arbeidsmarked, og heller ikke på tiltak som angår nasjonalitet, bosetning eller sysselsetting på permanent grunnlag.
3. Fysiske personer som omfattes av en spesifikk forpliktelse, skal ha adgang til å yte tjenesten i samsvar med vilkårene for den forpliknelsen.
4. Bestemmelsene i dette kapitlet skal ikke hindre en part i å anvende tiltak for å regulere innreise til eller midlertidig opphold på sitt territorium av fysiske personer fra en annen part, herunder tiltak som er nødvendige for å beskytte partens grenser og sikre en ordnet grensepassering for fysiske personer, forutsatt at slike tiltak ikke anvendes på en måte som tilsidesetter eller svekker fordelene som tilkommer en part i henhold til vilkårene for en spesifikk forpliktelse.⁵

Artikkel 3.11

Åpenhet

Artikkel III nr. 1 og 2 og artikkel III *bis* i GATS får anvendelse og innlemmes herved i denne avtale og gjøres til en del av den.

Artikkel 3.12

Monopol og tjenesteytere med enerett

Artikkel VIII nr. 1, 2 og 5 i GATS får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av dette kapitlet.

⁵ Krav om visum for fysiske personer skal ikke i seg selv anses for å tilsidesette eller svekke fordeler i henhold til en spesifikk forpliktelse.

*Article 3.13***Business Practices**

Article IX of the GATS applies and is hereby incorporated into and made part of this Chapter.

*Article 3.14***Payments and Transfers**

1. Except under the circumstances envisaged in Article 3.15 (Restrictions to Safeguard the Balance of Payments), a Party shall not apply restrictions on international transfers and payments for current transactions with another Party.
2. Nothing in this Chapter shall affect the rights and obligations of the Parties under the Articles of Agreement of the International Monetary Fund (IMF), including the use of exchange actions which are in conformity with the Articles of Agreement of the IMF, provided that a Party shall not impose restrictions on capital transactions inconsistently with its specific commitments regarding such transactions, except under Article 3.15 (Restrictions to Safeguard the Balance of Payments) or at the request of the IMF.

*Article 3.15***Restrictions to Safeguard the Balance of Payments**

1. The Parties shall endeavour to avoid the imposition of restrictions to safeguard the balance of payments.
2. Paragraphs 1 to 3 of Article XII of the GATS apply and are hereby incorporated into and made part of this Chapter.
3. A Party adopting or maintaining such restrictions shall promptly notify the Joint Committee thereof.

*Article 3.16***Subsidies**

1. A Party which considers that it is adversely affected by a subsidy of another Party may request *ad hoc* consultations with that Party on such matters. The requested Party shall enter into such consultations.
2. The Parties shall review any disciplines agreed under Article XV of the GATS with a view to incorporating them into this Chapter.

*Artikkel 3.13***Forretningsmetoder**

Artikkel IX i GATS får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av dette kapittelet.

*Artikkel 3.14***Betalinger og overføringer**

1. Med unntak for omstendigheter som er nevnt i artikkel 3.15 (Restriksjoner for å beskytte betalingsbalansen), skal en part ikke legge restriksjoner på internasjonale overføringer og betalinger for løpende transaksjoner med en annen part.
2. Ingen bestemmelse i dette kapittelet skal berøre partenes rettigheter og forpliktelser i henhold til avtalen om Det internasjonale valutafond (IMF), herunder bruk av valutamessige tiltak som er i samsvar med nevnte avtale, forutsatt at en part ikke innfører restriksjoner på kapitaltransaksjoner som er uforenlige med dens spesifikke forpliktelser med hensyn til slike transaksjoner, med unntak for artikkel 3.15 (Restriksjoner for å beskytte betalingsbalansen) eller med mindre IMF ber om det.

*Artikkel 3.15***Restriksjoner for å beskytte betalingsbalansen**

1. Partene skal bestrebe seg på å unngå å iverksette restriksjoner for å beskytte betalingsbalansen.
2. Artikkel XII nr. 1 til 3 i GATS får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av dette kapittelet.
3. En part som innfører eller opprettholder slike restriksjoner, skal omgående underrette Den blandede komité.

*Artikkel 3.16***Subsidier**

1. Dersom en part anser at en annen parts subsidier er til skade for den selv, kan den be om konsultasjoner *ad hoc* med vedkommende part i slike saker. Den anmodede parten skal innlede slike konsultasjoner.
2. Partene skal gjennomgå eventuelle ordninger som er avtalt i henhold til artikkel XV i GATS, med sikte på å innlemme dem i dette kapittelet.

*Article 3.17***Exceptions**

Article XIV and paragraph 1 of Article XIV *bis* of the GATS apply and are hereby incorporated into and made part of this Chapter.

*Article 3.18***Schedules of Specific Commitments**

1. Each Party shall set out in a Schedule the specific commitments it undertakes under Articles 3.5 (Market Access), 3.6 (National Treatment) and 3.7 (Additional Commitments). With respect to sectors where such commitments are undertaken, each Schedule shall specify:
  - (a) terms, limitations and conditions on market access;
  - (b) conditions and qualifications on national treatment;
  - (c) undertakings relating to additional commitments referred to in Article 3.7 (Additional Commitments); and
  - (d) where appropriate, the time-frame for implementation of such commitments and the date of entry into force of such commitments.
2. Measures inconsistent with both Articles 3.5 (Market Access) and 3.6 (National Treatment) shall be subject to paragraph 2 of Article XX of the GATS.
3. The Parties' Schedules of Specific Commitments are set out in Annex VIII (Schedules of Specific Commitments).

*Article 3.19***Modification of Schedules**

The Parties shall, upon written request by a Party, hold consultations to consider any modification or withdrawal of a specific commitment in the requesting Party's Schedule of Specific Commitments. The consultations shall be held within three months from the receipt of the request. In the consultations, the Parties shall aim to ensure that a general level of mutually advantageous commitments no less favourable to trade than that provided for in Annex VIII (Schedule of Specific Commitments) prior to such consultations is maintained. Modifications of Schedules of Specific Commitments are subject to the procedures set out in Articles 7.1 (Joint Committee) and 9.2 (Amendments).

*Artikkel 3.17***Unntak**

Artikkel XIV og artikkel XIV *bis* nr. 1 i GATS får anvendelse og blir herved innlemmet i og gjort til en del av dette kapittelet.

*Artikkel 3.18***Bindingslister over spesifikke forpliktelser**

1. Hver part skal i en bindingsliste føre opp de spesifikke forpliktelsene den påtar seg i henhold til artikkel 3.5 (Markedsadgang), 3.6 (Nasjonal behandling) og 3.7 (Tilleggsforpliktelser). For sektorer der slike forpliktelser er inngått, skal hver bindingsliste nærmere angi følgende:
  - (a) vilkår for og begrensninger på markedsadgang,
  - (b) vilkår og kvalifikasjoner for nasjonal behandling,
  - (c) tilsagn i forbindelse med tilleggsforpliktelser nevnt i artikkel 3.7 (Tilleggsforpliktelser), og
  - (d) der det er hensiktsmessig, tidsramme for gjennomføring av slike forpliktelser og ikrafttredelsesdatoen for slike forpliktelser.
2. For tiltak som er uforenlige med både artikkel 3.5 (Markedsadgang) og 3.6 (Nasjonal behandling), får artikkel XX nr. 2 i GATS anvendelse.
3. Partenes bindingslister over spesifikke forpliktelser er oppført i vedlegg VIII (Bindingslister over spesifikke forpliktelser).

*Artikkel 3.19***Endring av bindingslister**

Partene skal på skriftlig anmodning fra en part holde konsultasjoner for å vurdere om en spesifikke forpliktelse i den anmodende partens bindingsliste over spesifikke forpliktelser bør endres eller oppheves. Konsultasjonene skal finne sted innen tre måneder etter at anmodningen er mottatt. Under konsultasjonene skal partene søke å sikre at det opprettholdes et generelt nivå på gjensidig fordelaktige forpliktelser som ikke er mindre gunstige for handelen enn det som var fastsatt i vedlegg VIII (bindingslisten over spesifikke forpliktelser) før konsultasjonene ble innledet. Endringer av bindingslisten over spesifikke forpliktelser er underlagt fremgangsmåtene i artikkel 7.1 (Den blandede komité) og 9.2 (Endringer).

*Article 3.20***Review**

With the objective of further liberalising trade in services between them, the Parties shall review at least every five years, or more frequently if so agreed, their Schedules of Specific Commitments and their Lists of MFN Exemptions, taking into account in particular any autonomous liberalisation and on-going work under the auspices of the WTO. The first such review shall take place no later than five years from entry into force of this Agreement.

*Article 3.21***Annexes**

The following Annexes form an integral part of this Chapter:

- (a) Annex VIII (Schedules of Specific Commitments);
- (b) Annex IX (List of MFN Exemptions);
- (c) Annex X (Financial Services);
- (d) Annex XI (Telecommunication Services); and
- (e) Annex XII (Movement of Natural Persons).

*Chapter 4***Protection of Intellectual Property***Article 4.1***Protection of Intellectual Property**

1. The Parties shall grant and ensure adequate, effective and non-discriminatory protection of intellectual property rights, and provide for measures for the enforcement of such rights against infringement thereof, including counterfeiting and piracy, in accordance with this Chapter and Annex XIII (Protection of Intellectual Property Rights), and the international agreements referred to therein.
2. The Parties shall accord to each other's nationals treatment no less favourable than that they accord to their own nationals. Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of Articles 3 and 5 of the WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS Agreement).
3. The Parties shall grant to each other's nationals treatment no less favourable than that accorded to nationals of a non-Party. Exemp-

*Artikkel 3.20***Gjennomgang**

Partene skal, med mål om å liberalisere samhandelen med tjenester ytterligere, minst hvert femte år, eller oftere dersom de blir enige om det, gjennomgå sine bindingslister over spesifikke forpliktelser og lister over unntak fra bestevilkårs-klausulen (MFN-unntak), idet de særlig tar hensyn til eventuelle uavhengige liberaliseringer og pågående arbeid i regi av WTO. Den første gjennomgangen skal finne sted senest fem år etter at denne avtalen er trådt i kraft.

*Artikkel 3.21***Vedlegg**

Følgende vedlegg utgjør en integrert del av dette kapittelet:

- (a) vedlegg VIII (Bindingslister over spesifikke forpliktelser),
- (b) vedlegg IX (Liste over MFN-unntak),
- (c) vedlegg X (Finansielle tjenester),
- (d) vedlegg XI (Telekommunikasjonstjenester), og
- (e) vedlegg XII (Bevegelsesfrihet for fysiske personer).

*Kapittel 4***Immaterialrettslig vern***Artikkel 4.1***Immaterialrettslig vern**

1. Partene skal gi og sikre et tilstrekkelig, effektivt og ikke-diskriminerende vern av immaterielle rettigheter og fastsette tiltak for å sikre disse rettighetene mot inngrep, herunder etterligning og piratkopiering, i samsvar med dette kapittelet og vedlegg XIII (Immaterialrettslig vern) og de internasjonale avtalene det vises til der.
2. Partene skal gi hverandres borgere en behandling som ikke er mindre gunstig enn den de gir sine egne borgere. Unntak fra denne forpliktelsen skal være i samsvar med de materielle bestemmelsene i artikkel 3 og 5 i WTO-avtalen om handelsrelaterte sider ved immaterielle rettigheter (TRIPS-avtalen).
3. Partene skal gi hverandres borgere en behandling som ikke er mindre gunstig enn den de gir borgere fra en ikke-part. Unntak fra

tions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of the TRIPS Agreement, in particular Articles 4 and 5.

4. On request of a Party, the Joint Committee shall review this Chapter and Annex XIII (Protection of Intellectual Property Rights), with a view to further improving the levels of protection and to avoiding or remedying trade distortions caused by actual levels of protection of intellectual property rights.

Chapter 5

Competition

Article 5.1

Rules of Competition

1. The following practices of enterprises are incompatible with the proper functioning of this Agreement in so far as they may affect trade between the Parties:
  - (a) agreements between enterprises, decisions by associations of enterprises and concerted practices between enterprises which have as their object or effect the prevention, restriction or distortion of competition; and
  - (b) abuse by one or more enterprises of a dominant position in the territory of a Party as a whole or in a substantial part thereof.
2. Paragraph 1 shall also apply to the activities of public enterprises, and enterprises to which the Parties grant special or exclusive rights, in so far as the application of these provisions does not obstruct the performance, in law or in fact, of the particular public tasks assigned to them.
3. This Chapter shall be without prejudice to the autonomy of each Party to develop, maintain and enforce its competition laws and regulations.
4. This Article shall not be construed to create any direct obligations for enterprises.

Article 5.2

Cooperation

1. The Parties shall cooperate and consult in their dealings with anti-competitive practices referred to in paragraph 1 of Article 5.1 (Rules of Competition), with the aim of putting an end to such practices or their adverse effects on trade.

denne forpliktelsen skal være i samsvar med de materielle bestemmelsene i TRIPS-avtalen, særlig artikkel 4 og 5.

4. På anmodning fra en part skal Den blandede komité gjennomgå dette kapitlet og vedlegg XIII (Immateriellrettslig vern), med sikte på å styrke vernet ytterligere og å unngå eller rette opp handelsvridninger som skyldes faktiske beskyttelsesnivåer for immaterielle rettigheter.

Kapittel 5

Konkurranse

Artikkel 5.1

Konkurranseregler

1. Følgende atferd hos foretak er uforenlig med denne avtalens virkemåte i den grad den kan ha betydning for samhandelen mellom partene:
  - a) avtaler mellom foretak, beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak og samordnet opptreden mellom foretak, som har som formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen, og
  - b) ett eller flere foretaks utilbørlige utnyttelse av sin dominerende stilling på en parts territorium eller på en vesentlig del av det.
2. Nr. 1 får anvendelse også på virksomheten til offentlige foretak og foretak som partene har gitt sær- eller eneretter, i den grad anvendelsen av disse bestemmelsene verken faktisk eller juridisk hindrer foretakene i å utføre de særlige offentlige oppgavene som er tillagt dem.
3. Dette kapitlet skal ikke berøre hver parts handlefrihet til å utvikle, opprettholde og håndheve sine konkurranselover og -forskrifter.
4. Denne artikkelen skal ikke tolkes slik at den skaper noen direkte forpliktelser for foretak.

Artikkel 5.2

Samarbeid

1. Partene skal samarbeide og konsultere hverandre i forbindelse med konkurransebegrensende atferd som nevnt i nr. 1 i artikkel 5.1 (Konkurranseregler), med mål om å bringe slik atferd eller den negative virkningen den har på handelen, til opphør.

2. Cooperation may include the exchange of pertinent information that is available to the Parties. No Party shall be required to disclose information that is confidential according to its domestic laws and regulations.

Article 5.3

Consultations

1. If a Party considers that a given practice continues to affect trade in the sense of paragraph 1 of Article 5.1 (Rules of Competition), after cooperation or consultations in accordance with Article 5.2 (Cooperation), it may request consultations in the Joint Committee.
2. The Parties concerned shall provide the Joint Committee with all the support and available information in order to examine the case and, where appropriate, eliminate the practice objected to.
3. The Joint Committee shall, within 60 days from the receipt of the request, examine the information provided in order to facilitate a mutually acceptable solution of the matter.

Article 5.4

Dispute Settlement

No Party may have recourse to Chapter 8 (Dispute Settlement) for any matter arising under this Chapter.

Chapter 6

Trade and Sustainable Development

Article 6.1

Context and Objectives

1. The Parties recall the Stockholm Declaration on the Human Environment of 1972, the Rio Declaration on Environment and Development of 1992, Agenda 21 on Environment and Development of 1992, the Johannesburg Plan of Implementation on Sustainable Development of 2002, the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work of 1998, as amended in 2022, United Nations Economic and Social Council (ECOSOC) ministerial declaration on generating full and productive employment and decent work for all, of 2006, the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization of 2008, as amended in 2022, the ILO Centenary Declaration for the Future of

2. Samarbeidet kan omfatte utveksling av relevant informasjon som partene har tilgang til. Ingen part plikter å utlevere informasjon som etter partens egne nasjonale lover og forskrifter er konfidensiell.

Artikkel 5.3

Konsultasjoner

1. Dersom en part, etter samarbeid eller konsultasjoner i samsvar med artikkel 5.2 (Samarbeid), anser at en bestemt atferd fortsetter å påvirke handelen i betydningen etter nr. 1 i artikkel 5.1 (Konkurranseregler), kan parten anmode om konsultasjoner i Den blandede komité.
2. De berørte partene skal gi Den blandede komité all bistand og tilgjengelig informasjon som den trenger for å undersøke saken og, der det er hensiktsmessig, eliminere den påklagede atferden.
3. Den blandede komité skal innen 60 dager etter at anmodningen er mottatt, undersøke den informasjonen som er gitt, for å legge til rette for en løsning av saken som begge parter kan godta.

Artikkel 5.4

Tvisteløsning

Ingen part kan benytte tvisteløsning i henhold til kapittel 8 (Tvisteløsning) i noen sak som oppstår i forbindelse med dette kapitlet.

Kapittel 6

Handel og bærekraftig utvikling

Artikkel 6.1

Kontekst og formål

1. Partene minner om Stockholm-erklæringen om det menneskelige miljø fra 1972, Rio-erklæringen om miljø og utvikling fra 1992, Agenda 21 om miljø og utvikling fra 1992, handlingsplanen for en bærekraftig utvikling vedtatt i Johannesburg i 2002, ILOs erklæring fra 1998 om grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet, som endret i 2022, ministererklæringen vedtatt av De forente nasjoners økonomiske og sosiale råd i 2006 om å skape full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle, ILOs erklæring fra 2008 om sosial rettferdighet for en rettferdig globalisering, som endret i 2022, ILOs hundreårs-erklæring fra 2019 om framtidens arbeidsliv,

Work of 2019, the Rio+20 Outcome Document «The Future We Want» of 2012 and the UN 2030 Agenda for Sustainable Development of 2015.

2. The Parties shall promote sustainable development which encompasses economic development, social development and environmental protection, all three being interdependent and mutually reinforcing. They underline the benefit of cooperation on trade and investment related aspects of labour and environmental issues as part of a global approach to trade and sustainable development.
3. The Parties commit to promote the development of international trade and investment as well as their preferential economic relationship in a manner that is beneficial to all and that contributes to sustainable development.

Article 6.2

Right to Regulate and Levels of Protection

1. Recognising the right of each Party, subject to the provisions of this Agreement, to establish its own level of environmental and labour protection, and to adopt or modify accordingly its relevant laws, policies and practices, each Party shall seek to ensure that its laws, policies and practices provide for and encourage high levels of environmental and labour protection, consistent with standards, principles and agreements referred to in this Chapter. Each Party shall strive to further improve the level of protection provided for in those laws, policies and practices.
2. When preparing and implementing measures related to the environment or labour conditions that affect trade or investment between them, the Parties shall take account of available scientific, technical and other information, and relevant international standards, guidelines and recommendations.

Article 6.3

Upholding Levels of Protection in the Application and Enforcement of Laws, Regulations or Standards

1. No Party shall fail to effectively enforce its environmental and labour laws, regulations or standards in a manner affecting trade or investment between the Parties.
2. No Party shall weaken or reduce the level of environmental or labour protection provided

sluttdokumentet fra Rio+20 i 2012 med tittelen «The Future We Want» og FNs Agenda 2030 for bærekraftig utvikling fra 2015.

2. Partene skal fremme bærekraftig utvikling, som omfatter økonomisk utvikling, sosial utvikling og miljøvern. Alle tre er gjensidig avhengige og gjensidig forsterkende. De understreker nytten av å samarbeide om handels- og investeringsrelaterte aspekter ved arbeids- og miljøspørsmål som ledd i en global tilnærming til handel og bærekraftig utvikling.
3. Partene forplikter seg til å fremme utviklingen av internasjonal handel og investering samt sine prioriterte økonomiske forbindelser på en slik måte som gagnar alle og bidrar til en bærekraftig utvikling.

Artikkel 6.2

Rett til å regulere og opprettholde vernenivå

1. Idet de anerkjenner hver parts rett, med forbehold for bestemmelsene i denne avtalen, til selv å fastsette nivået for sitt miljø- og arbeidervern og i tråd med dette å vedta ny eller endre eksisterende relevant lovgivning, politikk og praksis, skal partene arbeide for å sikre at deres respektive lovgivning, politikk og praksis tilrettelegger for og fremmer et høyt miljø- og arbeidervernnivå i samsvar med de standarder, prinsipper og avtaler som er nevnt i dette kapittelet. Hver part skal bestrebe seg på å ytterligere styrke vernet som følger av slik lovgivning, politikk og praksis.
2. Når partene utformer og gjennomfører tiltak som gjelder miljø eller arbeidsforhold, og som påvirker handelen og investeringsvirksomheten dem imellom, skal de ta hensyn til vitenskapelig, teknisk og annen informasjon som er tilgjengelig, samt relevante internasjonale standarder, retningslinjer og anbefalinger.

Artikkel 6.3

Opprettholdelse av vernenivå ved anvendelse og håndheving av lover, forskrifter og standarder

1. Ingen part skal unnlate å effektivt håndheve sine egne miljø- og arbeidslivslover, -forskrifter eller -standarder på en måte som har innvirkning på handelen eller investeringsvirksomheten mellom partene.
2. Ingen part skal svekke eller senke miljø- eller arbeidervernnivået fastsatt i partens lover, for-

by its laws, regulations or standards with the sole intention to seek a competitive trade advantage of producers or service providers operating in that Party or to otherwise encourage trade or investment.

3. No Party shall waive or otherwise derogate from, or offer to waive or otherwise derogate from, such laws, regulations or standards in order to encourage investment from another Party or to seek a competitive trade advantage of producers or service providers operating in that Party.

Article 6.4

International Labour Standards and Agreements

1. The Parties commit to promote the development of international trade and investment in a way that is conducive to full and productive employment and decent work for all.
2. The Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO, including the obligations in respect of the fundamental principles and rights at work as reflected in the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work of 1998, as amended in 2022. They commit to respect, promote and realise the principles concerning the fundamental rights, namely:
  - (a) freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining;
  - (b) the elimination of all forms of forced or compulsory labour;
  - (c) the effective abolition of child labour;
  - (d) the elimination of discrimination in respect of employment and occupation; and
  - (e) a safe and healthy working environment.
3. The Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO to effectively implement the ILO Conventions which they have ratified and to make continued and sustained efforts towards ratifying the fundamental ILO Conventions and related protocols, the governance Conventions as well as the other Conventions that are classified as «up to date» by the ILO.
4. The Parties recognise the importance of the strategic objectives of the ILO Decent Work Agenda, as reflected in the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization of 2008, as amended in 2022 (ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization).

skrifter eller standarder utelukkende i den hensikt å søke et handelsmessig konkurransefortrinn for produsenter eller tjenesteytere som driver virksomhet i den parten, eller på annen måte å stimulere til handel eller investeringer.

3. Ingen part skal gi avkall på eller på annen måte avvike fra, eller tilby å gi avkall på eller på annen måte avvike fra, slike lover, forskrifter eller standarder i den hensikt å stimulere til investeringer fra en annen part eller å søke et handelsmessig konkurransefortrinn for produsenter eller tjenesteytere som driver virksomhet i den parten.

Artikkel 6.4

Internasjonale arbeidslivsstandarder og -avtaler

1. Partene forplikter seg til å fremme utviklingen av internasjonal handel og investering på en slik måte at det bidrar til full og produktiv sysselsetting og anstendige arbeidsvilkår for alle.
2. Partene minner om forpliktelsene som følger av medlemskap i ILO, herunder forpliktelsene med hensyn til de grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet som gjenspeiles i ILOs erklæring om grunnleggende prinsipper og rettigheter i arbeidslivet fra 1998, som endret i 2022. De forplikter seg til å respektere, fremme og gjennomføre prinsippene om de grunnleggende rettighetene, det vil si
  - a) foreningsfrihet og reell anerkjennelse av retten til å føre kollektive forhandlinger,
  - b) avskaffing av alle former for tvangsarbeid,
  - c) effektiv avskaffing av barnarbeid,
  - d) avskaffing av forskjellsbehandling ved ansettelse og i yrke og
  - e) et trygt og sunt arbeidsmiljø.
3. Partene minner om forpliktelsene som følger av medlemskap i ILO, om effektivt å gjennomføre ILO-konvensjonene de har ratifisert, og om kontinuerlig og konsekvent å arbeide for ratifisering av de grunnleggende ILO-konvensjonene og tilknyttede protokollene, de prioriterte konvensjonene samt de andre konvensjonene som ILO har klassifisert som ajourførte.
4. Partene anerkjenner betydningen av de strategiske målene i ILOs agenda for anstendig arbeid, slik de gjenspeiles i ILOs erklæring om sosial rettferdighet for en rettferdig globalisering fra 2008, endret i 2022 (ILOs erklæring om sosial rettferdighet for en rettferdig globalisering).

5. The Parties commit to:
    - (a) develop and enhance measures for social protection and decent working conditions for all, including with regard to social security, occupational safety and health, wages and earnings, working time and other conditions of work;
    - (b) promote social dialogue and tripartism; and
    - (c) build and maintain a well-functioning labour inspection system.
  6. Each Party shall ensure that administrative and judicial proceedings are accessible and available in order to permit effective action to be taken against infringements of labour rights referred to in this Chapter.
  7. The Parties affirm, as set out in the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization, that the violation of fundamental principles and rights at work shall not be invoked or otherwise used as a legitimate comparative advantage and that labour standards shall not be used for protectionist trade purposes.
5. Partene forplikter seg til å
    - (a) utvikle og styrke tiltak for sosial trygghet og anstendige arbeidsvilkår for alle, herunder med hensyn til trygd, helse og sikkerhet på arbeidsplassen, lønn og inntekt, arbeidstid og andre arbeidsvilkår,
    - (b) fremme sosial dialog og trepartssamarbeidet og
    - (c) bygge og opprettholde et velfungerende arbeidstilsynssystem.
  6. Hver part skal sikre at det finnes tilgjengelige forvaltningsprosesser og rettslige skritt for å muliggjøre effektive tiltak mot overtredelser av arbeidslivsrettigheter som omtalt i dette kapitlet.
  7. Partene bekrefter, som fastsatt i ILO-erklæringen om sosial rettferdighet for en rettferdig globalisering, at brudd på grunnleggende prinsipper og rettigheter på arbeidsplassen ikke skal påberopes eller på annen måte brukes som et legitimt komparativt fortrinn, og at arbeidslivsstandarder ikke skal brukes til proteksjonistiske handelsformål.

*Article 6.5***Inclusive Economic Development and Equal Opportunities for All**

1. The Parties acknowledge the importance of incorporating a gender perspective in the promotion of inclusive economic development and that gender-responsive policies are key elements to enhance the participation of all in the economy and international trade in order to achieve sustainable economic growth.
2. The Parties reaffirm their commitment to implement in their laws, policies and practices the international agreements pertaining to gender equality or non-discrimination to which they are a party.

*Article 6.6***Multilateral Environmental Agreements and International Environmental Governance**

1. The Parties recognise the importance of multilateral environmental agreements and international environmental governance as a response of the international community to global or regional environmental challenges and stress the need to enhance the mutual supportiveness between trade and environment policies.

*Artikkel 6.5***Inkluderende økonomisk utvikling og like muligheter for alle**

1. Partene anerkjenner viktigheten av å innlemme et kjønnsperspektiv i fremmingen av en inkluderende økonomisk utvikling og at kjønnsresponsiv politikk er sentralt for å gi alle en bedre mulighet til å delta i økonomien og internasjonal handel med mål om å oppnå bærekraftig økonomisk vekst.
2. Partene bekrefter på nytt at de forplikter seg til å gjennomføre i sin lovgivning, politikk og praksis de internasjonale avtalene som gjelder likestilling mellom kjønnene eller ikke-diskriminering, og som de er part i.

*Artikkel 6.6***Multilaterale miljøavtaler og internasjonal miljøstyring**

1. Partene anerkjenner at multilaterale miljøavtaler og internasjonal miljøstyring er viktig som det internasjonale samfunnets svar på globale eller regionale miljøutfordringer og understreker behovet for å styrke den gjensidige støtten mellom handels- og miljøpolitikk.

2. The Parties affirm their adherence to environmental principles reflected in the international instruments referred to in Article 6.1 (Context and Objectives).
  3. The Parties reaffirm their commitment to the effective implementation in their laws, policies and practices of the multilateral environmental agreements to which they are a party.
2. Partene bekrefter sin tilslutning til miljøprinsippene som gjenspeiles i de internasjonale instrumentene nevnt i artikkel 6.1 (Kontekst og formål).
  3. Partene bekrefter på nytt at de forplikter seg til i sin lovgivning, politikk og praksis effektivt å gjennomføre de multilaterale miljøavtalene som de er part i.

*Article 6.7***Sustainable Forest Management and Associated Trade**

1. The Parties recognise the importance of ensuring conservation and sustainable management of forests and related ecosystems with the objective to reduce greenhouse gas emissions and biodiversity loss resulting from deforestation and forest degradation, including from land use and land-use change for agricultural and mining activities.
2. Pursuant to paragraph 1, the Parties commit to:
  - (a) ensure effective forest law enforcement and governance;
  - (b) promote trade in products that derive from sustainably managed forests and related ecosystems;
  - (c) implement measures to combat illegal logging and promote the development and use of timber legality assurance instruments to ensure that only legally sourced timber is traded between the Parties;
  - (d) promote the effective use of the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES) with particular regard to timber species; and
  - (e) cooperate on issues pertaining to conservation and sustainable management of forests, mangroves and peatlands where relevant through existing bilateral arrangements if applicable and in the relevant multilateral fora in which they participate, in particular through the United Nations collaborative initiative on Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation (REDD+) as encouraged by the Paris Agreement of 2015 (Paris Agreement).

*Article 6.8***Trade and Climate Change**

1. The Parties recognise the importance of pursuing the objectives of the United Nations Framework Convention on Climate Change

*Artikkel 6.7***Bærekraftig skogforvaltning og tilknyttet handel**

1. Partene anerkjenner at det er viktig å sikre bevaring og bærekraftig forvaltning av skoger og tilknyttede økosystemer med mål om å redusere klimagassutslipp og tap av biologisk mangfold som følge av avskoging og skogferringelse, herunder fra arealbruk og arealbruksendring på grunn av landbruks- og gruvevirksomhet.
2. I henhold til nr. 1 skal hver av partene
  - (a) sikre effektiv rettshåndheving og forvaltningspraksis i skogsektoren,
  - (b) fremme handel med produkter som stammer fra bærekraftig forvaltede skoger og relaterte økosystemer,
  - (c) gjennomføre tiltak for å bekjempe ulovlig hogst og fremme utviklingen og bruk av instrumenter som viser at tømmeret er lovlig, for å sikre at bare tømmer som kommer fra en lovlig kilde, omsettes mellom partene,
  - (d) fremme effektiv bruk av konvensjonen om internasjonal handel med truede dyre- og plantearter (CITES), særlig med hensyn til trearter, og
  - (e) samarbeide i saker som gjelder bevaring og bærekraftig forvaltning av skoger, mangrove og torvmark, der det er relevant, eventuelt gjennom eksisterende bilaterale avtaler, og i de relevante multilaterale forumene som de deltar i, særlig gjennom FNs samarbeidsinitiativ om reduksjon av utslipp fra avskoging og skogferringelse (REDD+), slik Parisavtalen fra 2015 (Parisavtalen) oppmuntret til.

*Artikkel 6.8***Handel og klimaendringer**

1. Partene anerkjenner at det er viktig å søke å oppnå målene i De forente nasjoners rammekonvensjon om klimaendring («klimakonven-

(UNFCCC) and the Paris Agreement in order to address the urgent threat of climate change and the role of trade and investment in pursuing these objectives.

2. Pursuant to paragraph 1, the Parties commit to:
  - (a) effectively implement their respective obligations and commitments under the UNFCCC and the Paris Agreement;
  - (b) promote the contribution of trade and investment to the transition to a low-carbon economy and to climate-resilient development; and
  - (c) cooperate bilaterally, regionally and in international fora as appropriate on trade-related climate change issues.

Article 6.9

Trade and Biological Diversity

1. The Parties recognise the importance of the conservation and sustainable use of biological diversity, and the role of trade in pursuing these objectives.
2. Pursuant to paragraph 1, the Parties commit to:
  - (a) promote, as applicable, the inclusion of animal and plant species in the appendices to CITES where a species is threatened or may be threatened with extinction;
  - (b) implement effective measures to combat transnational organised wildlife crime throughout the entire value chain, including with respect to non-parties;
  - (c) enhance efforts to prevent or control the introduction and spread of invasive alien species, in connection with trade activities; and
  - (d) cooperate, where applicable, on issues concerning trade and the conservation and sustainable use of biological diversity, including initiatives to reduce demand for illegal wildlife products.

Article 6.10

Trade and Sustainable Management of Fisheries and Aquaculture

1. The Parties recognise the importance of ensuring the conservation and sustainable management of living marine resources and marine ecosystems and the role of trade in pursuing these objectives.

sjonen») og Paris-avtalen for å håndtere den presserende trusselen fra klimaendringer, og at handel og investering spiller en viktig rolle når det gjelder å nå disse målene.

2. I henhold til nr. 1 skal hver av partene
  - (a) effektivt gjennomføre sine respektive forpliktelser etter klimakonvensjonen og Paris-avtalen,
  - (b) fremme bidraget fra handel og investering til omstillingen til en lavutslippsøkonomi og til en utvikling som er motstandsdyktig mot klimaendringer, og
  - (c) samarbeide bilateralt, regionalt og i internasjonale forum, alt etter hva som er relevant, om handelsrelaterte klimaendringsaker.

Artikkel 6.9

Handel og biologisk mangfold

1. Partene anerkjenner at det er viktig med bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold, og at handel spiller en viktig rolle når det gjelder å nå disse målene
2. I henhold til nr. 1 skal hver av partene
  - (a) fremme, dersom det er relevant, oppføring av dyre- og plantearter i vedleggene til CITES når en art er utrydningstruet eller kan bli utrydningstruet,
  - (b) gjennomføre effektive tiltak for å bekjempe transnasjonal organisert flora- og faunakriminalitet gjennom hele verdikjeden, herunder overfor ikke-parter,
  - (c) styrke innsatsen for å forebygge eller kontrollere innføring og spredning av invaderende fremmede arter, i forbindelse med handelsaktiviteter, og
  - (d) samarbeide, der det er relevant, om saker som omhandler handel og bevaring og bærekraftig bruk av biologisk mangfold, herunder initiativer for å redusere etterspørselen etter ulovlige produkter av ville dyr og planter.

Artikkel 6.10

Handel og bærekraftig forvaltning av fiskeri og akvakultur

1. Partene anerkjenner at det er viktig å sikre bevaring og bærekraftig forvaltning av levende ressurser og økosystemer i havet, og at handel spiller en viktig rolle når det gjelder å nå disse målene.

2. Pursuant to paragraph 1, the Parties commit to:
- (a) implement comprehensive, effective and transparent policies and measures to combat illegal, unreported and unregulated (IUU) fishing and aim to prevent IUU products from trade flows;
  - (b) effectively implement in their laws, policies and practices the international agreements to which they are a party;
  - (c) promote the use of relevant international guidelines, including the FAO Voluntary Guidelines for Catch Documentation Schemes;
  - (d) cooperate bilaterally and in relevant international fora in the fight against IUU fishing by, *inter alia*, facilitating the exchange of information on IUU fishing activities;
  - (e) the fulfilment of the objectives set out in the 2030 Agenda for Sustainable Development regarding fisheries subsidies, including by prohibiting certain forms of fisheries subsidies which contribute to overfishing and overcapacity and eliminate subsidies that contribute to IUU fishing; and
  - (f) promote the development of sustainable and responsible aquaculture.
2. I henhold til nr. 1 skal hver av partene
- (a) gjennomføre omfattende, effektive og transparente politikker og tiltak for å bekjempe ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske), og å ha som mål å utelukke produkter fra UUU-fiske fra handelsstrømmer,
  - (b) i sin lovgivning, politikk og praksis effektivt å gjennomføre de internasjonale avtalene som de er part i,
  - (c) fremme bruk av relevante internasjonale retningslinjer, herunder FAOs frivillige retningslinjer for ordninger for fangstdokumentasjon,
  - (d) samarbeide bilateralt og i relevante internasjonale forum i kampen mot UUU-fiske, ved blant annet å legge til rette for utveksling av informasjon om UUU-fisking,
  - (e) oppfylle målene fastsatt i FNs Agenda 2030 for bærekraftig utvikling om fiskerisubsidier, herunder ved å forby visse former for fiskerisubsidier som bidrar til overfiske og overkapasitet, og å fjerne subsidier som bidrar til UUU-fiske, og
  - (f) fremme utviklingen av bærekraftig og ansvarlig akvakultur.

Article 6.11

Trade and Sustainable Agriculture and Food Systems

1. The Parties recognise the importance of sustainable agriculture and food systems and the role of trade in achieving this objective. The Parties reiterate their shared commitment to achieve the 2030 Agenda for Sustainable Development and its Sustainable Development Goals.
2. Pursuant to paragraph 1, the Parties commit to:
  - (a) promote sustainable agriculture and associated trade;
  - (b) promote sustainable food systems; and
  - (c) cooperate, as appropriate, on issues concerning trade and sustainable agriculture and food systems, including through exchanging information, experience and good practices, conducting a dialogue on their respective priorities, and reporting on progress made in achieving sustainable agriculture and food systems.

Artikkel 6.11

Handel og bærekraftige landbruks- og næringsmiddelsystemer

1. Partene anerkjenner betydningen av bærekraftig landbruk og matsystemer og handelens rolle i å nå dette målet. Partene gjentar at de har en felles forpliktelse til å rette seg etter FNs Agenda 2030 for bærekraftig utvikling og til å nå dens mål for bærekraftig utvikling.
2. I henhold til nr. 1 skal hver av partene
  - (a) fremme bærekraftig landbruk og tilknyttet handel,
  - (b) fremme bærekraftige næringsmiddelsystemer, og
  - (c) samarbeide, der det er relevant, om saker som omhandler handel og bærekraftige landbruks- og næringsmiddelsystemer, herunder gjennom utveksling av informasjon, erfaringer og god praksis, gjennom dialog om deres respektive prioriteringer og gjennom rapportering om framskritt som er gjort med hensyn til å oppnå bærekraftige landbruks- og næringsmiddelsystemer.

*Article 6.12***Promotion of Trade and Investment Favouring Sustainable Development**

1. The Parties recognise the important role of trade and investment in promoting sustainable development in all its dimensions.
2. Pursuant to paragraph 1, the Parties undertake to:
  - (a) promote and facilitate foreign investment, trade in and dissemination of goods and services that contribute to sustainable development, including those subject to ecological, fair or ethical trade schemes;
  - (b) promote the development and use of sustainability certification schemes that enhance transparency and traceability throughout the supply chain;
  - (c) address non-tariff barriers to trade in goods and services that contribute to sustainable development;
  - (d) promote the contribution of trade and investment towards a resource efficient and circular economy;
  - (e) promote sustainable procurement practices; and
  - (f) encourage cooperation between enterprises in relation to goods, services and technologies that contribute to sustainable development.

*Article 6.13***Responsible Business Conduct**

The Parties commit to promote responsible business conduct, including by encouraging relevant practices such as responsible management of supply chains by businesses. In this regard, the Parties acknowledge the importance of internationally recognised principles and guidelines, such as the OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct, the ILO Tripartite Declaration of Principles concerning Multinational Enterprises and Social Policy, the UN Global Compact and the UN Guiding Principles on Business and Human Rights.

*Article 6.14***Cooperation**

1. The Parties shall strive to strengthen their cooperation on trade and investment related labour and environmental issues of mutual interest referred to in this Chapter bilaterally

*Artikkel 6.12***Fremming av handel og investering som er gunstig for en bærekraftig utvikling**

1. Partene anerkjenner den viktige rollen handel og investering spiller når det gjelder å fremme en bærekraftig utvikling i alle dens dimensjoner.
2. I henhold til nr. 1 påtar partene seg å
  - (a) fremme og legge til rette for utenlandske investeringer i, handel med og spredning av varer og tjenester som bidrar til en bærekraftig utvikling, herunder varer og tjenester som omfattes av ordninger for økologisk, rettfærdig eller etisk handel,
  - (b) fremme utvikling og bruk av sertifiseringsordninger for bærekraftig utvikling som gir økt åpenhet og sporbarhet gjennom hele forsyningskjeden,
  - (c) håndtere ikke-tollavgiftsbaserte hindringer for handel i varer og tjenester som bidrar til bærekraftig utvikling,
  - (d) fremme bidraget fra handel og investering til en ressurseffektiv og sirkulær økonomi,
  - (e) fremme bærekraftig innkjøpspraksis og
  - (f) oppmuntre til samarbeid mellom foretak i forbindelse med varer, tjenester og teknologi som bidrar til en bærekraftig utvikling.

*Artikkel 6.13***Ansvarlig forretningsdrift**

Partene forplikter seg til å fremme ansvarlig forretningsdrift, herunder ved å oppmuntre til relevante praksiser, for eksempel ansvarlig forvaltning av forsyningskjeder i foretak. I denne forbindelse anerkjenner partene betydningen av internasjonalt anerkjente prinsipper og retningslinjer, som OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper om ansvarlig næringsliv, ILOs treparts-erklæring om prinsipper for multinasjonale selskaper og sosialpolitikk, FNs Global Compact og FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.

*Artikkel 6.14***Samarbeid**

1. Partene skal arbeide for å styrke sitt samarbeid om handels- og investeringsrelaterte arbeids- og miljøspørsmål av felles interesse

as well as in the international fora in which they participate.

2. Each Party may, as appropriate, invite the participation of social partners or other relevant stakeholders in identifying possible areas of cooperation.

Article 6.15

Implementation and Consultations

1. The Parties shall designate the contact points for the purposes of this Chapter.
2. A Party may, through the contact points referred to in paragraph 1, request consultations with another Party regarding any matter arising under this Chapter. The consultations shall take place in the Joint Committee. The parties concerned shall make every attempt to reach a mutually satisfactory resolution of the matter and may seek advice from relevant organisations, bodies or experts.
3. The Parties may have recourse to Articles 8.2 (Good Offices, Conciliation or Mediation) and 8.3 (Consultations) of Chapter 8 (Dispute Settlement).
4. The Parties shall not have recourse to arbitration under Chapter 8 (Dispute Settlement) for matters arising under this Chapter.
5. The Parties shall provide their stakeholders with the opportunity to share comments and make recommendations regarding the implementation of this Chapter.

Article 6.16

Panel of Experts

1. If the Parties concerned fail to reach a mutually satisfactory resolution of a matter arising under this Chapter through consultations under Article 8.3 (Consultations) of Chapter 8 (Dispute Settlement), a Party concerned may request the establishment of a panel of experts. Articles 8.4 (Establishment of Arbitration Panel) and 8.5 (Procedures of the Arbitration Panel) of Chapter 8 (Dispute Settlement) shall apply *mutatis mutandis*, except as otherwise provided for in this Article.
2. The panellists shall have relevant expertise, including in international trade law and international labour law or environmental law. They shall be independent, serve in their individual capacities and shall not take instructions from any organisation or government with regard to issues related to the disagreement, or be affiliated with the government of a Party.

som omtalt i dette kapitlet, både bilateralt og i de internasjonale forumene de deltar i.

2. Hver part kan, der det er relevant, invitere partene i arbeidslivet eller andre berørte parter til å bidra til å identifisere mulige samarbeidsområder.

Artikkel 6.15

Gjennomføring og konsultasjoner

1. Partene skal utpeke kontaktpunkter med sikte på å gjennomføre dette kapitlet.
2. Gjennom kontaktpunktene omtalt i nr. 1 kan en part be om konsultasjoner med en annen part i enhver sak som omfattes av dette kapitlet. Konsultasjonene skal foregå i Den blandede komité. De berørte partene skal gjøre sitt ytterste for å komme fram til en gjensidig tilfredsstillende løsning i saken og kan søke råd fra relevante organisasjoner, organer eller eksperter.
3. Partene kan anvende artikkel 8.2 (Velvillig mellomkomst, forlik eller meglings) og 8.3 (Konsultasjoner) i kapittel 8 (Tvisteløsning).
4. Partene kan ikke benytte voldgiftsprosedurene i kapittel 8 (Tvisteløsning) i saker som omfattes av dette kapitlet.
5. Partene skal gi sine interessenter muligheten til å kommentere og komme med anbefalinger om gjennomføringen av dette kapitlet.

Artikkel 6.16

Ekspertpanel

1. Dersom de berørte partene ikke kommer fram til en gjensidig tilfredsstillende løsning gjennom konsultasjoner i henhold til artikkel 8.3 (Konsultasjoner) i kapittel 8 (Tvisteløsning) på en sak som omfattes av dette kapitlet, kan en berørt part anmode om opprettelse av et ekspertpanel. Artikkel 8.4 (Opprettelse av et voldgiftspanel) og 8.5 (Voldgiftspanelets forhandlinger) i kapittel 8 (Tvisteløsning) skal få anvendelse med de nødvendige tilpasninger, med mindre annet er fastsatt i denne artikkelen.
2. Panel deltakerne skal ha relevant sakkunnskap, herunder innenfor internasjonal handelsrett og internasjonal arbeidsrett eller miljørett. De skal være uavhengige, handle etter sin egen overbevisning og ikke motta instruksjoner fra noen organisasjon eller regjering i spørsmål som gjelder konflikten, eller være tilsluttet en parts regjering.

3. The panel of experts should seek information or advice from relevant international organisations or bodies. Any information obtained shall be submitted to the Parties concerned for their comments.
  4. The panel of experts shall submit an initial report containing its findings and recommendations to the Parties concerned within 90 days from the establishment of the panel of experts. A Party concerned may submit written comments to the panel of experts on its initial report within 14 days from the receipt of the report. After considering any such written comments, the panel of experts may modify the initial report and make any further examination it considers appropriate. The panel of experts shall present to the Parties concerned a final report within 30 days from the receipt of the initial report. The final report shall be made public.
  5. The Parties concerned shall discuss appropriate measures to implement the final report of the panel of experts. Such measures shall be communicated to the other Parties within three months from the issuance of the final report and shall be monitored by the Joint Committee.
  6. Any time period for the purposes of this Article may be modified by mutual agreement of the Parties concerned.
  7. When a panel of experts considers that it cannot comply with a timeframe imposed on it for the purposes of this Article, it shall inform the Parties concerned in writing and provide an estimate of the additional time required. Any additional time should not exceed 30 days.
  8. The costs of the panel of experts shall be borne by the Parties concerned in equal shares. Each Party concerned shall bear its own legal and other costs incurred in relation to the panel of experts. The panel of experts may decide that the costs be distributed differently taking into account the particular circumstances of the case.
  9. Where a procedural question arises, the panel of experts may, after consultation with the Parties concerned, adopt an appropriate procedure.
3. Ekspertpanelet bør innhente opplysninger eller råd fra relevante internasjonale organisasjoner eller organer. Alle innhentede opplysninger skal framlegges for de berørte partene, slik at de kan uttale seg.
  4. Ekspertpanelet skal framlegge en foreløpig rapport med sine resultater og anbefalinger for de berørte partene senest 90 dager etter at ekspertpanelet er opprettet. En berørt part kan sende skriftlige merknader til ekspertpanelet om dennes foreløpige rapport innen 14 dager etter mottak av rapporten. Etter å ha vurdert slike skriftlige kommentarer kan ekspertpanelet endre den første rapporten og foreta ytterligere undersøkelser det anser som hensiktsmessig. Ekspertpanelet skal legge fram en endelig rapport for de berørte partene innen 30 dager etter mottak av den foreløpige rapporten. Den endelige rapporten skal offentliggjøres.
  5. De berørte partene skal diskutere hensiktsmessige tiltak for å gjennomføre den endelige rapporten fra ekspertpanelet. Slike tiltak skal meddeles de andre partene innen tre måneder etter at den endelige rapporten ble framlagt, og skal overvåkes av Den blandede komité.
  6. Alle frister i denne artikkelen kan endres ved en omforent avtale mellom de berørte partene.
  7. Når et ekspertpanel anser at det ikke er i stand til å overholde en frist det er pålagt etter denne artikkelen, skal det skriftlig underrette de berørte partene og angi hvor mye ytterligere tid det trenger. Den ytterligere tiden bør ikke overstige 30 dager.
  8. Ekspertpanelets kostnader skal dekkes av de berørte partene med like store andeler. Hver berørt part skal bære sine egne sakskostnader og andre kostnader som den pådrar seg i forbindelse med ekspertpanelet. Ekspertpanelet kan beslutte at kostnadene skal fordeles ulikt idet det tar hensyn til de særlige omstendighetene ved saken.
  9. Dersom det oppstår et prosedyrespørsmål, kan ekspertpanelet etter konsultasjoner med de berørte partene vedta en egnet framgangsmåte.

*Article 6.17***Review**

This Chapter shall be subject to periodic review within the framework of the Joint Committee, taking into account the Parties' respective participa-

*Artikkel 6.17***Gjennomgang**

Dette kapitlet skal gjennomgås jevnlig innenfor rammen av Den blandede komité, idet det tas hensyn til partenes respektive deltakelsesprosesser

tory processes and institutions. The Parties shall discuss progress achieved in pursuing the objectives set out in this Chapter and consider relevant international developments in order to identify areas where further action could promote these objectives.

Chapter 7

Institutional Provisions

Article 7.1

Joint Committee

1. The Parties hereby establish the EFTA-Republic of Kosovo Joint Committee (Joint Committee) comprising representatives of each Party.
2. The Joint Committee shall:
  - (a) supervise and review the implementation of this Agreement;
  - (b) keep under review the possibility of further removal of barriers to trade and other restrictive measures concerning trade between the Parties;
  - (c) oversee any further elaboration of this Agreement;
  - (d) supervise the work of all sub-committees and working groups established under this Agreement;
  - (e) endeavour to resolve disputes that may arise regarding the interpretation or application of this Agreement; and
  - (f) consider any other matter that may affect the operation of this Agreement.
3. The Joint Committee may decide to set up sub-committees and working groups to assist it in accomplishing its tasks. Except where otherwise provided for in this Agreement, the sub-committees and working groups shall work under a mandate established by the Joint Committee.
4. The Joint Committee may take decisions as provided for in this Agreement. On other matters the Joint Committee may make recommendations.
5. The Joint Committee may:
  - (a) consider and recommend to the Parties amendments to this Agreement; and
  - (b) decide to amend any Annexes or Appendices to this Agreement.
6. The Joint Committee shall take decisions and make recommendations by consensus. The Joint Committee may adopt decisions and

og institusjoner. Partene skal diskutere framgangen som er gjort for å nå målene fastsatt i dette kapittelet, og skal vurdere relevante internasjonale utviklinger for å identifisere områder der ytterligere innsats kan bidra til å nå disse målene.

Kapittel 7

Bestemmelser om institusjonene

Artikkel 7.1

Den blandede komité

1. Partene oppretter med dette Den blandede komité EFTA-Republikken Kosovo (Den blandede komité), som skal bestå av representanter for hver part.
2. Den blandede komité skal
  - (a) overvåke og gjennomgå gjennomføringen av denne avtalen,
  - (b) fortløpende vurdere muligheten for en ytterligere avvikling av handelshindringer og andre restriktive tiltak som berører samhandelen mellom partene,
  - (c) ha oppsyn med en eventuell videre utvikling av denne avtalen,
  - (d) føre tilsyn med arbeidet til alle underkomiteer og arbeidsgrupper som er opprettet i henhold til denne avtalen,
  - (e) bestrebe seg på å løse tvister som kan oppstå i forbindelse med fortolkningen eller anvendelsen av denne avtalen, og
  - (f) behandle eventuelle andre spørsmål som kan ha betydning for hvordan denne avtalen virker.
3. Den blandede komité kan beslutte å nedsette underkomiteer eller arbeidsgrupper for å bistå komiteen i utførelsen av dens oppgaver. Med mindre noe annet er fastsatt i denne avtalen, skal underkomiteene og arbeidsgruppene arbeide på grunnlag av et mandat fastsatt av Den blandede komité.
4. Den blandede komité kan treffe beslutninger som fastsatt i denne avtalen. I andre saker kan Den blandede komité gi anbefalinger.
5. Den blandede komité kan
  - a) vurdere og anbefale endringer av denne avtalen for partene, og
  - b) beslutte å endre ethvert vedlegg eller tillegg til denne avtalen.
6. Den blandede komité skal treffe beslutninger og gi anbefalinger ved enighet. Den blandede komité kan vedta beslutninger og gi anbefalinger

make recommendations regarding issues related to only one or several EFTA States on the one side and the Republic of Kosovo on the other side. Consensus shall only involve, and the decision or recommendation shall only apply to, those Parties.

7. If a representative of a Party in the Joint Committee has accepted a decision subject to the fulfilment of domestic legal requirements, the decision shall enter into force on the date that the last Party, so required, notifies the Depositary that its internal requirements have been fulfilled, unless otherwise agreed. The Joint Committee may decide that the decision enters into force for those Parties that have notified the Depositary that their internal requirements have been fulfilled, provided that the Republic of Kosovo is one of those Parties.
8. The Joint Committee shall meet within one year of the entry into force of this Agreement. Thereafter, it shall meet whenever necessary but normally every two years. Its meetings shall be chaired jointly by one of the EFTA States and the Republic of Kosovo.
9. Each Party may request at any time, through a notice in writing to the other Parties, that a special meeting of the Joint Committee be held. Such a meeting shall take place within 30 days from the receipt of the request, unless the Parties agree otherwise.
10. The Joint Committee shall establish its rules of procedure.

Chapter 8

Dispute Settlement

Article 8.1

Scope and Coverage

1. This Chapter applies with respect to the settlement of any disputes concerning the interpretation or application of this Agreement.
2. Disputes regarding the same matter arising under both this Agreement and the WTO Agreement may be settled in either forum at the discretion of the complaining Party.⁶ The forum thus selected shall be used to the exclusion of the other.

⁶ For the purposes of this Chapter, the terms «Party», «party to the dispute», «complaining Party» and «Party complained against» can denote one or more Parties.

ger om saker som gjelder bare én eller flere av EFTA-statene på den ene siden og Republikken Kosovo på den andre siden. I dette tilfellet skal enigheten omfatte bare disse partene, og beslutningen eller anbefalingen skal gjelde bare for dem.

7. Dersom en representant for en part i Den blandede komité har godtatt en beslutning med forbehold om oppfyllelse av internrettslige krav, skal beslutningen tre i kraft den dag den siste parten som er underlagt slike krav, underretter depositaren om at dens interne krav er oppfylt, med mindre annet er avtalt. Den blandede komité kan bestemme at beslutningen skal tre i kraft for de partene som har underrettet depositaren om at deres internrettslige krav er oppfylt, forutsatt at Republikken Kosovo er en av disse partene.
8. Den blandede komité skal komme sammen innen ett år etter at denne avtalen er trådt i kraft. Deretter skal den komme sammen ved behov, men vanligvis hvert annet år. Komiteens møter skal ledes i fellesskap av én av EFTA-statene og Republikken Kosovo.
9. Hver av partene kan på et hvilket som helst tidspunkt, ved skriftlig underretning til de øvrige partene, be om at det holdes et ekstraordinært møte i Den blandede komité. Et slikt møte skal finne sted innen 30 dager etter at anmodningen er mottatt, med mindre partene blir enige om noe annet.
10. Den blandede komité skal fastsette sin egen forretningsorden.

Kapittel 8

Tvisteløsning

Artikkel 8.1

Virkeområde og dekning

1. Dette kapittelet får anvendelse ved løsning av tvister om fortolkningen eller anvendelsen av denne avtalen.
2. Tvister i tilknytning til samme sak som oppstår innenfor rammen av både denne avtalen og WTO-avtalen, kan avgjøres i det forum som foretrekkes av parten som har inngitt klage.⁶ Når et forum er valgt på denne måten, utelukkes bruk av det andre.

⁶ I dette kapittelet kan begrepene «part», «part i tvisten», «part som har inngitt klage» og «innklaget part» vise til en eller flere parter.

- For the purpose of paragraph 2, dispute settlement procedures under the WTO Agreement are deemed to be selected by a Party's request for the establishment of a panel under Article 6 of the WTO Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes, whereas dispute settlement procedures under this Agreement are deemed to be selected upon a request for arbitration pursuant to paragraph 1 of Article 8.4 (Establishment of Arbitration Panel).

Article 8.2

Good Offices, Conciliation or Mediation

- Good offices, conciliation and mediation are procedures that are undertaken voluntarily if the parties to the dispute so agree. They may begin and, upon request of a party to the dispute, be terminated at any time. They may continue while proceedings of an arbitration panel established in accordance with this Chapter are in progress.
- Proceedings involving good offices, conciliation and mediation shall be confidential and without prejudice to the rights of the parties to the dispute in any other proceedings.

Article 8.3

Consultations

- The Parties shall at all times endeavour to agree on the interpretation and application of this Agreement, and shall make every attempt through cooperation and consultations to reach a mutually satisfactory solution of any matter raised in accordance with this Article.
- A Party may request in writing consultations with another Party if it considers that a measure is inconsistent with this Agreement. The Party requesting consultations shall at the same time notify the other Parties in writing of the request. The Party to which the request is made shall reply within ten days from the receipt of the request. Consultations shall take place in the Joint Committee, unless the Parties making and receiving the request for consultations agree otherwise.
- Consultations shall commence within 30 days from the receipt of the request for consultations. Consultations on urgent matters, including those on perishable goods, shall commence within 15 days from the receipt of the request for consultations. If the Party to which

- Ved anvendelse av nr. 2 skal tvisteløsningsprosedyrer etter WTO-avtalen anses for å være valgt når en part anmoder om at det opprettes et panel i henhold til artikkel 6 i WTO-avtalen om regler og prosedyrer ved tvisteløsning, mens tvisteløsningsprosedyrer etter denne avtalen skal anses for å være valgt når en part anmoder om voldgift i henhold til nr. 1 i artikkel 8.4 (Opprettelse av et voldgiftspanel).

Artikkel 8.2

Velvillig mellomkomst, forlik eller megling

- Velvillig mellomkomst, forlik og megling er frivillige prosedyrer som anvendes dersom partene i tvisten er enige om det. De kan innledes og, på anmodning fra en part i tvisten, avsluttes på et hvilket som helst tidspunkt. De kan fortsette mens forhandlingene i et voldgiftspanel opprettet i samsvar med dette kapitlet pågår.
- Forhandlinger som omfatter velvillig mellomkomst, forlik og megling, skal være fortrolige og skal ikke berøre rettighetene til partene i tvisten i eventuelle andre forhandlinger.

Artikkel 8.3

Konsultasjoner

- Partene skal til enhver tid bestrebe seg på å bli enige om fortolkningen og anvendelsen av denne Avtale, og skal gjennom samarbeid og konsultasjon gjøre alt de kan for å komme fram til en gjensidig tilfredsstillende løsning på ethvert spørsmål som tas opp i samsvar med denne artikkelen.
- En part kan skriftlig anmode en annen part om konsultasjoner dersom den anser at et tiltak er uforenlig med denne avtalen. Parten som ber om konsultasjoner, skal samtidig gi de øvrige partene skriftlig underretning om anmodningen. Parten som anmodningen er rettet til, skal besvare anmodningen innen ti dager etter at den er mottatt. Konsultasjonene skal finne sted i Den blandede komité, med mindre partene som fremmer og mottar anmodningen om konsultasjoner, blir enige om noe annet.
- Konsultasjonene skal begynne innen 30 dager etter at anmodningen om konsultasjoner er mottatt. Konsultasjoner i hastesaker, herunder saker som gjelder lett bederverlige varer, skal begynne senest 15 dager etter at anmodningen om konsultasjoner er mottatt. Dersom parten

the request is made does not reply within ten days or does not enter into consultations within 30 days from the receipt of the request for consultations, or within 15 days for urgent matters, the Party making the request is entitled to request the establishment of an arbitration panel in accordance with Article 8.4 (Establishment of Arbitration Panel).

4. The parties to the dispute shall provide sufficient information to enable a full examination of whether the measure is inconsistent with this Agreement or not and treat any confidential information exchanged in the course of consultations in the same manner as the Party providing the information.
5. The consultations shall be confidential and without prejudice to the rights of the parties to the dispute in any other proceedings.
6. The parties to the dispute shall inform the other Parties of any mutually agreed resolution of the matter.

Article 8.4

Establishment of Arbitration Panel

1. If the consultations referred to in Article 8.3 (Consultations) fail to settle a dispute within 60 days, or 30 days in relation to urgent matters, including those on perishable goods, from the receipt of the request for consultations by the Party complained against, the complaining Party may request the establishment of an arbitration panel by means of a written request to the Party complained against. A copy of this request shall be communicated to the other Parties so that they may determine whether to participate in the arbitration process.
2. The request for the establishment of an arbitration panel shall identify the specific measure at issue and provide a brief summary of the legal and factual basis of the complaint.
3. The arbitration panel shall consist of three members who shall be appointed in accordance with the Permanent Court of Arbitration Rules 2012 (PCA Rules 2012) *mutatis mutandis*. The date of establishment of the arbitration panel shall be the date on which the Chairperson is appointed.
4. Unless the parties to the dispute otherwise agree within 20 days from the receipt of the request for the establishment of the arbitration panel, the terms of reference for the arbitration panel shall be:

som anmodningen er rettet til, ikke svarer innen 10 dager eller ikke innleder konsultasjoner innen 30 dager etter at anmodningen om konsultasjoner er mottatt, eller innen 15 dager i hastesaker, har parten som fremmer anmodningen, rett til å be om at det opprettes et voldgiftspanel i samsvar med artikkel 8.4 (Opprettelse av et voldgiftspanel).

4. Partene i tvisten skal legge fram tilstrekkelig informasjon, slik at det kan foretas en fullstendig undersøkelse for å avklare om tiltaket er uforenlig med denne avtale eller ikke, og skal behandle fortrolige opplysninger som utveksles i løpet av konsultasjonene, på samme måte som parten som legger fram opplysningene.
5. Konsultasjonene skal være fortrolige og skal ikke berøre rettighetene til partene i tvisten ved eventuelle andre behandlinger av saken.
6. Partene i tvisten skal underrette de øvrige partene om en eventuell omforent løsning av saken.

Artikkel 8.4

Opprettelse av et voldgiftspanel

1. Dersom en tvist ikke løses gjennom konsultasjonene omtalt i artikkel 8.3 (Konsultasjoner) innen 60 dager, eller 30 dager i hastesaker, herunder saker som gjelder lett bederlige varer, etter at anmodningen om konsultasjoner ble mottatt av den innklagede parten, kan parten som har inngitt klage, be om at det opprettes et voldgiftspanel ved skriftlig anmodning til den innklagede parten. En kopi av anmodningen skal sendes de øvrige partene, slik at de kan avgjøre om de vil delta i voldgiftsprosessen.
2. Anmodningen om opprettelse av et voldgiftspanel skal angi det konkrete tiltak som ønskes vurdert, og inneholde et kort sammendrag av det rettslige og faktiske grunnlaget for klagen.
3. Voldgiftspanelet skal bestå av tre medlemmer, som skal oppnevnes i samsvar med Den faste voldgiftsdomstolens regler for voldgiftsbehandling fra 2012 (PCA-reglene av 2012), med de nødvendige tilpasninger. Datoen for opprettelse av voldgiftspanelet skal være dagen da lederen oppnevnes.
4. Med mindre partene i tvisten blir enige om noe annet innen 20 dager etter at anmodningen om opprettelse av voldgiftspanelet er mottatt, skal voldgiftspaneletts mandat være

«To examine, in light of the relevant provisions of this Agreement, the matter referred to in the request for the establishment of an arbitration panel pursuant to Article 8.4 (Establishment of Arbitration Panel) and to make findings of law and fact together with the reasons, as well as recommendations, if any, for the resolution of the dispute and the implementation of the ruling.»

5. Where more than one Party requests the establishment of an arbitration panel relating to the same matter or where the request involves more than one party complained against, and whenever feasible, a single arbitration panel should be established to examine complaints relating to the same matter.
6. A Party which is not a party to the dispute shall be entitled, on delivery of a written notice to the parties to the dispute, to make written submissions to the arbitration panel, receive written submissions, including annexes, from the parties to the dispute, attend hearings and make oral statements.
7. Whenever possible, the arbitration panel referred to in Articles 8.8 (Implementation of the Final Panel Report) and 8.9 (Compensation and Suspension of Benefits) shall comprise the same arbitrators who issued the final report. If a member of the original arbitration panel is unavailable, the appointment of a replacement arbitrator shall be conducted in accordance with the selection procedure for the original arbitrator.

Article 8.5

Procedures of the Arbitration Panel

1. Unless otherwise specified in this Agreement or agreed between the parties to the dispute, the procedures of the arbitration panel shall be governed by the PCA Rules 2012, *mutatis mutandis*.
2. The arbitration panel shall examine the matter referred to it in the request for the establishment of an arbitration panel in light of the relevant provisions of this Agreement interpreted in accordance with the rules of interpretation of public international law.
3. The language of any proceedings shall be English. The hearings of the arbitration panel shall take place in The Hague and be open to the public, unless the parties to the dispute agree otherwise.

«undersøke, i lys av relevante bestemmelser i denne avtalen. saken det vises til i anmodningen om opprettelse av et voldgiftspanel i henhold til artikkel 8.4 (Opprettelse av et voldgiftspanel), og trekke en konklusjon om rettslige og faktiske forhold samt grunngi den og eventuelt gi anbefalinger med hensyn til løsning av tvisten og gjennomføring av avgjørelsen.»

5. Dersom flere enn én part ber om at det opprettes et voldgiftspanel i tilknytning til samme sak, eller dersom anmodningen omfatter flere enn én innklaget part, bør det, såfremt det lar seg gjøre, opprettes ett enkelt voldgiftspanel for å behandle klager som gjelder samme sak.
6. En part som ikke er part i tvisten, skal ved skriftlig underretning til partene i tvisten ha rett til å legge fram skriftlige innlegg for voldgiftspanelet, motta skriftlige innlegg, herunder vedlegg, fra partene i tvisten, møte i forhandlinger og avgi muntlige innlegg.
7. Når det er mulig, skal voldgiftspanelet nevnt i artikkel 8.8 (Gjennomføring av panelets slutt-rapport) og 8.9 (Kompensasjon og oppheving av fordeler) omfatte de samme panelmedlemmene som la fram sluttrapporten. Dersom et medlem av det opprinnelige voldgiftspanelet ikke er tilgjengelig, skal det oppnevnes en erstatting i samsvar med utvelgingsprosedyren som ble fulgt ved oppnevningen av det opprinnelige medlemmet.

Artikkel 8.5

Voldgiftspanelets forhandlinger

1. Med mindre noe annet er angitt i denne avtalen eller avtalt mellom partene i tvisten, skal voldgiftspanelets forhandlinger føres i samsvar med PCA-reglene av 2012, med de nødvendige tilpasninger.
2. Voldgiftspanelet skal undersøke saken det har fått seg forelagt i forbindelse med anmodningen om opprettelse av et voldgiftspanel, på bakgrunn av relevante bestemmelser i denne avtalen fortolket i samsvar med folkerettens regler for tolkning.
3. Alle forhandlinger skal føres på engelsk. Voldgiftspanelets møter skal holdes i Haag og være åpne for allmennheten, med mindre partene i tvisten blir enige om noe annet.

4. There shall be no *ex parte* communication with the arbitration panel concerning matters under its consideration.
  5. All documents or information submitted by a Party to the arbitration panel, shall, at the same time, be transmitted by that Party to the other party to the dispute. A written submission, request, notice or other document shall be considered received when it has been delivered to the addressee through diplomatic channels.
  6. The Parties shall treat as confidential the information submitted to the arbitration panel which has been designated as confidential by the Party submitting the information.
  7. Decisions of the arbitration panel shall be taken by a majority of its members. Any member may furnish separate opinions on matters not unanimously agreed. The arbitration panel shall not disclose which members are associated with majority or minority opinions.
4. Det skal ikke være kontakt mellom en av partene alene og voldgiftspanelet om spørsmål som er under behandling.
  5. Alle dokumenter eller opplysninger som en part legger fram for voldgiftspanelet, skal samtidig sendes av den part til den andre parten i tvisten. Skriftlige innlegg, anmodninger, underretninger eller andre dokumenter skal anses som mottatt når de er blitt levert til mottakeren gjennom diplomatiske kanaler.
  6. Partene skal behandle fortrolig opplysninger lagt fram for voldgiftspanelet som er merket fortrolig av parten som har gitt opplysningene.
  7. Voldgiftspanelets avgjørelser skal treffes ved stemmeflertall blant medlemmene. Ethvert medlem kan avgi separate uttalelser i saker der det ikke foreligger enstemmighet. Et voldgiftspanel skal ikke bekjentgjøre hvilke medlemmer som står bak flertalls- eller mindretallsuttalelser.

*Article 8.6***Panel Reports**

1. The arbitration panel should submit an initial report containing its findings and rulings to the parties to the dispute not later than 90 days from the establishment of the arbitration panel. A party to the dispute may submit written comments to the arbitration panel within 14 days from the receipt of the initial report. The arbitration panel should present to the parties to the dispute a final report within 30 days from the receipt of the initial report.
2. The final report, as well as any report under Articles 8.8 (Implementation of the Final Panel Report) and 8.9 (Compensation and Suspension of Benefits), shall be communicated to the Parties. The reports shall be made public, unless the parties to the dispute decide otherwise.
3. Any ruling of the arbitration panel under any provision of this Chapter shall be final and binding upon the parties to the dispute.

*Article 8.7***Suspension or Termination of Arbitration Panel Proceedings**

1. Where the parties to the dispute agree, an arbitration panel may suspend its work at any time for a period not exceeding 12 months. If the work of an arbitration panel has been sus-

*Artikkel 8.6***Voldgiftspanelets rapporter**

1. Voldgiftspanelet bør legge fram for partene i tvisten en foreløpig rapport som inneholder panelets konklusjoner og avgjørelser, senest 90 dager etter at voldgiftspanelet er opprettet. En part i tvisten kan inngi skriftlige merknader til voldgiftspanelet innen 14 dager etter at den foreløpige rapporten er mottatt. Voldgiftspanelet bør framlegge en sluttrapport for partene i tvisten innen 30 dager etter mottak av den foreløpige rapporten.
2. Sluttrapporten, samt enhver rapport som legges fram etter artikkel 8.8 (Gjennomføring av panelets sluttrapport) og 8.9 (Kompensasjon og oppheving av fordeler), skal sendes partene. Rapportene skal offentliggjøres, med mindre partene i tvisten beslutter noe annet.
3. Enhver avgjørelse som voldgiftspanelet trefter etter en bestemmelse i dette kapitlet, skal være endelig og bindende for partene i tvisten.

*Artikkel 8.7***Utsettelse eller avslutning av voldgiftspanelets forhandlinger**

1. Dersom partene i tvisten er enige om det, kan voldgiftspanelet når som helst utsette sitt arbeid for et tidsrom som ikke overstiger tolv måneder. Dersom et voldgiftspanels arbeid

pending for more than 12 months, the arbitration panel's authority for considering the dispute shall lapse, unless the parties to the dispute agree otherwise.

2. A complaining Party may withdraw its complaint at any time before the initial report has been issued. Such withdrawal is without prejudice to its right to introduce a new complaint regarding the same issue at a later point in time.
3. The parties to the dispute may agree at any time to terminate the proceedings of an arbitration panel established under this Agreement by jointly notifying in writing the Chairperson of that arbitration panel.
4. An arbitration panel may, at any stage of the proceedings prior to release of the final report, propose that the parties to the dispute seek to settle the dispute amicably.

Article 8.8

Implementation of the Final Panel Report

1. The Party complained against shall promptly comply with the ruling in the final report. If it is impracticable to comply immediately, the parties to the dispute shall endeavour to agree on a reasonable period of time to do so. In the absence of such agreement within 45 days from the issuance of the final report, a party to the dispute may request the original arbitration panel to determine the length of the reasonable period of time, in light of the particular circumstances of the case. The ruling of the arbitration panel should be given within 60 days from the receipt of that request.
2. The Party complained against shall notify the other party to the dispute of the measure adopted in order to comply with the ruling in the final report, as well as provide a detailed description of how the measure ensures compliance sufficient to allow the other party to the dispute to assess the measure.
3. In case of disagreement as to the existence of a measure complying with the ruling in the final report or to the consistency of that measure with the ruling, such disagreement shall be decided by the same arbitration panel upon the request of a party to the dispute before compensation can be sought or suspension of benefits can be applied in accordance with Article 8.9 (Compensation and Suspension of Benefits). The ruling of the arbitration panel should be rendered within 90 days from the receipt of that request.

blir utsatt i mer enn tolv måneder, bortfaller voldgiftspanelet myndighet til å behandle tvisten, med mindre partene i tvisten blir enige om noe annet.

2. En part som har inngitt klage, kan trekke klagen på et hvilket som helst tidspunkt før den foreløpige rapporten legges fram. En slik tilbaketrekking berører ikke partens rett til å inngi ny klage om samme saksforhold på et senere tidspunkt.
3. Partene i tvisten kan når som helst bli enige om å avslutte forhandlingene i voldgiftspanelet opprettet i henhold til denne avtalen ved skriftlig å underrette voldgiftspanelet leder i fellesskap.
4. Et voldgiftspanel kan på et hvilket som helst tidspunkt før sluttrapporten avgis, foreslå for partene i tvisten å forsøke å avgjøre tvisten på minnelig vis.

Artikkel 8.8

Gjennomføring av panelets sluttrapport

1. Den innklagede parten skal omgående etterkomme avgjørelsen i sluttrapporten. Dersom det ikke er praktisk mulig å etterkomme den umiddelbart, skal partene i tvisten bestrebe seg på å bli enige om en rimelig frist for å gjøre dette. Dersom det ikke er oppnådd enighet innen 45 dager etter at sluttrapporten er lagt fram, kan en part i tvisten be det opprinnelige voldgiftspanelet om å fastsette en rimelig frist i lys av de spesielle omstendighetene i saken. Voldgiftspanelet bør treffe avgjørelse innen 60 dager etter at anmodningen er mottatt.
2. Den innklagede parten skal underrette den andre parten i tvisten om de tiltakene som er truffet for å etterkomme avgjørelsen i sluttrapporten, og gi en detaljert beskrivelse av hvordan tiltaket sikrer at avgjørelsen etterlevs, som skal være tilstrekkelig til at den andre parten i tvisten kan vurdere tiltaket.
3. Dersom det foreligger uenighet med hensyn til om det er gjennomført tiltak for å etterkomme avgjørelsen i sluttrapporten, eller om det gjennomførte tiltaket er i samsvar med avgjørelsen, skal uenigheten på anmodning fra en av partene i tvisten avgjøres av det samme voldgiftspanelet før det kan søkes om kompensasjon eller fordeler kan oppheves i samsvar med artikkel 8.9 (Kompensasjon og oppheving av fordeler). Voldgiftspanelet bør treffe avgjørelse senest 90 dager etter at anmodningen er mottatt.

*Article 8.9***Compensation and Suspension of Benefits**

1. If the Party complained against does not comply with a ruling of the arbitration panel referred to in Article 8.8 (Implementation of Final Panel Report), or notifies the complaining Party that it does not intend to comply with the ruling in the final panel report, that Party shall, if so requested by the complaining Party, enter into consultations with a view to agreeing on mutually acceptable compensation. If no such agreement has been reached within 20 days from the receipt of the request, the complaining Party shall be entitled to suspend the application of benefits granted under this Agreement but only equivalent to those affected by the measure that the arbitration panel has found to be inconsistent with this Agreement.
2. In considering what benefits to suspend, the complaining Party should first seek to suspend benefits in the same sector or sectors as that affected by the measure that the arbitration panel has found to be inconsistent with this Agreement. The complaining Party that considers it is not practicable or effective to suspend benefits in the same sector or sectors may suspend benefits in other sectors.
3. The complaining Party shall notify the Party complained against of the benefits which it intends to suspend, the grounds for such suspension and when suspension will commence, no later than 30 days before the date on which the suspension is due to take effect. Within 15 days from the receipt of that notification, the Party complained against may request the original arbitration panel to rule on whether the benefits which the complaining Party intends to suspend are equivalent to those affected by the measure found to be inconsistent with this Agreement, and whether the proposed suspension is in accordance with paragraphs 1 and 2. The ruling of the arbitration panel should be given within 45 days from the receipt of that request. Benefits shall not be suspended until the arbitration panel has issued its ruling.
4. Compensation and suspension of benefits shall be temporary measures and shall only be applied by the complaining Party until the measure found to be inconsistent with this Agreement has been withdrawn or amended

*Artikkel 8.9***Kompensasjon og oppheving av fordeler**

1. Dersom den innklagede parten unnlater å etterkomme en avgjørelse fra voldgiftspanelet som omtalt i artikkel 8.8 (Gjennomføring av panelets sluttrapport) eller underretter parten som har inngitt klage, om at den ikke har til hensikt å etterkomme avgjørelsen i panelets sluttrapport, skal denne parten, dersom parten som har inngitt klage, ber om det, innlede konsultasjoner med sikte på å oppnå enighet om en kompensasjon begge parter kan godta. Dersom det ikke er oppnådd enighet innen 20 dager etter at anmodningen er mottatt, skal parten som har inngitt klage, ha rett til å oppheve anvendelsen av fordeler som er gitt etter denne avtalen, men bare i samme omfang som fordelene som berøres av tiltaket som voldgiftspanelet mener er uforenlig med denne avtalen.
2. Ved vurderingen av hvilke fordeler som skal oppheves, bør parten som har inngitt klage, først søke å oppheve anvendelsen av fordeler i samme sektor eller sektorer som berøres av tiltaket som voldgiftspanelet mener er uforenlig med denne avtalen. Dersom parten som har inngitt klage, mener det ikke er praktisk mulig eller ikke har den tiltenkte virkning å oppheve fordeler i samme sektor eller sektorer, kan vedkommende part oppheve fordeler i andre sektorer.
3. Parten som har inngitt klage, skal senest 30 dager før opphevingen får virkning, underrette den innklagede parten om hvilke fordeler den har til hensikt å oppheve, om grunnene til opphevingen og om når opphevingen blir iverksatt. Den innklagede parten kan innen 15 dager etter at nevnte underretning er mottatt, anmode det opprinnelige voldgiftspanelet om å avgjøre om de fordelene som parten som har inngitt klage, har til hensikt å oppheve, har samme omfang som de som berøres av tiltaket som anses å være uforenlig med denne avtalen, og om den foreslåtte opphevingen er i samsvar med nr. 1 og 2. Voldgiftspanelet bør treffe avgjørelse innen 45 dager etter at anmodningen er mottatt. Ingen fordeler skal oppheves før voldgiftspanelets avgjørelse foreligger.
4. Kompensasjon og oppheving av fordeler skal være midlertidige tiltak og skal anvendes av parten som har inngitt klage, bare inntil tiltaket som anses å være uforenlig med denne avtalen, er trukket tilbake eller er endret slik

so as to bring it into conformity with this Agreement, or until the parties to the dispute have resolved the dispute otherwise.

5. Upon request of a party to the dispute, the original arbitration panel shall rule on the conformity with the final report of any implementing measures adopted after the suspension of benefits and, in light of such ruling, whether the suspension of benefits should be terminated or modified. The ruling of the arbitration panel should be given within 30 days from the receipt of that request.

Article 8.10

Time Periods

1. Any time period mentioned in this Chapter may be extended by mutual agreement of the parties to the dispute or, upon request of a party to the dispute, by the arbitration panel.
2. If an arbitration panel considers that it cannot comply with a timeframe imposed on it under this Chapter, it shall inform the parties to the dispute in writing and provide an estimate of the additional time required. Any additional time required should not exceed 30 days.

Article 8.11

Costs

The costs of arbitration shall be borne by the parties to the dispute in equal shares. Each party to the dispute shall bear its own legal and other costs incurred in relation to the arbitration. The arbitration panel may decide that the costs be distributed differently taking into account the particular circumstances of the case.

Chapter 9

Final Provisions

Article 9.1

Annexes and Appendices

The Annexes and Appendices to this Agreement constitute an integral part of this Agreement.

Article 9.2

Amendments

1. Any Party may submit proposals for amendments to this Agreement to the Joint Committee for consideration and recommendation.

at det er brakt i samsvar med denne avtalen, eller inntil partene i tvisten har løst tvisten på annet vis.

5. På anmodning fra en av partene i tvisten skal det opprinnelige voldgiftspanelet avgjøre om eventuelle gjennomføringstiltak truffet etter opphevingen av fordeler er i samsvar med sluttrapporten og, på bakgrunn av en slik avgjørelse, om opphevingen av fordeler bør avsluttes eller endres. Voldgiftspanelet bør treffe avgjørelse innen 30 dager etter at anmodningen er mottatt.

Artikkel 8.10

Frister

1. Alle frister nevnt i dette kapitlet kan forlenges ved en omforent avtale mellom partene i tvisten eller, på anmodning fra en part i tvisten, av voldgiftspanelet.
2. Dersom et voldgiftspanel anser at det ikke er i stand til å overholde en frist det er pålagt etter dette kapitlet, skal det skriftlig underrette partene i tvisten og angi hvor mye ytterligere tid det trenger. Den nødvendige ytterligere tiden bør ikke overstige 30 dager.

Artikkel 8.11

Kostnader

Kostnadene ved voldgiften skal dekkes av partene i tvisten med like store andeler. Hver part i tvisten skal bære sine egne sakskostnader og andre kostnader som den pådrar seg i forbindelse med voldgiften. Voldgiftspanelet kan beslutte at kostnadene skal fordeles ulikt idet det tar hensyn til de særlige omstendighetene ved saken.

Kapittel 9

Sluttbestemmelser

Artikkel 9.1

Vedlegg og tillegg

Vedleggene og tilleggene til denne avtalen utgjør en integrert del av avtalen.

Artikkel 9.2

Endringer

1. Enhver part kan legge fram forslag til endring av denne avtalen for Den blandede komité, som så skal vurdere forslagene og gi sine anbefalinger.

2. Except as otherwise provided for in Article 7.1 (Joint Committee), amendments to this Agreement shall be subject to ratification, acceptance or approval.
  3. Unless otherwise agreed, amendments shall enter into force on the first day of the third month following the date on which at least one EFTA State and the Republic of Kosovo have deposited their instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary. In relation to an EFTA State depositing its instrument of ratification, acceptance or approval after the date on which at least one EFTA State and the Republic of Kosovo have deposited their instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary, the amendment shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of its instrument.
  4. Amendments regarding issues related only to one or several EFTA States and the Republic of Kosovo shall be agreed upon by the Parties concerned.
  5. The text of the amendments and the instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.
  6. A Party may apply an amendment provisionally, subject to its domestic legal requirements. Provisional application of amendments shall be notified to the Depositary.
2. Med mindre noe annet er fastsatt i artikkel 7.1 (Den blandede komité), skal endringer av denne avtalen være underlagt ratifikasjon, godtakelse eller godkjenning.
  3. Med mindre partene er enige om noe annet, skal endringer tre i kraft den første dagen i den tredje måneden etter at minst én EFTA-stat og Republikken Kosovo har deponert sine ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsinstrumenter hos depositaren. For en EFTA-stat som deponerer sitt ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsinstrument etter at minst én EFTA-stat og Republikken Kosovo har deponert sine ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsinstrumenter hos depositaren, skal endringen tre i kraft den første dagen i den tredje måneden etter at vedkommende stat har deponert sitt instrument.
  4. Endringer vedrørende spørsmål som angår bare én eller flere EFTA-stater og Republikken Kosovo, skal avgjøres av de berørte partene.
  5. Endringstekstene samt ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningsinstrumentene skal deponeres hos depositaren.
  6. En part kan anvende en endring midlertidig, med forbehold for dens internrettslige krav. Depositaren skal underrettes om midlertidig anvendelse av endringer.

Article 9.3

Accession

1. Any State becoming a Member of EFTA may accede to this Agreement on terms and conditions agreed by the Parties and the acceding State.
2. In relation to an acceding State, this Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the date on which the acceding State and the last Party have deposited their instruments of ratification, acceptance or approval of the terms of accession.

Article 9.4

Withdrawal and Expiration

1. Each Party may withdraw from this Agreement by means of a written notification to the Depositary. The withdrawal shall take effect six months from the date on which the notification is received by the Depositary.

Artikkel 9.3

Tiltredelse

1. Enhver stat som blir medlem av EFTA, kan tiltre denne avtalen på de vilkårene som partene og den tiltredende staten blir enige om.
2. For en tiltredende stat skal denne avtalen tre i kraft den første dagen i den tredje måneden etter at den tiltredende staten og den siste parten har deponert sine instrumenter for ratifikasjon, godtakelse eller godkjenning av tiltredelsesvilkårene.

Artikkel 9.4

Oppsigelse og opphør

1. Hver part kan si opp denne avtalen ved skriftlig underretning til depositaren. Oppsigelsen får virkning seks måneder etter at depositaren har mottatt underretningen.

2. If the Republic of Kosovo withdraws, this Agreement shall expire when its withdrawal becomes effective.
3. Any EFTA State which withdraws from the Convention establishing the European Free Trade Association shall, *ipso facto* on the same day as the withdrawal takes effect, cease to be a Party to this Agreement.

Article 9.5

Entry into Force

1. This Agreement shall be subject to ratification, acceptance or approval. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.
2. This Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the date on which at least one EFTA State and the Republic of Kosovo have deposited their instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary.
3. In relation to an EFTA State depositing its instrument of ratification, acceptance or approval after the date on which at least one EFTA State and the Republic of Kosovo have deposited their instrument of ratification, acceptance or approval with the Depositary, this Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of its instrument.
4. A Party may apply this Agreement provisionally, subject to its domestic legal requirements. Provisional application of this Agreement shall be notified to the Depositary.

Article 9.6

Depositary

The Government of Norway shall act as Depositary.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Agreement.

Done at [PLACE], this [...] day of [DATE], in one original in English, which shall be deposited with the Depositary, who shall transmit certified copies to all the Parties.

2. Dersom Republikken Kosovo sier opp denne avtalen, opphører avtalen å gjelde samme dag oppsigelsen trer i kraft.
3. Enhver EFTA-stat som trer ut av konvensjonen om opprettelse av Det europeiske frihandelsforbund, skal *ipso facto* opphøre å være part i denne avtalen samme dag som uttredelsen trer i kraft.

Artikkel 9.5

Ikrafttredelse

1. Denne avtalen skal være underlagt ratifikasjon, godtakelse eller godkjenning. Ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningssdokumentene skal deponeres hos depositaren.
2. Denne avtalen trer i kraft den første dagen i den tredje måneden etter at minst én EFTA-stat og Republikken Kosovo har deponert sine ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningssinstrumenter hos depositaren.
3. For en EFTA-stat som deponerer sitt ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningssinstrument etter at minst én EFTA-stat og Republikken Kosovo har deponert sine ratifikasjons-, godtakelses- eller godkjenningssinstrumenter hos depositaren, skal denne avtalen tre i kraft den første dagen i den tredje måneden etter at vedkommende stat har deponert sitt instrument.
4. En part kan anvende denne avtalen midlertidig, med forbehold for dens internrettslige krav. Depositaren skal underrettes om midlertidig anvendelse av denne avtalen.

Artikkel 9.6

Depositar

Norges regjering skal fungere som depositar.

SOM BEKREFTELSE PÅ DETTE har de undertegnede, som er gitt behørig fullmakt til det, undertegnet denne avtalen.

Utfærdiget i [STED] den [DATO], i ett originaleksemplar på engelsk, som skal deponeres hos depositaren, som skal oversende bekreftede kopier til alle partene.

For Iceland

.....
 Martin Eyjólfsson
 Permanent Secretary
 of State

*For the Republic of
Kosovo*

.....
 Rozeta Hajdari
 Minister of the Ministry
 of Industry, Entrepreneur-
 ship and Trade

For Island

.....
 Martin Eyjólfsson
 departementsråd

For Republikken Kosovo

.....
 Rozeta Hajdari
 nærings-, entreprenør-
 og handelsminister

*For the Principality of
Liechtenstein*

.....
 Dominique Hasler
 Minister of Foreign
 Affairs, Education and
 Sport

*For Fyrstedømmet
Liechtenstein*

.....
 Dominique Hasler
 utenriks-, utdannings- og
 sportsminister

*For the Kingdom of
Norway*

.....
 Cecilie Terese Myrseth
 Minister of Trade and
 Industry

For Kongeriket Norge

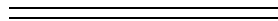
.....
 Cecilie Terese Myrseth
 næringsminister

*For the Swiss
Confederation*

.....
 Guy Parmelin
 Federal Councillor, Head
 of the Federal Depart-
 ment of Economic
 Affairs, Education and
 Research

*For Det sveitsiske
edsforbund*

.....
 Guy Parmelin
 medlem av forbunds-
 rådet, leder av det
 føderale departementet
 for økonomi, utdanning
 og forskning

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på
www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 04/2025

